

Den værdifulde skole

*- Et casestudie af værdigrundlagets gennemslagskraft i
den danske folkeskole*

SPECIALE

Af: Christina Hvas Andersen og Charlotte Jensen

Aalborg Universitet
Den sociologiske kandidatuddannelse
Vejleder: Palle Rasmussen
August 2008

Forord

Gennem projektet ”Den værdifulde skole - et casestudie af værdigrundlagets gennemslagskraft i den danske folkeskole” har vi søgt at belyse implementeringen af det lovpligtige værdigrundlag i de danske folkeskoler med fokus på den praktiske gennemslagskraft, som brugerne af folkeskolen oplever. I denne forbindelse inddrages Dronninglund Skole, hvor dennes værdigrundlag udgør undersøgelsens case. Vi er på skolen blevet godt modtaget, hvorfor vi gerne vil rette en tak til de personer, som gennem deres engagement og samarbejdsvillighed har hjulpet os i udarbejdelsen af nærværende speciale herunder i forbindelse med dataindsamling, der blandt andet involverer spørgeskema- såvel som interviewundersøgelse.

Takken retter sig i første omgang mod: Skoleinspektør Preben Kjeldsen, Viceskoleinspektør Jørn Dahl samt referencegruppen, der involverer Ole Bendix og Flemming Klougarth. Dernæst drejer det sig om det administrative personale og bibliotekar Benny Kristensen, som var behjælpelige med distribueringen af spørgeskemaundersøgelsen samt skolebestyrelsen på Dronninglund Skole herunder særligt forældrerepræsentanterne, der har gjort en stor indsats for at øge spørgeskemaundersøgelsens svarprocent. Derudover vil vi gerne takke den samlede forældregruppe på Dronninglund Skole herunder alle de forældre, der har svaret på spørgeskemaundersøgelsen, og de forældre som meldte sig til fokusgruppeinterviewene. Afslutningsvist rettes en tak til vejleder Professor Palle Rasmussen for konstruktiv og kyn- dig vejledning igennem alle projektets faser.

Christina Hvas Andersen

Charlotte Jensen

Abstract

According to the “Law of Transparency and Openness in Education” all Danish educational institutions must publicize their written values in order to meet the requirement of comparison from the Ministry of Education. The purpose of this initiative is to enlighten the cliental of the respective schools in order for them to gain insight in the organisation on the basis of which they can exert their right to choose schools freely. The law thereby seems to accommodate the increasing focus on the consumer of public services. On this basis the present study: “The Practical Value of Written Values” examines the impact of written values in the Danish public schools. Our initial starting point is a critical perspective in which we question whether written values actually are capable of having a practical impact. Focusing on the cliental of a selected public school we explore the impact of the written values as they are carried out in practice at that particular school. The present study is therefore characterized as a case study in which we investigate the written values of a certain context. Throughout the study different types of impact will be examined through the cliental point of view. Here focusing specifically on the application of written values in relation to the “Law of Transparency and Openness in Education” as well as the visibility of the written values in the school practice. These areas will be illuminated through a combination of methods consisting of a questionnaire and interviews of focus groups participated by the cliental of a selected public school as well as a discursive analysis of the written values from 29 different Danish public schools. The combining data provides insight to the practical value of written values and illustrate how the written values are applied by the cliental.

The analysis of the data shows that the cliental despite a general knowledge of the existing written values does not apply these in relation to the choice of school. Instead the written values are primarily regarded as general information though this information is not particularly informative. However the written values appear to be visible to the cliental through the practices of the school even though there is a lack of evidence of a correlation between the visibility of the written values and the implementation of the values through the employees of the school and their daily practice. These empirical results lead to the conclusion that the impact of the written values is minuscule at best which can be explained by the very characterization of written values. Given that written values are meant to be abstract and purely guiding in their definition in order to obtain a certain amount of unifying function it is rather difficult to distinguish between schools on this basis. Furthermore the implementation processes can be difficult to illuminate due to the already existing value system in the school context.

Indholdsfortegnelse

1	Værdigrundlag i folkeskolen.....	3
	<i>Af: Christina Hvas Andersen og Charlotte Jensen</i>	
2	At værdsætte det frie valg	7
	<i>Af: Christina Hvas Andersen og Charlotte Jensen</i>	
2.1	Brugerdimensionen i den offentlige sektor	7
2.1.1	Folkeskolens ”kunder”	9
2.2	Værdier i folkeskolen	12
2.2.1	En definition af det rummelige værdibegreb.....	13
2.3	Værdier italesat gennem værdigrundlag.....	15
3	Problemformulering	21
	<i>Af: Christina Hvas Andersen og Charlotte Jensen</i>	
3.1	Det deskriptive element	23
3.2	Det forklarende element	24
3.3	Opsummering.....	25
4	Forskningsdesign	29
4.1	Et pragmatisk casestudiedesign	29
	<i>Af: Charlotte Jensen</i>	
4.2	Casestudiets konstituerende komponenter	32
	<i>Af: Charlotte Jensen</i>	
4.3	Analytiske fokuspunkter.....	35
	<i>Af: Christina Hvas Andersen</i>	
4.3.1	Anvendelse af værdigrundlaget	35
4.3.2	Værdiernes synlighed og implementering.....	37
4.3.3	Værdigrundlagets karakter	37
4.3.4	Brugernes profil.....	39

4.4	Analyseenhedens udvælgelse, kontekst og karakter	40
	<i>Af: Charlotte Jensen</i>	
4.4.1	<i>Udvælgelsesprocessens komparative aspekt.....</i>	40
4.4.2	<i>Dronninglund Skoles repræsentativitet.....</i>	42
4.4.3	<i>Analyseenheden: værdigrundlaget</i>	44
4.4.4	<i>Skolens relation til brugerne</i>	46
4.5	De metodiske komponenter og deres anvendelse	47
	<i>Af: Christina Hvas Andersen</i>	
4.5.1	<i>Pragmatisk metodetriangulering.....</i>	47
4.5.2	<i>Spørgeskemaundersøgelsen</i>	49
4.5.3	<i>Fokusgruppeinterview.....</i>	51
4.5.4	<i>Diskursanalysen</i>	55
4.5.5	<i>Anvendelse af de metodiske komponenter.....</i>	56
	<i>Af: Charlotte Jensen</i>	
4.6	Analysestrategi.....	60
	<i>Af: Charlotte Jensen</i>	
5	Analyse af værdigrundlagets anvendelse.....	65
	<i>Af: Charlotte Jensen</i>	
5.1	Kendskab til og anvendelse af værdigrundlaget	65
5.1.1	<i>Brugerinformationens karakter</i>	67
5.1.2	<i>Kendskabets betydning for anvendelse af værdigrundlaget</i>	69
5.2	Når det frie valg ikke værdsættes.....	71
5.2.1	<i>Skolevalgets begrænsninger</i>	73
5.3	Værdigrundlagets intenderede versus empiriske anvendelse	74
6	Analyse af værdiernes synlighed og implementering.....	79
	<i>Af: Christina Hvas Andersen</i>	
6.1	Relevansen af et værdigrundlags synlighed	79
6.1.1	<i>Andet og mere end bare flotte ord?</i>	80
6.2	Skolens synlige værdifuldhed	82
6.2.1	<i>”Den rummelige skole”</i>	83
6.2.2	<i>Skoletrivsel</i>	85

6.2.3	<i>Faglighed – det definerende for en skole.....</i>	87
6.3	De synlige, men mindre tilstedeværende værdier.....	89
6.3.1	<i>Medindflydelse og medansvar: Det handler om at være med.....</i>	90
6.3.2	<i>Sundhed er vejen frem.....</i>	93
6.4	Varedeklaration kontra vision.....	94
6.4.1	<i>At være eller ikke være værdifuld.....</i>	96
7	Analyse af værdigrundlagets karakter	101
	<i>Af: Charlotte Jensen</i>	
7.1	Værdigrundlagenes komparative homogenitet	101
7.1.1	<i>Det homogene værdigrundlag</i>	103
7.1.2	<i>De ensrettede og de sjældne værdier.....</i>	105
7.1.3	<i>Værdiernes abstrakte karakter</i>	107
7.1.4	<i>Værdifulde referencerammer</i>	108
7.2	Brugernes konsensusprægede værditilslutning.....	110
7.2.1	<i>Værdiernes interne konfliktfylthed.....</i>	112
7.2.2	<i>Forudsætninger for konsensus.....</i>	115
7.3	Værdigrundlagets karakter som forklaringsfaktor	116
8	Analyse af brugernes profil	121
	<i>Af: Christina Hvas Andersen</i>	
8.1	Det komplekse brugerperspektiv	121
8.2	Differencerne i kendskab og anvendelse.....	123
8.2.1	<i>Kendskabet varierer, men hvorfor?.....</i>	124
8.2.2	<i>Hvem anvender værdigrundlaget?</i>	125
8.3	Hvem ser hvad?	128
8.3.1	<i>Den pædagogiske profil fra en anden vinkel.....</i>	129
8.3.2	<i>Hvem kan se ”det grønne”?.....</i>	130
8.3.3	<i>Læringsmiljøet der ikke bare er objektivt</i>	132
8.4	Skolens samlende funktion og tilfældige divergenser	134
8.4.1	<i>Ubetydelige differencer i brugerperspektivet.....</i>	134
8.4.2	<i>Årsagerne til de manglende differencer.....</i>	135

9 Konklusion 139

Af: Christina Hvas Andersen og Charlotte Jensen

9.1 Værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft..... 139

9.2 Mulige forklaringer på den konkrete gennemslagskraft 141

9.3 Et kritisk blik på det lovpligtige værdigrundlag 142

10 Litteraturliste..... 145

Oversigt over bilag på CD-Rom_____ 152

Kapitel 1

- *Værdigrundlag i folkeskolen*

"What we must decide is how we are valuable rather than how valuable we are".

Edgar Z. Friedenberg

1 Værdigrundlag i folkeskolen

Nærværende speciale går under titlen: ”Den værdifulde skole”, i hvilken sammenhæng man kan spørge, hvad betyder det, at noget er værdifuldt? Ifølge Lektor i idehistorie Jacob Dahl Rendtorff kan værdier kendetegnes som en målestok for, hvad der er godt, og når noget defineres som værdifuldt, er det derfor med til at give menneskets handlinger mål og mening (Rendtorff 2007). I disse år er det blevet populært at fokusere på værdier som rettesnor, i hvilken sammenhæng værdier tilsyneladende er blevet et modeord i management for danske virksomheder. Der gennemføres således i stigende omfang værdiprojekter ud fra en forestilling om, at en række erklærede værdier kan fremme og kendetegne virksomhedernes positionering i et stadig mere komplekst og konkurrencepræget erhvervsliv. Disse værdiprojekter og fokuseringen på værdier er ligeledes ved at rodfæste sig indenfor den offentlige sektor. Formålet hermed er, at sætte brugeren i centrum og sikre en øget gennemsækelighed i relation til brugerens pågældende service (Varming og Zøllner 2002:19ff.). På uddannelsesområdet betinger ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne”, at alle uddannelsesinstitutioner skal offentliggøre et skriftligt værdigrundlag på deres respektive hjemmesider (Internet 1). Her sætter nærværende speciale specifikt fokus på folkeskolen, der kan kendetegnes som en samlende institution, eftersom størstedelen af den danske befolkning har eller har haft berøring hermed (Qvortrup og Qvortrup 2007).

Værdier i henhold til folkeskolen er dog ikke noget nyt, hvilket konkret ses af folkeskolelovenes udformning, der har et specifikt fokus på de værdier, der kendetegner den givne tidsånd. Værdier forventes værdier imidlertid i dag at indgå i en mere eksplicit sammenhæng, som kommer til udtryk i det lovpligtige værdigrundlag, hvor hensigten er at sikre brugerne indsigt i skolernes daglige praksis og pædagogiske fundament (jf. Internet 1). I relation hertil søger nærværende speciale at belyse værdigrundlagets praktiske rolle i henhold til brugerne af de danske folkeskoler. Vi stiller i denne forbindelse spørgsmålstegn ved om værdigrundlaget overhovedet bidrager med reel viden om skolens praksis, og hvorvidt dette skriftlige værdigrundlag er ønskeligt fra brugernes synsvinkel? Specialet indebærer dermed en kritisk tilgangsvinkel til værdigrundlagets lovpligtige implementering i relation til værdigrundlagets praktiske rolle i folkeskolen.

Kapitel 2

- *At værdsætte det frie valg*

*“There is no value in life except
what you choose to place upon
it”.*

Henry David Thoreau

2 At værdsætte det frie valg

I det følgende vil vi introducere læseren for specialets problemstilling, som indleder til specialets konkrete problemformulering. Introduktionen vil indledningsvist indeholde en beskrivelse af det øgede fokus på brugerdimensionen i den offentlige sektor og således tilsvarende i den danske folkeskole. Herunder indgår ligeledes en kort fremstilling af de bagvedliggende samfundsmæssige og politiske strømninger, hvorefter en mere konkret redegørelse for brugerdimensionens kendetegn i forhold til den danske folkeskole følger. Dette fører til en nærmere præcisering af specialets omdrejningspunkt, i hvilken forbindelse vi vil søge en nærmere beskrivelse af værdier og værdigrundlag samt deres rolle i forhold til folkeskolens virke.

2.1 Brugerdimensionen i den offentlige sektor

Den offentlige sektor i Danmark er hovedansvarlig for og storproducent af en stor del af de serviceydelser, der indgår som en naturlig del af mange danskeres hverdag. Infrastrukturen skal fungere, de syge skal have behandling, de ældre skal have pleje og omsorg, og vores børn skal have nærvær, udfordringer og en god uddannelse. Dette er væsentlige opgaver i ethvert nutidigt samfund, men også nogle af de på nuværende tidspunkt tungeste politiske opgaver (Christensen 2003). Karakteren og omfanget af disse opgaver samt alle aspekter af den offentlige sektor er et politisk valg, hvorfor den markante udvikling som den offentlige sektor har gennemgået i det 20. århundrede, må betragtes som et produkt af generationers politiske prioriteringer (Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2004:72). Siden 1983, hvor det første danske moderniseringsprogram blev præsenteret, har en gennemgribende modernisering af den offentlige sektor været på den politiske dagsorden. En modernisering, der i høj grad omhandler et øget fokus på brugerdimensionen. Selvom hvert årti har været præget af forskellige politiske holdninger og sin version af moderniseringsprogrammet, har alle tiltag, til trods for skiftende regeringer, holdt sig indenfor nogle overordnede rammer¹ (Ejersbo og Greve 2005 13ff.). Disse rammer kan ifølge Professor Carsten Greve relateres til de styringsformer og reformer, som kendetegner New Public Management.

New Public Management er ikke en decideret management teori, men snarere fællesbetegnelsen for en række reformer og initiativer, der i stor stil blev gennemført i de nordiske lande i 80'erne og 90'erne,

¹ På trods af at de politisk besluttede processer i moderniseringsforløbet gennemgående har været præget af bred politisk opbakning, er der ingen grund til at antage, at hele det politiske spektrum har haft en fælles ideologi. De politiske begrundelser for at tilslutte sig reformerne har snarere været meget forskellige og indbefattet forskellige forestillinger. I hvilken retning disse forestillinger end har bevæget sig, er det nu klart, at resultatet af de heraf nævnte politiske reformer er, at den offentlige sektor tilnærmelsesvist kan betragtes som nærmende sig mere traditionel kapitalistisk produktion (Jensen og Jensen 2004).

som alle havde til formål at maksimere den offentlige sektors ydelser ved at skabe markedslignende konkurrencebetingelser. Konkret orienterede reformerne sig mod decentralisering af ledelsesansvar, målstyring, brug af IT i sagsbehandlingen og et eksplicit resultatfokus. I relation hertil bevirkede institutionelle reformer yderligere en opsplitning af den offentlige sektor i mindre resultatenheder, inddragelse af private virksomheder gennem udlicitering, dannelse af statslige aktieselskaber samt privatiseringer. Der skete således i denne periode en generel privatisering og markedsgørelse af den offentlige sektor, en proces som ikke blev bremset af regeringsskift, omend den langt fra forekom modsætningsfri eller kritikløs fra hverken politisk eller ideologisk front. Markant er det, at denne markedsgørelse i høj grad handler om, at sætte brugeren i centrum (Greve 2002). Den øgede privatisering og markedsgørelse gør nemlig, at rentabiliteten søges styrket ved at lancere mange offentlige institutioner heriblandt folkeskoler og daginstitutioner som virksomheder, der skal tilfredsstille brugerne (Jensen og Jensen 2004). Administrativt cementeres denne brugerfokusering i moderniseringsprocessen ved, at der dannes brugerbestyrelser samtidig med, at lederen bliver styrket og der indføres virksomhedsplaner samt kontraktstyring. Dette kan relateres til, at den danske indførelse af New Public Management har været domineret af den ledelsesorienterede variant: *”Let managers manage”*. Det betones her, at lederne af de respektive institutioner skal have administrativ frihed til at styre, men det kendetegnende i dansk kontekst har dog været, at forsøget på at skabe større administrativ frihed følges af en udvidet brug af kontrakter, hvor lederne forpligtes til at indfri målsætninger fastsat højere oppe i det politisk administrative system. Der er altså ikke tale om direkte administrativ frihed, men snarere et forsøg på at maksimere styringen med indholdet (Andersen 2006:432ff.).

De politiske reformer i den offentlige sektor ser på nuværende tidspunkt ud til at fortsætte i den retning, hvor et fokus på borgeren, som bruger af den offentlige sektor, intensiveres. Dette ses tydeligst gennem den stort anlagte kvalitetsreform, hvis proklamerede formål er at give velfærden et markant kvalitetsløft. Christian Bason, som er innovationschef for den tværministerielle udviklingsenhed Mindlab, udtaler i relation hertil, at: *”Regeringen med sin kvalitetsreform ønsker, at borgerne skal i centrum for den offentlige service”* (Bason 2007). Dette handler blandt andet om at sikre brugeren større indsigt i den offentlige service, hvilket eksempelvis søges opnået gennem formålsbeskrivelser i skole, dagpasning, sygehuse og sociale tilbud samt fokus på kommunikation mellem offentlige institutioner og borgerne. Disse tiltag skal ifølge regeringen sikre, at borgeren har indblik i og kendskab til den givne service, som forbruges. Dermed ses brugeren ikke som en, der passivt tildeles en service, men snarere som en ”kunde”, der aktivt vælger og forbruger den tilbudte service. Heraf følger ideen om frit valg² af of-

² Frit valg handler om, at sikre borgerne adgang til at vælge mellem forskellige tilbud af offentlig service med det formål at skabe mere konkurrence på velfærdsområderne og dermed øge kvaliteten og effektiviteten af den offentlige service (Internet 2)

fentlige services til alle borgere (Regeringen 2007:3-35), der må betegnes som en inkorporeret del af brugerorienteringen og et indirekte aspekt af New Public Management (Greve 2002). Rationalet bag kvalitetsreformen er, at alle aspekter af den offentlige sektor leverer en ydelse til dennes brugere, hvorfor kvaliteten af ydelsen bør være i overensstemmelse med brugernes ønsker³.

2.1.1 Folkeskolens ”kunder”

I relation til folkeskoleområdet har reformerne i den offentlige sektor bevirket, at frit valg af folkeskoler længe har været en mulighed. Således har det frie skolevalg konkret fungeret som forsøgsordning siden 2004 og haft en mere permanent funktion siden 2006⁴ (Internet 4). New Public Management reformerne har således resulteret i, at den danske folkeskole ligger under for kapitalistiske markedskræfter, hvilket konkret fungerer ved, at de økonomiske midler følger det enkelte barn i stedet for skolen, samtidig med at skolerne har autonomi til at indrette sig efter forespørgslen. Effekten er i teorien, at dette øger konkurrencen og dermed også kvaliteten af de offentlige ydelser, for kan skolerne ikke tiltrække ”kunder”, kan de som et resultat heraf risikere lukning. I denne forbindelse har Adjunkt Simon Calmar Andersen i sin Ph.d. afhandling undersøgt ideen om, hvorvidt konkurrence øger kvaliteten af en folkeskole. Han fokuserer her på folkeskoler, som har frie grundskoler i sin umiddelbare nærhed, eftersom de forventes at opleve et kraftigere konkurrencepres. Konklusionen af undersøgelsen er dog, at konkurrence ikke ser ud til at hæve folkeskoleelevernes faglige niveau. Til gengæld tydeliggøres det, at frit valg på skoleområdet og den heraf følgende øgede konkurrence skolerne imellem har nogle utilsigtede negative effekter. Fra et socialt udgangspunkt ses de negative konsekvenser i form af mere socialt og etnisk opdelte skoler samt højere gennemslag af den sociale arv, mens de negative konsekvenser fra et administrativt udgangspunkt kommer i form af højere udgifter. De konkrete effekter af frit valg lader således udelukkende til at være utilsigtede, eftersom de tilsigtede konsekvenser i form af kvalitetsmæssig forbedring ikke kan observeres⁵ (Andersen 2006).

Udover en kvalitetsmæssig forbedring har en anden tilsigtet forbedring med de politiske reformer fra regeringens side været at give borgerne forbedrede muligheder i deres dagligdag. Tankegangen er altså

³ Denne nylige kvalitetsreform har ligesom mange af de andre reformer af den offentlige sektor mødt modstand og kritik. Således kritiseres det øgede fokus på borgeren som bruger for at eliminere fællesskabets værdier til fordel for et økonomisk rationale, hvor demokratiske medborgere reduceres til klienter, brugere og kunder frem for deltagere i et demokratisk samfund. Brugertankegangen kan derfor ifølge kritikerne forstås som værende et aspekt, der fjerner fokus fra den demokratiske borger, der i velfærdssamfundet har krav på bestemte ydelser (Albæk, Blåsvær og Gerner 1997).

⁴ Det frie skolevalg er dog fortsat et omstridt emne, hvilket kan eksemplificeres ved at Københavns kommune på skrivende tidspunkt overvejer, at afskaffe det frie skolevalg per 2009/2010, således at forældre kun kan vælge mellem 2 eller 3 skoler i modsætning til alle skoler i Københavns kommune (Internet 3).

⁵ Den generelle gyldighed af studiet er ifølge Simon Calmar Andersen ikke repræsentativt, men kan sammen med den førende litteratur på området tages som en formodning om, at frit valg ikke er måden, hvorpå kvaliteten af de danske folkeskolars ydelser øges.

som ved kvalitetsreformen, at sætte borgeren i centrum for den offentlige service ved konkret at give dem mulighed for at vælge mellem forskellige serviceudbydere. Derfor er der fra regeringens side indført nye elementer i folkeskolerne, som skal medvirke til at synliggøre det sociale og faglige arbejde i skolen, således at borgeren kan foretage et informeret valg. Her kan eksempelvis nævnes tiltag som indførsel af elevplaner samt øget fokus på dokumentation og evaluering, der nu fremgår som lovpligtige elementer i folkeskolen (Internet 5). Implementeringen af disse tiltag kan således ses som et forsøg på at skabe større gennemsigtighed, åbenhed og kontrol, med det formål at sikre brugerne større information om den udbudte service i folkeskolerne og dermed øgede muligheder for at vælge mellem forskellige serviceudbydere. Rent praktisk forudsætter frit valg dog ikke udelukkende denne gennemsigtighed og åbenhed, men også at de forskellige kommunale regi formår at implementere de praktiske foranstaltninger for det frie valg. I forbindelse med skoleområdet antyder Undervisningsministeriets evaluering af det frie skolevalg, at dette i de fleste kommuner har haft begrænset betydning, idet halvdelen af landets kommuner melder om forholdsvis uændret optagelse af elever både internt i kommunerne og på tværs af kommunegrænserne⁶. Omend der nu rapporteres svage stigninger i brugen af det frie skolevalg, ligesom en større andel af ansøgerne på de enkelte skoler bliver optaget (Undervisningsministeriet 2007). Således stemmer disse meldinger overens med de kritiske røster, der påstår, at det frie skolevalg blot er en illusion, hvor argumentationen er, at de enkelte borgers ønske om skolevalg ikke er kompatibelt med mange kommuners forvaltning af det frie skolevalg. Det er nemlig den kommunale forvaltning, der beslutter, hvor mange klasser, der hvert år skal oprettes på de enkelte skoler, og mange kommuner vælger kun at oprette klasser nok til, at der bliver plads til børn fra skoledistriktet, hvorfor det frie skolevalg i relation til sådanne kommuner reelt set umuliggøres (Jensen 2008). Der forlyder dog intet om, hvor udbredt denne tendens er, men den nævnte evaluering indikerer, at der er mange aspekter i det frie skolevalg, som gør, at der praktisk set ikke nødvendigvis er tale om frit valg på det danske skoleområde. På trods af disse nedslående meldinger fortsætter arbejdet med at gennemsigtiggøre de danske folkeskoler, hvor: ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne” af 2002 tydeligt eksemplificerer et øget fokus på den informerede bruger.

Formålet med loven er netop: *”at give borgerne forbedrede muligheder for at sammenligne skoler, uddannelser og uddannelsesinstitutioner. For at kunne foretage et kvalificeret valg af uddannelsesinstitution, skal den enkelte borger kunne sammenligne de aktiviteter og mål, skolerne og uddannelsesinstitutionerne arbejder med, og de resultater, der opnås”* (Internet 6). For at kunne opnå disse formål fordrer ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne”, at alle folkeskoler skal skriftliggøre og offentliggøre specifik information på skolernes hjemmeside, hvilket konkret drejer sig om:

⁶ Den begrænsede virkning af lovændringen på antallet af optagne elever skal ses i lyset af, at der i forvejen var forholdsvis gode muligheder for at vælge en anden folkeskole i de fleste kommuner.

- 1) Skolens eller institutionens aktuelle uddannelser, uddannelsernes mål, fagudbud og læseplaner m.v.
- 2) Skolens eller institutionens aktuelle værdigrundlag og pædagogiske udgangspunkt, herunder pædagogisk praksis og indsatsområder.
- 3) Skolens eller institutionens karaktergivning m.v., jf. stk. 2.
- 4) Elevers og studerendes fuldførelsestid, fuldførelsesfrekvens, frafald, overgangsfrekvens til anden uddannelse og overgangsfrekvens til beskæftigelse [...] For grundskolen kan ministeren bestemme, at skolerne skal give oplysninger om, hvor stor en andel af eleverne der deltager i folkeskolens prøver, og på hvilket niveau.
- 5) Gennemførte aktuelle evalueringer af kvaliteten af en skoles eller institutions undervisning, bortset fra oplysninger om en enkelt lærers undervisning og evalueringer, hvor alene skolens ansatte har medvirket.
- 6) Andet, som skolen eller institutionen finder væsentligt for belysning af kvaliteten af skolens eller institutionens undervisning. (Internet 1).

Ovenstående informationer er intenderet mod at levere netop det informationsgrundlag, der skal gøre det muligt for folkeskolernes brugere at sammenligne og frit vælge uddannelsesinstitution indenfor et givent kommunalt regi. Informationsgrundlaget er generelt orienteret mod objektive fakta som karakterer og fagudbud, men vedrører som det ses også krav om offentliggørelse af værdigrundlag og herigenom det pædagogiske udgangspunkt. Omend disse data kan være særdeles informationsrige, er de dog betydeligt sværere at benytte som sammenligningsgrundlag, fordi det her drejer sig om kvalitative data. Ikke desto mindre er der tale om yderst relevante oplysninger, fordi værdigrundlaget afspejler selve skolens indhold. Ikke ved at diktere skolens regler og rammer, men i stedet ved at illustrere hvad skolen arbejder for og opfatter som værdifuldt. Dette er netop et af de parametre, som forældre, ifølge undervisningsministeriets evaluering af det frie skolevalg, tillægger stor betydning, når de skal vælge skole. Således har 48 % af evalueringens respondenter, der består af forældre, som har benyttet det frie skolevalg, undersøgt relevante skolers pædagogiske principper og værdigrundlag, hvorimod kun 25 % har undersøgt de relevante skolers karaktergennemsnit. Det konkluderes derfor i denne rapport, at de kvalitative forhold omkring undervisningen, såsom skolens pædagogiske principper, skolens værdigrundlag og undervisningens kvalitet tillægges større betydning end kvantitative forhold såsom skolens gennemsnitskarakterer (Undervisningsministeriet 2007:7). Nærværende speciale vil i denne sammenhæng netop sætte fokus på værdigrundlaget og undersøge dets gennemslagskraft, idet et tiltag såsom skriftliggørelse og offentliggørelse af en skoles værdigrundlag, som påvist, har en vis betydning for brugerne. Forinden det er muligt at redegøre for denne gennemslagskraft, vil vi imidlertid fokusere på værdiernes relation til den danske folkeskole i såvel et historisk som et nutidigt perspektiv.

2.2 Værdier i folkeskolen

Som nævnt i det foregående har det siden 2002 været lovpligtigt for landets folkeskoler at formulere et offentligt tilgængeligt værdigrundlag. Folkeskolen har imidlertid principielt set altid haft et implicit fokus på værdier, eksempelvis blev der tilbage i Folkeskoleloven af 1937 lagt vægt på skolens rolle som værdiformidler. Værdierne, som dengang skulle overbringes til eleverne, var dybt grundfæstede i et kulturelt homogent samfund. Der blev således lagt vægt på etiske og kristelige værdier, god opførsel, pligtfølelse og sund disciplin. Men efterhånden som samfundet udviklede sig i en mere kulturelt heterogen retning ændrede værdierne sig også. Dette kan eksemplificeres ved Folkeskoleloven af 1975, som præsenterede nogle ganske andre værdier omhandlende åndsfrihed, fællesskab, alsidig udvikling og selvstændighed. Faktisk var samtlige værdibærende udtryk fra 1937-loven blevet udskiftet, da 1975-loven blev vedtaget. Denne ret voldsomme udskiftning af værdier i folkeskolen medførte i øvrigt en langvarig debat om værdikrise, værdinihilisme og værdipluralisme. En debat, der var så voldsom, at det medførte berøringsangst med værdier, hvorfor skolens værdiformidlende rolle i tiden efter 1975 kunne karakteriseres som ikke tilstedeværende. Ved formuleringen af Folkeskoleloven af 1993 blev der dog igen rettet fokus mod folkeskolen som værdiformidler. Dette ses konkret ved formuleringen i § 1 stk. 3: *”Folkeskolen skal gøre eleverne fortrolige med dansk kultur og bidrage med deres forståelse for andre kulturer og for menneskets samspil med naturen”* (Varming og Zøllner 2002). 1993-loven kan ses i sammenhæng med debatten om det såkaldte kulturmøde i de danske folkeskoler, hvor der i større udstrækning blev fokuseret på begreber som danskhed og den danske identitet, hvilke indebærer værdier som grundelement (Varming og Zøllner 2002:23ff). I og med at netop skolen blev set som havende og fortsat har en særlig værdiformidlende rolle, blev det også forventet, at skolen aktivt ville deltage i debatten om, hvilke værdier denne skulle formidle, og hvordan disse skulle formidles (Varming og Zøllner 2002:28). Dette kan betragtes som delvist indledende til *”Loven om åbenhed og gennemsigtighed i uddannelserne”* fra 2002, der introducerede det offentliggjorte værdigrundlag, som et redskab for folkeskolen.

Et værdigrundlag kan grundlæggende betegnes som en organisations normative udgangspunkt. Det er en del af organisationens identitet, hermed ment at et værdigrundlag i denne sammenhæng gerne skulle afspejle den enkelte skoles identitet såvel indadtil som udadtil, det vil sige, rettet mod skolens stab og fremtidige medarbejdere samt forældre (Riis-Hansen og Simonsen 2004:9). Synliggørelse af værdigrundlaget handler i denne henseende i høj grad om forpligtelse (Thyssen 2002:288). Kort sammenfattet skal et værdigrundlag derfor være en retvisende præsentation af de værdier, som skolen rummer, og som skolen videregiver. I denne sammenhæng fastsættes en række værdier naturligvis af den gældende folkeskolelov. Når skolens værdier afspejles i Folkeskoleloven, bør denne dog også betragtes i dens givne kontekst, idet Folkeskoleloven såvel som andre love må betragtes som et udtryk for, hvad der kendetegner det omgivende samfund og den eksisterende tidsånd. Som en uddannelsesinstitution forpligter

folkeskolen sig netop til at sikre den samfundsmæssige efterspørgsel, hvilket kræver *”fornemmelse for tidsånd, viden- og kompetencebehov og en professionel evne til at omsætte det i uddannelser”* (Internet 7). Uanset deres ophav er det dog tydeligt, at værdier har en fremtrædende rolle i den danske folkeskole. Hvad selve værdibegrebet indeholder, og hvad værdier egentlig betyder i værditeoretiske termer, er imidlertid en mere kompleks problematik.

2.2.1 En definition af det rummelige værdibegreb

Værdibegrebet i sig selv er både rummeligt og svært definerbart. I den økonomiske videnskab er begreber såsom pris og bytteforhold relateret til værdibegrebet og inden for psykologien bruges værdibegrebet i forbindelse med præferencer på individ-niveau og ligeledes motiver, behov og holdninger. Værdibegrebet indenfor sociologien forstås imidlertid som et socialt begreb i forbindelse med normer, vaner, manerer, ideologier, tilknytningsforhold og lignende. Der findes således som kort illustreret ikke nogen generel eller fælles forståelse af værdibegrebet indenfor samfundsvidenskaberne (van Deth og Scarbrough 1995:22). Værdibegrebets svært definerbare karakter illustreres yderligere af professor i uddannelsessociologi Erik Jørgen Hansen, af hvem værdier overordnet defineres som værende *”noget der er godt”*, men som varierer afhængig af det pågældende subjekt (2003:173). Således kan værdibegrebet beskrives som en subjektiv opfattelse af en objektiv virkelighed, hvorfor forskellige værdier resulterer i forskellige krav, præferencer og forventninger. Helt grundlæggende kan værdi derfor defineres som en subjektiv målestok for, hvad der er positivt og negativt (Rendtorff 2007:56). Netop derfor er værdier også særligt vigtige for at give menneskelig handling mening og formål, ligesom værdier afkræver mennesket et valg (Dahl 2000).

Af det ovenstående kan værdibegrebet overordnet tolkes som en forestilling om, hvad der er ønskværdigt, i hvilken sammenhæng der kan refereres til en klassisk definition af værdibegrebet, som forelægges af antropologen Clyde Kluckhohn: *”A value is a conception, explicit or implicit, distinctive of an individual or characteristic of a group, of the desirable which influences the selection from available modes, means, and ends of action.”* (Kluckhohn 1967:395). I denne definition betones værdier yderligere direkte i relation til handling, men det fremhæves, at værdier eller *”forestillingen om det ønskværdige”* alene påvirker handlemåder eller praksisser. I overensstemmelse hermed finder vi professor Peter Gundelachs definition af værdier som dispositioner. Pointen med at definere værdier som dispositioner for handling er, at det hermed tydeliggøres, at værdier ikke altid udtrykkes i den givne handling. Værdier påvirker handlemåden, men de determinerer ikke en bestemt handling. Professor Peter Gundelach pointerer endvidere, at værdier er socialt skabte og skabes gennem deltagelse i fællesskab. Disse fællesskaber kan variere i størrelse og varighed. Det kan være tilskrevne fællesskaber, det vil sige, dem man fødes ind i eller fællesskaber på arbejdspladsen, i nabolaget eller lignende. Værdier indlæres og forandres iføl-

ge Gundelach i relation til fællesskaberne, hvor individ og fællesskab indgår i gensidige processer, som former værdierne hos individet, og som kan forandre fællesskabets værdier (Gundelach 2002:16).

I et forsøg på nærmere at definere værdibegrebet vender vi os mod Professor Jan van Deth og Scarbrough (1995:28), som gennem analyse af den samfundsvidenskabelige litteratur lokaliserer tre centrale fællesnævner for, hvad der kendetegner værdier:

- 1) Værdier kan ikke direkte observeres**
- 2) Værdier drejer sig om at udtrykke moralske overvejelser**
- 3) Værdier udtrykker noget om, hvad der er ønskværdigt**

Af de tre udsagn er de to sidstnævnte relativt indlysende, mens det første udsagn kræver nærmere forklaring. Når værdier benævnes som ikke direkte observerbare, hænger det sammen med værdiers tidligere nævnte disponerende funktion for handling. Handlinger kan observeres, men værdierne bag den enkelte handling er ikke åbenbare. Ifølge Gundelach kan værdier i denne sammenhæng beskrives som en forestilling, vi har om, hvordan folk tænker. Heraf følger yderligere, at værdier ikke er ”naturlige”, men at de er socialt skabte, hvorfor vores måde at italesætte værdier på tilsvarende er socialt skabt. Netop derfor er der heller ikke nogen facitliste for, hvad værdier er⁷ (Gundelach 2002:15f). Denne pointe medfølger, at en diskussion af værdier må rodfæstes i tid og rum, eftersom værdier forandres og varierer i forskellige kulturer.

Når udsagnet ”Værdier kan ikke direkte observeres”, er særligt interessant, skyldes det, at omdrejningspunktet med nærværende speciales fokus på folkeskolernes værdigrundlag er, hvorledes værdigrundlaget gør en forskel. Spørgsmålet er her, hvordan noget, der ikke direkte er observerbart synliggøres, hvor det første udsagn i denne sammenhæng ligeledes indebærer, at man, for at kunne udtrykke noget empirisk omkring værdier, må godtgøre, hvordan dette konkret lader sig operationalisere. I den sammenhæng fremhæver van Deth og Scarbrough, at der tilsyneladende er konsensus om, at værdier og handling er relaterede. Igennem handling synliggøres således værdier: *”Values are distinctive not only because they are desirabilities (...) they are desirabilities in matters of action”* (van Deth og Scarbrough 1995:29f). I overensstemmelse med definitionen af værdier som ikke direkte observerbare fremhæver van Deth og

⁷ Van Deth og Scarbrough afviser i denne forbindelse ligeledes de forskellige forsøg på at fastlægge et endeligt antal værdier eller en hierarkisk organisering af værdier. De argumenterer i stedet for, at værdibegrebet bør benyttes bredt og vidtfavnende, og at der ikke bør være a priori antagelser om, hvilke værdier man kan identificere (van Deth og Scarbrough 1995:29f.).

Scarbrough imidlertid også, at selv om værdier er relevante i spørgsmål om handling, så er værdier ikke bestemmende for særlige typer af handlinger. I denne forbindelse beskrives værdier som *"abstract principles with which action is to conform; concepts of purposes and ends to be realized in determining courses of action rather than determinate principles of action"* (van Deth og Scarbrough 1995:30). Denne beskrivelse sætter værdier i tæt forbindelse med tanker om værdier som ledelsesredskab, hvor vi i det nedenstående kapitelafsnit særligt vil sætte fokus på værdistyring i den danske folkeskole og dermed værdiernes institutionelle betydning.

2.3 Værdier italesat gennem værdigrundlag

Selve værdigrundlagsbegrebet blev i dansk kontekst første gang anvendt i 1974 i bladet *Folkeskolen*, hvor det indgik i en debat om skolens vanskeligheder på det opdragelsesmæssige område. I denne forbindelse var argumentet, at der var sket et skred i samfundets værdigrundlag, hvilket var et argument, der førte til omfattende debatter om den tids værdikrise og værdinihilisme. I dag ser man imidlertid begrebet værdigrundlag indgå i mangfoldige sammenhænge gennem dets markante plads i nutidens organisations- og managementteori. Således har mange offentlige institutioner, myndigheder og virksomheder inden for de seneste år arbejdet med at formulere et værdigrundlag med henblik på at informere både internt og eksternt om, hvilke værdier den pågældende virksomhed søger at efterleve (Varming og Zøllner 2002:18f). Sættes dette i forbindelse med nærværende speciales omdrejningspunkt, som er folkeskolens værdigrundlag, er det tydeligt, at skolens præsenterede værdier antages at være tæt knyttede til skolens virke. Denne stærke antagelse, om at værdier kan synliggøres gennem praksis, problematiseres imidlertid af den tidligere beskrevne definition af værdier, som den fremstilles af van Deth og Scarbrough. Heraf fremgik det, at værdier ikke direkte kan observeres i adfærd og praksis, hvilket implicerer, at værdier alene er disponerende for handling.

Dertil kommer, at de eksisterende værdier i en folkeskole kan optræde både som skriftlige og ikke-skriftlige såvel som eksplicite og implicite værdier. Et ikke-skriftligt værdigrundlag kan f.eks. komme til udtryk ved en indforstået måde at gebærde sig på i den givne organisation. Det skriftlige værdigrundlag, som vi i nærværende speciale sætter fokus på, handler derimod om i udgangspunktet alene om italesættelsen af værdier. Når folkeskolen og andre virksomheder eller organisationer sætter fokus på udarbejdelsen af et skriftligt værdigrundlag, drejer det sig om at sætte ord på det fundamentalt væsentlige, hvor værdierne grundlæggende beskriver det, som den pågældende skole, virksomhed eller organisation gerne vil stå for og arbejde for at opnå eller bevare. Værdierne handler med andre ord om det, der efterstræbes (Riis-Hansen og Simonsen 2004:17).

Et skriftligt værdigrundlag kan i denne sammenhæng udformes som en række hensigtserklæringer eller udsagn, der fremstår som visionære pejlepunkter for det daglige arbejde eller tager udgangspunkt i den gængse rutine (Larsen og Schultz 1998; Riis-Hansen og Simonsen 2004). Det er nemlig i det daglige arbejde, værdierne får deres betydning, hvilket understøttes af det særligt karakteriserende for værdier, at disse giver den menneskelige adfærd både mening og formål (Dahl 2000). Værdier kan med andre ord også siges kun, at være betydningsfulde såfremt de relateres til adfærd. I relation til det øgede fokus på brugeren, som beskrevet i kapitelafsnit 2.1, er det således vigtigt, at værdier er synlige i den service, der leveres. Hvis denne synlighed ikke er tilstedeværende, vil værdierne dog ikke alene fremkomme som betydningsløse for brugeren; de vil tilsvarende medvirke til en negativ vurdering af serviceyderens troværdighed. Hermed ment, at hvis der eksempelvis i en skole ikke er sammenhæng mellem de skriftligt udtrykte værdier, som fremgår af dennes værdigrundlag, og skolens reelle handlemåde, vil det så tvivl om skolens integritet og troværdighed overfor dennes brugere. Hvis værdierne ikke mærkes og ikke kan ses i det daglige arbejde, vil de med andre ord opleves som ligegyldige og i værste fald blive gjort til genstand for latterliggørelse (Hansen, Olsen og Schou 2003:18ff). Det er således vigtigt, at det, som skolen vurderer som værdifuldt, ikke alene fremgår af det skriftlige værdigrundlag, men også synliggøres gennem skolens reelle praksis. Omend værdier i deres udgangspunkt betegnes som ikke-observerbare, forelægger der således alligevel en tydelig commonsense formodning om, at værdier kan observeres - en formodning som understøttes af værdiers rolle i organisations- og managementteoretisk terminologi. I forlængelse heraf kan værdiernes formodede rolle ses i sammenhæng med implementeringsprocessen, som ofte vil afspejle såkaldte værdistrategier (Thyssen 2002:306).

Hvad angår værdistrategier lægger eksempelvis Professor på Københavns Handelshøjskole Majken Schultz og Administrerende direktør Mogens Holten Larsen op til en sondring mellem visionære og historiske værdistrategier: *"Nogle værdier er historisk bundne som f.eks. skrevne og uskrevne spilleregler, andre er utopier, som giver mening og retning. I den forstand har virksomhedens værdier to ansigter. Et der skuer bagud i historien, og et der kigger fremad imod nye drømme og ideer"* (Larsen og Schultz 1998:19). I en analyse af værdier og værdistrategier er det væsentligt at have sig denne dobbelttydige karakter for øje og *"omhyggeligt skelne mellem dem, der stemmer overens med de underliggende antagelser, og dem, der i realiteten enten er efterrationaliseringer eller kun forhåbninger om fremtiden"* (Schein 1994:28). Ligeledes berører Professor i filosofi og psykologi Stuart Albert og Professor i organisationsadfærd David Whetten spændingsfeltet mellem historie og vision igennem deres teori om organisationsidentitet: *"When discussion of goals and values becomes heated, when there is deep and enduring disagreement or confusion, someone may well ask an identity question: "Who are we?", "What kind of business are we in?", or "What do we want to be?""* (Albert og Whetten 2004:90). Ud fra disse betragtninger er det således centralt at sondre mellem to overordnede former for værdistrategier, bestående af henholdsvis en visi-

onær og en historisk værdistrategi; den visionære værdistrategi handler om at udtrykke værdier, for hvilke man vil arbejde for virkeliggørelsen af, mens den historiske værdistrategi handler om at udtrykke værdier, der antages at repræsentere skolen. Spændingsfeltet mellem henholdsvis historik og vision kan således anses som knyttet til infinitivpolariteten ”være” kontra ”burde”. I forlængelse heraf konkluderer konsulent James Collins og Professor i organisationsadfærd Jerry Porras, via et omfattende forskningsprojekt om visionære virksomheder, at succesfulde virksomheders kerneværdier baserer sig på et ”er” og ikke et ”bør”, idet *”[d]en altafgørende variabel er ikke indholdet af en virksomheds ideologi, men i hvor høj grad virksomheden tror på sin ideologi, og hvor konsekvent den lever, ånder og udtrykker den i alt hvad den gør* (Collins og Porras 1994:25). Collins og Porras’ undersøgelse indikerer, at historisk forankrede værdier har mere gennemslagskraft end visionære værdier idet værdierne her i højere grad udtrykker en ”tro på en ideologi”. Uanset hvilken værdistrategi en given serviceyder anvender, eller hvilket formål denne har med værdigrundlaget, så er pointen med implementeringen af et værdigrundlag og dermed den pågældende værdistrategi ifølge Thyssen for serviceyderen, at synliggøre værdierne overfor brugerne, da værdigrundlagets værdier ellers må betegnes som værende uden reel gennemslagskraft. Det skriftlige værdigrundlag kan i denne sammenhæng ses som medvirkende til at synliggøre værdierne overfor brugeren og herigennem forpligte serviceyderen til at efterleve værdierne (Thyssen 2002:288). Dermed er det således centralt, at det skriftlige værdigrundlag i henhold til ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne” er kendt af folkeskolens brugere, eftersom dette har til formål at profilere og forpligte skolen overfor brugerne (Internet 1).

Ud fra ovenstående foreligger således en række formodninger om værdigrundlagenes rolle i folkeskolen, ligesom deres rolle og forhold til den øgede brugerorientering er ekspliciteret. Her er det afgørende, at værdierne ikke blot søger at definere, hvad der er værdifuldt, men snarere om hvordan noget er værdifuldt. Med værdigrundlagets brugerorienterede formål som omdrejningspunkt, handler det derfor om, at vurdere, hvorvidt værdigrundlaget er værdifuldt, men også hvordan det er værdifuldt.

Kapitel 3

- *Problemformulering*

*"Things only have the value
that we give them"*

*Jean-Baptiste Poquelin
(Moliere)*

3 Problemformulering

I det ovenstående er der søgt en gennemgang af værdier og værdigrundlag med henblik på nærværende speciales indledende fokus på undervisningsministeriets lovkrav om, at alle danske folkeskoler skal formulere et værdigrundlag. Det bagvedliggende ræsonnement formodes at involvere værdier som styringsredskab i henhold til aktuel organisations- og management teori, hvor værdiledelse og værdier i det seneste årti har tiltrukket sig stigende opmærksomhed fra både offentlige og private virksomheder. Arbejdet med værdier handler i denne forbindelse om at udvikle en kontinuerlig proces, hvor værdierne bliver levendegjort i dagligdagen, og hvor værdier synliggøres i en organisations adfærd og praksis (Hagedorn-Rasmussen og Jagd 2007:7f). Det skriftligt formulerede værdigrundlag bør med andre ord ideelt set afspejle den adfærd og praksis, som skolen står inde for og arbejder for. Dette aspekt ved værdigrundlaget er særligt interessant, eftersom værdier i henhold til den tidligere benævnte definition af Professor i politisk videnskab Jan van Deth og lektor Elinor Scarbrough, er karakteriserede som noget ikke-observerbart (1995:28). At der er krav til værdigrundlaget om, at det skal formuleres, nedskrives og offentliggøres handler imidlertid om, at de ikke-observerbare værdier søges synliggjort.

Det skriftlige værdigrundlag formodes i forlængelse af de organisations- og managementteoretiske betragtninger at give folkeskolens brugere en idé om, hvilke værdier den enkelte skole handler ud fra, eftersom værdier og dermed værdigrundlag forstås som udgangspunkt for praksis (Internet 6). Værdiers funktion kan imidlertid alene betegnes som disponerende for handling, hvilket indebærer, at en udtrykt værdi sagtens kan resultere i forskellig adfærd og praksis. Derfor er det også ifølge van Deth og Scarbrough problematisk at undersøge værdiers betydning, eftersom disse indgår i en ikke-synlig årsags-sammenhæng med specifik handling (1995:28f.). Denne problematik omkring værdiers ikke-observerbare kendetegn, er imidlertid ikke aktuel for nærværende speciale, eftersom vi ikke har et direkte fokus på, hvordan værdigrundlaget indgår i skolens reelle praksis, og i hvilket omfang værdierne er implementeret. Vi søger i stedet at belyse værdigrundlaget ud fra et brugerperspektiv, hvorfor vi undersøger brugerens oplevelse af værdigrundlaget og dennes implementering. Det vil sige, at omdrejningspunktet er brugernes tolkninger, af hvorvidt skolens praksis reflekterer værdigrundlaget, hvor den subjektive vurdering tages for pålydende. Med udgangspunkt i dette samt ovenstående afsnits refleksioner, opnår problemformuleringen dermed følgende ordlyd:

Hvordan og i hvilket omfang opnår folkeskolernes værdigrundlag praktisk gennemslagskraft i forhold til et brugerperspektiv, og hvorfor i dette omfang?

Den præsenterede problemformulering indebærer i udgangspunktet et deskriptivt fokus vedrørende omfanget af værdigrundlagets gennemslagskraft i forhold til brugerne. Dette element bør imidlertid ikke stå alene i en redegørelse for værdigrundlagets gennemslagskraft, hvorfor der også er inkorporeret et forklarende element i problemformuleringen. Det forklarende element vedrører, hvorfor eller hvorfor ikke værdigrundlaget opnår en vis gennemslagskraft. Centralt for problemformuleringen er, at der er fokus på et brugerperspektiv. Med ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne” samt det politiske tiltag vedrørende det frie skolevalg sættes en ramme for dette brugerperspektiv, eftersom det skriftlige værdigrundlag netop indgår som et brugerorienteret tiltag. Problemformuleringen har således specifikt fokus på det skriftlige værdigrundlag, som det opleves af brugerne, hvor det som benævnes ”praktisk gennemslagskraft” berører de aspekter, hvor værdigrundlaget formodes at have betydning for folkeskolens brugere. Som det fremgår, er der således fire begreber, som udgør omdrejningspunktet for specialet: Folkeskolen, folkeskolens brugere, værdigrundlag og værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft. Vi vil her nærmere definere, hvad vi forstår ved disse fire begreber.

En folkeskole kan i henhold til folkeskoleloven defineres som bestående af en lovpligtig 1-årig børnehaveklasse og en 9-årig grundskole samt en frivillig 1-årig 10. klasse. Selvom de første 10. klassetrin er lovpligtige, er dette imidlertid ikke ensbetydende med, at alle børn skal gå i folkeskolen, idet man i stedet for folkeskolen kan vælge hjemmeundervisning, friskoler, efter- og ungdomsskoler samt privatskoler eller lignende. Det kendetegnende ved folkeskolen i forhold til disse andre uddannelsesinstitutioner er, at folkeskolen er en offentlig institution, som refererer direkte til folkeskoleloven. Ifølge folkeskoleloven er folkeskolen kendetegnet som værende et sted, der i samarbejde med forældrene søger at fremme børnenes tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, som medvirker til det enkelte barns alsidige faglige, personlige og sociale udvikling (Internet 8). Folkeskolen kan således siges at være præget af relationer, hvor de primære relationer er, relationer til forældrene og relationer til børnene. Men når både forældre og børn inkorporeres af folkeskolens relationelle aspekter, hvem kan så i henhold til ovenstående problemformulering karakteriseres som brugeren af folkeskolen?

Folkeskolens brugere burde umiddelbart udgøres af skolens elever, eftersom disse er i centrum for skolens aktiviteter, men en folkeskole er netop kendetegnet ved, at eleverne er under 18 år, hvilket vil sige, at alle eleverne er umyndige. Dermed er det forældrene frem for børnene, der her defineres som folkeskolens brugere, eftersom de formodes at være i stand til at besidde evnen til vurdere, hvad der er det bedste for barnet. Dette er også årsagen til, at folkeskoleloven påkræver, at folkeskolens arbejde sker i samarbejde med forældrene (Internet 8). Selvom det er eleverne, der modtager skolens ydelser og dermed kan karakteriseres som skolens daglige og direkte brugere, er forældrene indirekte brugere af skolens ydelser, eftersom de har det daglige ansvar for børnene. På baggrund af disse overvejelser vil

nærværende speciale fokusere på forældrene som folkeskolens brugere, og det er dermed med udgangspunkt i de danske folkeskolars forældrepopulation, at ovenstående problemformulering skal forstås.

Definitionen af **værdigrundlag** tager udgangspunkt i undervisningsministeriets præsentation af værdigrundlaget og dets formål i henhold til lovkravet om, at alle skoler skal nedskrive et sådant. Vi forstår dermed, i henhold til problemformuleringen, i udgangspunktet et værdigrundlag som det nedskrevne værdigrundlag. Det skriftlige værdigrundlag kan i henhold til kapitelafsnit 1.3 kort defineres som skolens italesatte værdier. Hermed menes værdier, som beskriver det, skolen gerne vil stå for, herunder værdier som kendetegner skolen, og som skolen vil arbejde for. Der er ingen tvivl om, at de ikke-skriftlige og ikke-italesatte værdier også er interessante, men eftersom rammen for vores speciale udgøres af ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne”, vil disse værdier alene indgå i det omfang, de har en implicit fremtræden i forhold til det skriftlige værdigrundlag og implementeringen heraf.

Når vi anvender termen **værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft** handler dette om en forståelse af, at værdigrundlaget har mulighed for at opnå en indflydelse på den organisation, hvori det indgår. Dette er dog en forholdsvis bred forståelse, hvorfor vi indsnævrer denne med udgangspunkt i deduktive formodninger (jf. kapitelafsnit 4.3). Disse refererer først og fremmest til undervisningsministeriets formål med værdigrundlaget, som det fremgår af ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne”. Her fremhæves værdigrundlaget eksempelvis som sammenlignelig brugerinformation ved siden af andre parametre såsom karaktergennemsnit, overgangsfrekvens til andre uddannelser mv.⁸ Derudover indgår organisations- og managementteoretiske betragtninger endvidere som deduktive forhold, der afgrænser termen praktisk gennemslagskraft. Dette vedrører essentielt skolens brug af værdigrundlaget som styringsværktøj det vil sige inkorporering af værdierne og herigennem værdiernes synlighed for brugerne, idet værdierne først lever op til deres formål ved at være synlige og blive efterlevet i praksis (Hagedorn-Rasmussen og Jagd 2007; Thyssen 2002:288).

3.1 Det deskriptive element

Problemformuleringen har som nævnt indledningsvist et deskriptivt sigte, hvor der søges en empirisk beskrivelse af værdigrundlagets gennemslagskraft i forhold til brugeren. Udgangspunktet herfor er ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne”, der blandt andet beskriver værdigrundlaget som

⁸ Dette ses konkret af § 2, der fremhæver alle de aspekter en skole skal oplyse via dens hjemmeside (jf. kapitelafsnit 2.1).

et af flere tiltag mod ”at give borgerne forbedrede muligheder for at sammenligne skoler, uddannelser og uddannelsesinstitutioner” (Internet 6).

Værdigrundlaget må imidlertid også betragtes i forhold til dets formål, som det beskrives i organisations- og managementteoretiske sammenhænge, der med andre ord vedrører værdigrundlagets funktion som styringsværktøj. Udarbejdelse af et skriftligt værdigrundlag handler, som nævnt, om at sætte ord på de værdier, den enkelte skole vil stå inde for eller arbejde for og netop derfor har værdigrundlaget også i denne sammenhæng et brugerorienteret formål (Thyssen 2002). Dette vedrører skolens brug af værdigrundlaget som styringsværktøj, hvilket vil sige, inkorporering af værdierne og herigennem værdiernes reelle synlighed for brugerne. Selvom det givne værdigrundlag skulle være ukendt af brugeren, og vedkommende som sådan ikke tillægger værdigrundlaget noget formål, så udgør værdiernes praktiske synlighed en indikation på, værdigrundlagets gennemslagskraft. Det er nemlig ikke ordene alene, som gør et værdigrundlag – det er også i høj grad handlingerne (Hagedorn-Rasmussen og Jagd 2007).

Det deskriptive element af problemformuleringen handler således om, i hvilken grad værdigrundlaget har en berettigelse i forhold til folkeskolen og dens brugere, herunder relateret til værdigrundlagets formål som de fremgår af såvel ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne” samt organisations- og managementteoretiske betragtninger. Nærværende speciale er centreret omkring brugernes forhold til værdigrundlaget, hvor spørgsmålet er, om forældrene, som er de tilsigtede brugere, faktisk bruger værdigrundlaget efter hensigten. Dertil kommer, om et værdigrundlag i det hele taget er repræsentativt for skolen, og om værdigrundlaget ifølge forældrene overhovedet er synligt i dagligdagen på den enkelte skole?

3.2 Det forklarende element

I forlængelse af det deskriptive element følger det forklarende element. Formålet hermed er at opnå en mere dybdegående behandling af undersøgelsesfeltet, som i nærværende speciale grundlæggende vedrører folkeskolens værdigrundlag og folkeskolens brugere. Igennem det forklarende element sættes derfor fokus på mulige forklaringer på omfanget af værdigrundlagets gennemslagskraft, hvor forklaringerne i nærværende speciale afgrænses til at vedrøre værdigrundlagets karakter og brugernes profil. I forbindelse med værdigrundlagets karakter omhandler forklaringerne forskellige aspekter omkring værdigrundlagets form og indhold. Derudover relateres graden af gennemslagskraft til den pågældende brugerprofil, hvor den grundlæggende antagelse er, at nogle brugere mere end andre er disponerede for specifikke relationer til værdigrundlaget. Det forklarende element supplerer dermed det indledende deskriptive

element, men baseres også i høj grad på dette element, idet formålet hermed er, at søge dybdegående forklaringer på det konstaterede omfang, der fremkommer som følge af det deskriptive element.

3.3 Opsummering

Som det fremgår af ovenstående præsentation af problemformulering og de herunder konstituerende elementer, er der tale om et relativt bredt undersøgelsesfelt. Dette søges indsnævret og præciseret ved hjælp af deduktive formodninger baseret på såvel teori som empiri (jf. kapitelafsnit 4.3.). Hvordan disse analytiske fokuspunkter og de herunder deduktive formodninger konkret udformer sig, vil vi behandle nærmere i efterfølgende kapitel, der vedrører nærværende speciales forskningsdesign, herunder vil vi således også komme nærmere ind på, hvordan problemformuleringen videre søges operationaliseret og analyseret.

Kapitel 4

- *Projektdesign*

“The essence of a case study, the central tendency among all types of case study, is that it tries to illuminate a decision or set of decisions: why they were taken, how they were implemented and with what result.”

Wilbur Schramm

4 Forskningsdesign

Følgende kapitel har til formål at beskrive specialets udformning og forløb fra de indledende faser frem til konklusionen, hvor vi igennem en præsentation af forskningsdesignet vil illustrere specialets overordnede struktur. Forskningsdesignet orienterer sig i nærværende speciale mod et casestudiedesign dog med visse pragmatiske modifikationer, hvilket vi indledningsvist vil beskrive i det nedenstående. I relation hertil vil vi behandle de fem elementer, som Professor Robert K. Yin definerer som konstituerende for ethvert casedesign, hvilket refererer til problemformulering, analytiske fokuspunkter, analyseenhed, operationalisering samt analysestrategien, hvor den nærmere sammenhæng mellem disse elementer illustreres af figur 1 under kapitelaflsnit 4.2.

4.1 Et pragmatisk casestudiedesign

Forskningsdesignets overordnede formål er, at sikre at de indsamlede data leverer den information, der kræves for at besvare problemformuleringen så utvetydigt som muligt. Professor i sociologi David de Vaus definerer i relation hertil forskningsdesignets målsætning og funktion i forhold til problemformuleringen. Således benævner de Vaus følgende spørgsmål som afgørende i udarbejdelsen af ethvert forskningsdesign: “[G]iven this research question, what type of evidence is needed to answer the question in a convincing way?” (de Vaus 2001:9). Hermed menes at udgangspunktet, hvorfra der argumenteres for ethvert studies udformning bør være problemformuleringen, hvilket ligeledes er tilfældet ved nærværende speciale, hvorfor det er den i kapitel 3 præsenterede problemformulering, der er bestemmende for specialets opbygning, metodologi og beviskilder. I relation hertil har vi således udvalgt casestudiet som forskningsdesign, eftersom problemformuleringen nødvendiggør et større fokus på undersøgelsens fænomen og dennes kontekst. Dette leder os til valget af casestudiedesignet, eftersom vi forstår et casestudie ud fra Yins terminologi, hvor et casestudie defineres som: ”[A]n empirical inquiry that investigates a contemporary phenomenon within its real-life context, especially when the boundaries between phenomenon and context are not clearly evident” (Yin 2003:13). Som det ses af citatet karakteriserer Yin casestudiet som empirisk forskning, der drejer sig om kontekstbundne tilstande, som er særligt relevante i forbindelse med det givne fænomen. Vi vælger derfor at benytte casestudiedesignet, fordi vi forstår det undersøgte fænomen i nærværende speciale som stærkt forbundet med konteksten, hvorfor dette er svært at løsrive herfra. Konteksten forstås, som de lovmæssige aspekter, der præger feltet, brugernes baggrund, skolemiljøet såvel som den generelle baggrund, der præger værdigrundlagene (jf. kapitelaflsnit 4.3 og 4.4 for at se disse elementers funktion i relation til nærværende undersøgelse). Udover kontekstens vigtighed som et aspekt i valget af forskningsdesignet, mener vi også, at casestudiedesignet er hensigtsmæssigt ud fra en metodisk optik. Det her undersøgte fænomen og dets kontekst inkluderer såle-

des flere interessante variabler, der bør undersøges forskelligt, hvilket nødvendiggør multiple datakilder og metodetriangulering, i hvilken sammenhæng casestudiet betegnes som specielt anvendeligt (Yin 2003:97ff.).

Det her undersøgte fænomen er i henhold til den præsenterede problemformulering folkeskolernes lovpligtige værdigrundlag, som søges undersøgt ud fra et brugerperspektiv. Vi har i de ovenstående afsnit sat spørgsmålstegn ved de forudsætninger, som har resulteret i førnævnte lov samtidig med, at vi har søgt en problematisering af brugernes empiriske praksis omkring værdigrundlagene. Som følge heraf ønsker vi at benytte casestudiet til at undersøge disse forudsætninger og formodede problemer gennem inddragelse af en konkret empirisk case. Derfor har vi arbejdet for at etablere empiriske forbindelser, hvilket har resulteret i en kontakt til en folkeskole i Dronninglund, som har forebragt ønske om brugerevaluering af deres formulerede værdigrundlag. Dermed etableres Dronninglund Skoles værdigrundlag som en empirisk case, igennem hvilken vi vil søge at belyse det undersøgte fænomen og få et konkret indblik i dettes empiriske kontekst, for herigennem at besvare problemformuleringen. Fokus rettes således mod værdigrundlaget på en konkret folkeskole, eftersom vi ikke mener, at den generelle brugerorientering i folkeskolerne og mere specifikt ændringerne i forbindelse med indførelsen af ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne” kan forstås løsrevet fra den empiriske kontekst. Søger man eksempelvis at foretage en undersøgelse med tilfældigt udvalgte folkeskolebrugere på tværs af folkeskoler, ville man stadig fastholde det empiriske fokus, men kontekstspecifikke faktorer, som kan formodes at have en indflydelse på brugerne og deres vurdering af værdigrundlagets gennemslagskraft, forvanskes og generaliseres. Ved at fokusere på et konkret værdigrundlag på en konkret skole er det i stedet muligt at inkorporere kontekstafhængige faktorer, hvorved vi formoder at opnå en dybere indsigt i måden, hvorpå et værdigrundlag opnår gennemslagskraft i henhold til et brugerperspektiv.

I ethvert casestudie indgår dette beskrevne kontekstspecifikke fokus, men derudover kan man ifølge Yin overordnet skelne mellem to forskellige typer af cases: ”Den teoretiske konstruktion”, hvor der skabes en empirisk case for at teste teori og ”Den empiriske enhed”, hvor casen behandles som et objekt, der findes i den empiriske virkelighed, men som dog stadig opfattes som en social konstruktion. I nærværende speciale tager casestudiedesignet udgangspunkt i definitionen af casen som en empirisk enhed, idet problemformuleringens hovedformål er at beskrive og forklare et empirisk fænomen, hvilket gøres gennem den empiriske case: Dronninglund Skoles værdigrundlag. Designet kan dermed, benævnes som et *Single Case Design*, hvilket, som betegnelsen indikerer, betyder, at der kun undersøges en case. Yin argumenterer for, at *Single Case Design* er et relevant design under adskillige forhold, i hvilken forbindelse han benævner de tre væsentligste, som værende casens udformning som en *Critical Case*, *Extreme Case* eller *Revelatory Case*. Disse casetyper refererer henholdsvis til ønsket om at teste en

formuleret teori med en kritisk case, ønsket om at undersøge en case, som er enestående i forskningsmæssig sammenhæng eller muligheden for at undersøge en case, der traditionelt ikke kan undersøges (Yin 2003:39ff.). Vores ræsonnement for at benytte Single Case Design falder dog ikke ind under disse kategoriseringer, men affødes i stedet af pragmatiske og ressourcemæssige årsager samt ønsket om at undersøge casen fyldestgørende og dybdegående. Som følge af vores fokus på den danske folkeskole og dennes iboende omfangsrige kontekst, mener vi ikke, at et multipelt casestudie er hensigtsmæssigt i relation til pågældende undersøgelse. Således ville casestudiets dybdegående analytiske potentiale ikke komme til sin ret på grund af ressourcemæssige begrænsninger, hvormed vi ikke har mulighed for at undersøge og sammenligne flere fænomener og kontekster. Et multipelt casestudie ville ellers sikre en større grad af repræsentativitet, hvilket er relevant, eftersom der er stor forskel på folkeskoler i henhold til størrelse, opland, geografisk placering og lignende væsentlige faktorer. Vi refererer dog her til Professor Bent Flyvbjergs argumentation om, at selvom cases opfattes som eksemplifikationer på mere generelle sammenhænge, behøver selve casevalget ikke nødvendigvis at tilstræbe generel repræsentativitet, eftersom den typiske eller mest repræsentative case ikke nødvendigvis er den mest informationsrige. Flyvbjerg argumenterer således for, at det specifikke ved casestudiet er, at det ikke handler om kvantitet, men i stedet om graden af kvalitet i den indhentede information (Flyvbjerg in Antoft og Salomonsen 2006). Når vi således benytter Single Case Design for at opnå den største grad af kvalitet i dataene, er selve udvælgelsesprocessen af den specifikke case af største vigtighed, eftersom det er denne, der sikrer at casen relaterer sig til en mere generel sammenhæng. Processen med at udvalgte Dronninglund Skole og mere specifikt dennes værdigrundlag som case er derfor hovedsageligt foregået ud fra strategiske overvejelser, omend der også har været pragmatiske aspekter involveret i denne, hvilket vi vil beskrive nærmere i kapitelafsnit 4.4.1 omhandlende caseudvælgelsens komparative aspekt.

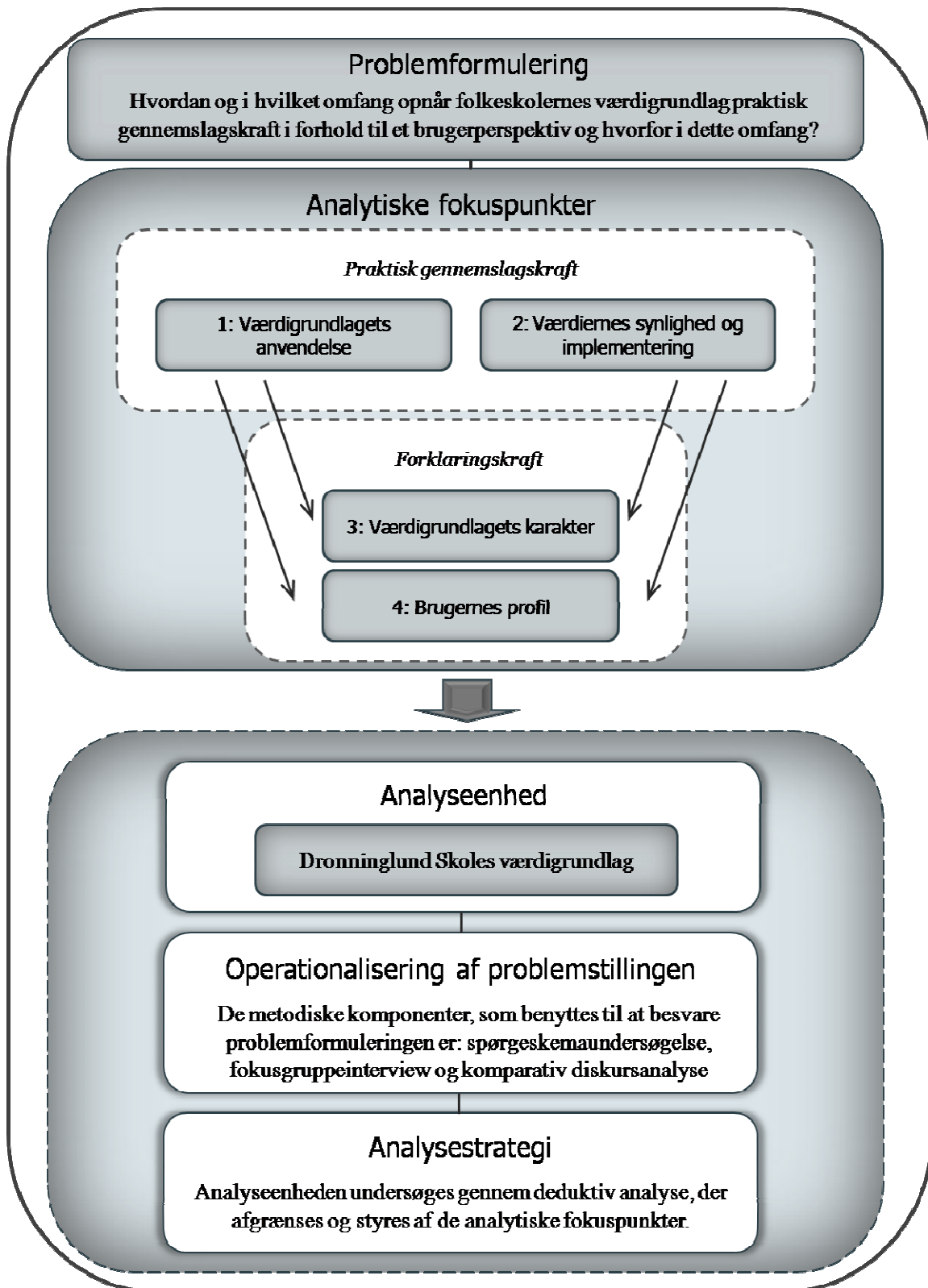
Netop det at en case formodes at referere til en mere generel sammenhæng, har været såvel et ofte diskuteret som kritiseret aspekt i relation til casestudier. I det hele taget har casestudiedesignet ifølge Bent Flyvbjerg traditionelt været ilde set, hvilket skyldes en række misforståelser, der refererer til teori, validering og generalisering som aspekter i relation til casestudiet⁹. Flyvbjerg definerer en række misforståelser i henhold til casestudiet, hvoraf vi vil nævne de tre mest centrale misforståelser, hvoraf den første vedrører en holdning om, at generel teoretisk viden er mere værdifuld end den konkrete kontekstafhængige viden, som leveres af et casestudie. Som svar til denne misforståelse samstemmer vi med Flyvbjergs argument om, at de samfundsmæssige teorier som følge af deres forskningsfelt ikke er og heller

⁹ Vi belyser i nærværende afsnit kun et udsnit af de kritikpunkter til casestudiedesignet, som Flyvbjerg definerer som misforståelser. Dette skyldes et ønske om at eksemplificere såvel casestudiets rolle i forhold til samfundsvidenskaben som nødvendigheden af en klar strukturering af forskningsdesignet, hvorigennem vi søger at bevise, at kritikken netop drejer sig om misforståelser af casedesignet.

ikke bør være universelt gældende teorier, hvorfor kontekstuel viden også bør have en central rolle i relation til at levere et videnskabeligt indblik i det generelle samfund. Flyvbjerg mener i forlængelse heraf, at kontekstuel viden er vigtigere end en søgen efter generel teoretisk viden. Dette er vi dog til dels uenige i, eftersom vi snarere ser kontekstuel baseret viden såvel som generel teoretisk viden som vigtige sameksisterende elementer i samfundsvidenskaben. I relation til det store fokus på casens kontekstspecifikke karakter relateres en yderligere kritik af casestudiedesignet, som Flyvbjerg ligeledes klassificerer som en misforståelse. Dette drejer sig om muligheden for at generalisere på baggrund af en individuel case, hvilket ifølge Flyvbjerg traditionelt betragtes som umuligt, hvorfor et casestudie ikke kan bidrage til videnskabelig udvikling. Flyvbjerg argumenterer her for, at samfundsvidenskaben ofte overvurderer formel generalisering og undervurderer eksemplets magt. I stedet bør der være større harmoni mellem formel generalisering og det empiriske eksempel, som et casestudie leverer gennem kontekstuel viden. Dette betyder ikke, at der ikke bør være fokus på, hvorvidt casestudiet er repræsentativt eller ej. Vi mener, at det er vigtigt at vide, i hvilket omfang casestudiet leverer viden, men det betyder, at repræsentativitet ikke bør anses som et mål i sig selv. Den tredje af Flyvbjergs italesatte misforståelser vedrører forståelsen af, at casestudiet indirekte indeholder et gyldighedsproblem, eftersom det har en tendens til i højere grad end andre studier at bekræfte forskerens subjektive antagelser, på grund af manglende struktur i undersøgelsen. Også dette klassificerer Flyvbjerg som en misforståelse, og argumenterer i stedet for, at casestudiet har en klar struktur, som ikke er mindre rigid end ved andre forskningsdesign, men snarere er anderledes end disse (Flyvbjerg 2006). I relation hertil følger vores forskningsdesign Yins fem komponenter, igennem hvilke designet struktureres fra start til slut. Gennem disse belyses de pointer som ovenstående misforståelser behandler, hvorfor blandt andet undersøgelsens interne og eksterne validitet, som er det Flyvbjerg betegner som repræsentativitet, skal forstås som relateret til disse komponenter.

4.2 Casestudiets konstituerende komponenter

Yin argumenterer for, at der er fem elementære komponenter som bør indgå i ethvert casestudie, hvilke benævnes: forskningsspørgsmålet, propositioner, analyseenhed, logisk sammenkædning fra data til propositioner og kriteriet for fortolkning af de empiriske fund (Yin 2003:20ff.). Disse komponenter henfører til det, som vi benævner: problemformulering, analytiske fokuspunkter, analyseenhed, operationalisering og analysestrategi. Således følger komponenterne specialet fra startfasen til nær slutfasen, og gennem netop disse komponenter opbygges vores forskningsdesign, hvilket illustreres af figur 1.

Figur 1. Forskningsdesign

Som illustreret af ovenstående figur, tager specialet udgangspunkt i problemformuleringen, der som tidligere nævnt er todelt, hermed ment at den indledende indeholder et deskriptivt sigte, der har til formål at belyse værdigrundlagenes praktiske gennemslagskraft, hvorefter der fokuseres på en forklaring af dette omfang (jf. kapitel 3).

I forlængelse af problemformuleringen er det ifølge Yin en fordel at tilknytte propositioner, hvilket kan oversættes til antagelser. Disse relaterer sig i denne forbindelse til problemformuleringens aspekter, der involverer såvel deskription af den praktiske gennemslagskraft som et forsøg på at forklare omfanget af denne. Formålet med antagelserne er, at fokusere det ret brede undersøgelsesfelt, eller som Yin formulerer det: *"Each proposition directs attention to something that should be examined within the scope of the study"* (Yin 2003:22). Antagelserne er konstruerede kriterier for undersøgelsen, som er med til at indsnævre undersøgelsens kontekst. Nødvendigheden af disse opstår, fordi casestudier ofte er så altomfavnende, at afgrænsning er af tvingende nødvendighed. Nærværende studie er ligeledes forholdvist omfavnende, som følge af problemformuleringens brede natur, hvorfor vi har valgt at indsnævre denne med antagelser, som vi her har valgt at benævne analytiske fokuspunkter. Vi benytter betegnelsen analytiske fokuspunkter, fordi antagelserne besidder en karakter, der fokuserer analysen, dog uden direkte at styre denne. Således muliggør tilstedeværelsen af antagelser i form af analytiske fokuspunkter frem for eksempelvis hypoteser en mere favnende analyse. Antagelser i form af hypoteser kan nemlig have den effekt at studiet styres af teoretiske antagelser i så høj grad, at man ikke opnår anden viden, end den der oprindeligt søges (Riis 2001:8f.). De analytiske fokuspunkter er dog stadig deduktivt orienteret. Således er disse alle inspireret af og orienteret mod teori, hvilket er medvirkende til at øge den eksterne validitet, i form af analytisk generalisering, hvilket ifølge Yin handler om, at generalisere et bestemt sæt af resultater til bredere teori (Yin 2003:37). Dette gøres i den pågældende undersøgelse ved at benytte allerede udviklet teori, som en form for skabelon til sammenligning af de empiriske fund. Dermed søger vi at gøre undersøgelsens resultater mere eksternt gyldige, fordi de bliver sammenkoblet med overordnet teori. Således er det vigtigt at teori og empiri er tæt forbundet, hvorfor det er en fordel, at vi indsamler egen empiri med et deduktivt fokus. Vi gør dog opmærksom på, at der ikke foreligger en automatisk generalisering, bare fordi empirien sammenkobles med teoriens forklaringskraft. I denne forbindelse argumenterer Yin for, at man bør teste sine resultater ved hjælp af studier af lignende cases, hvorfor vi vil søge at inkorporere anden empiri i relation til analysen af de analytiske fokuspunkter i det omfang, det er muligt (Yin 2003:37). En nærmere præcisering af de teoretiske aspekter følger i det nedenstående, hvor vi vil indlede med en grundig illustration af de valgte analytiske fokuspunkter. Derefter følger en beskrivelse af de resterende tre af Yins fem elementer: "Analyseenhed, Operationalisering og Analysestrategi".

4.3 Analytiske fokuspunkter

I besvarelsen af den præsenterede problemformulering vil antagelserne konkret tage form af fire analytiske fokuspunkter, der som nævnt har til formål at strukturere og målrette analysen. Samtlige fire fokuspunkter har det tilfælles, at de formulerer deduktive formodninger, som danner forståelsesrammen for den kommende analyse. De to indledende fokuspunkter relaterer sig primært til problemformuleringens deskriptive formål vedrørende værdigrundlagets gennemslagskraft og omhandler henholdsvis brugernes anvendelse af værdigrundlaget såvel som værdigrundlagets implementering. Disse indebærer begge et brugerperspektiv, hvilket betyder, at det perspektiv, hvorigennem værdigrundlagets anvendelse og implementering betragtes, udgøres af folkeskolens brugere, hvilke defineres som elevernes forældre. De to afsluttende fokuspunkter relaterer sig modsat de foregående direkte til problemformuleringens forklarende formål og har som omdrejningspunkt henholdsvis værdigrundlaget og brugerne. Disse afsluttende fokuspunkter repræsenterer to forskellige forklaringsperspektiver i forhold til de indledende fokuspunkter og det heraf beskrevne omfang af værdigrundlagets gennemslagskraft. Omend disse således også har en deduktiv orientering, er de mere specifikt orienteret mod den analyseteknik, som Yin benævner *Explanation Building*, hvilket kan oversættes til forklaringsopbygning (jf. kapitelafsnit 4.6). Hermed menes, at vi i relation til analytisk fokuspunkt 3 og 4 søger at opbygge en sammenhængende forklaring på det omfang som belyses i henhold til fokuspunkt 1 og 2. *Explanation Building* handler i denne forbindelse om, gennem de analytiske fokuspunkter at formode en mulig forklaring for den empiriske analyse, hvorefter empirien og den formodede forklaring sammenholdes gennem analysen, hvorfor *Explanation building* kan betegnes som en gradvis opbygning af en forklaring, der trækker på teori såvel som empiri (Yin 2003:116ff.). Gennem de efterfølgende kapitelafsnit vil samtlige fire fokuspunkter blive uddybet, herunder hvilke bagvedliggende overvejelser vi har gjort os.

4.3.1 Anvendelse af værdigrundlaget

Udgangspunktet for det første analytiske fokuspunkt *Anvendelse af værdigrundlaget* er ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne”, der præsenterer værdigrundlaget som et krav til landets folkeskoler. Med loven som omdrejningspunkt kan der lokaliseres to distinkte formål med værdigrundlaget. For det første indebærer loven et grundlæggende krav om, at ”*Oplysninger om undervisning, uddannelser, skoler og uddannelsesinstitutioner skal (...) være offentligt tilgængelige på internettet, så borgerne enkelt og hurtigt kan vurdere kvaliteten af undervisningen på de enkelte skoler og institutioner*” (Internet 1) Dette citat markerer værdigrundlagets oplysende formål, der er centreret om, at borgerne kan holde sig informerede omkring den enkelte skoles virke. Der forudsættes hermed, at værdigrundlaget i funktion af almen brugerinformation skal have gennemslagskraft i forhold til brugerne. For det andet indebærer loven, det formål: ”*at give borgerne forbedrede muligheder for at sammenligne skoler, uddannelser og*

uddannelsesinstitutioner” (Internet 6). Ifølge vores forståelse forudsætter indførelsen af det frie skolevalg en vis sammenligningsmulighed, hvilket kan være en af årsagerne til at ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne”, fordrer at alle folkeskoler skal skriftliggøre og offentliggøre specifik information på skolernes hjemmeside herunder skolens værdigrundlag. Med ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne” forudsættes det med andre ord, at værdigrundlaget skal fungere som sammenlignelig brugerinformation med henblik på at muliggøre et informeret skolevalg eller skoleskifte. Dog må det i forlængelse heraf pointeres, at når ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne” af os relateres til det politiske tiltag om frit skolevalg, bliver formålet om sammenligning umiddelbart relateret til sammenligning med henblik på skolevalg; en sammenhæng som loven imidlertid ikke udtrykker eksplicit. Sammenligning kan nemlig også have til formål alene at oplyse brugerne om alternativer, som kan være inspirerende i forhold til diskussioner under eksempelvis skole/hjem samtaler eller skolebestyrelsesmøder. Dette involverer sammenligning med andre skoler, men hvor sammenligningen således alene udgør en del af den almene brugerinformation og dermed ikke betragtes som led i et eventuelt skolevalg eller skoleskift. I denne sammenhæng må det pointeres, at forældre i en skole måske nærmere end brugere eller kunder kan kendetegnes som interessenter, hvilket indbefatter, at forældrene søger at opnå indflydelse (Thyssen 2002:228). Som interessant kan det derfor handle om at opsøge information, ikke for nødvendigvis at vælge en anden skole, men nærmere for at holde sig informeret om nye tiltag og måske medvirke til at præge den skole, man er tilknyttet.

Omdrejningspunktet for nærværende analytiske fokuspunkt er derfor kort opsummeret, i hvilken grad forældrene egentligt benytter sig af værdigrundlaget, og i hvilket omfang værdigrundlaget dermed kan siges at opfylde sine formål og opnå gennemslagskraft i henhold til ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne”. Ifølge undervisningsministeriets evaluering af det frie skolevalg tillægger forældre netop et parameter som værdigrundlaget stor betydning, når de skal vælge skole, hvilket illustreres af, at 48 % af evalueringens respondenter har undersøgt relevante skolers pædagogiske principper og værdigrundlag (Undervisningsministeriet 2007:7). Denne undersøgelse indikerer, at værdigrundlaget forekommer som havende en empirisk berettigelse i relation til skolevalg, ligesom dette også forekommer som et formål med ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne”. Med dette fokuspunkt sættes imidlertid fokus på værdigrundlagets formål i flere sammenhænge, idet anvendelse i relation til ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne” kan forstås bredere end blot i forhold til det frie skolevalg, da der herigennem, som det fremgår af ovenstående, tillægges andre væsentlige formål med værdigrundlaget end sammenligning med henblik på at vælge serviceudbydere.

4.3.2 Værdiernes synlighed og implementering

Det analytiske fokuspunkt *Værdiernes synlighed og implementering* tager udgangspunkt i organisations- og managementteori og følger derfor en antagelse om, at det skrevne værdigrundlag indebærer en forpligtelse overfor brugeren (Thyssen 2002). Argumentationen er, at ligesom man som kunde i et supermarked forventer at salmonellafri kylling reelt er salmonellafri, så må skolens ”kunder” også forvente, at skolens værdigrundlag er synligt i dagligdagens praksis, og at de fremhævede værdier indgår i skolens daglige aktiviteter (Qvortrup og Qvortrup 2007:45). Nogle centrale spørgsmål, der således i første omgang søges besvaret i denne sammenhæng, er: Hvad forventer forældrene i virkeligheden af skolens værdigrundlag? Og hvad er deres egentlige forestilling om værdigrundlagets relation til praksis? Svarene vil i denne sammenhæng kunne reflektere tilbage på, i hvilken grad værdigrundlaget gennem et brugerperspektiv kan siges at have gennemslagskraft.

I organisations- og managementteori forelægger som nævnt en klar forestilling om, at værdier kan relateres til praksis, og det fremhæves at værdierne kun kan betegnes som betydningsfulde såfremt de efterleves (Hagedorn-Rasmussen og Jagd 2007). Derfor behandler nærværende fokuspunkt også konkret værdigrundlagets gennemslagskraft i forhold til den herigennem formodede synlighed og implementering. Omdrejningspunktet er i denne forbindelse, i hvilken grad skolen overfor dens brugere formår at synliggøre værdierne i værdigrundlaget igennem praksis, hvilket udgør en indikation på, i hvor høj grad værdierne er implementeret hos skolens ansatte. Såfremt værdigrundlaget ikke i tilstrækkelig grad efterleves vil det i henhold til managementteori indikere mangelfuld værdi-implementering, og værdigrundlaget kan, alt efter hvilke forventninger forældrene har hertil, risikere at skabe troværdighedsproblematikker for skolen (Hansen, Olsen og Schou 2003:18ff).

4.3.3 Værdigrundlagets karakter

Det tredje analytiske fokuspunkt *Værdigrundlagets karakter* relateres til problemformuleringens forklarende sigte i forhold til omfanget af værdigrundlagets gennemslagskraft. Dette analytiske fokuspunkt har således udgangspunkt i resultaterne fra de foregående analytiske fokuspunkter og omhandler derfor alene de forudgående resultater, der kræver yderligere forklaring. Vi forventer, at en del af værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft kan forklares med udgangspunkt i værdigrundlagets karakter. I relation til den aktuelle analyseteknik – Explanation Building - der benyttes til at analysere fokuspunkt 3 vil vi her søge at opbygge en forklaring, der i analysen sammenholdes med empirien (jf. kapitelafsnit 4.6). Vi tager her udgangspunkt i, at værdigrundlagets form og indhold bør have en sådan karakter, at det muliggør en opfyldelse af de formål, som henholdsvis ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne” samt implementering af værdistyring lægger op til. Det være sig, om værdigrundlaget bi-

bringer værdifuld information, om forskellige værdigrundlag kan sammenlignes, og om værdigrundlagene kan oversættes til praksis. Dertil kommer om værdigrundlagets beskrevne værdier accepteres af forældrene og herigennem illustrerer en brugerorientering. Denne forklaring søges ved at formulere en række forudsætninger, der må stilles til værdigrundlaget for, at dette kan opnå optimal gennemslagskraft både i forhold til brugernes anvendelse af værdigrundlaget og brugernes vurdering af værdigrundlagets praktiske implementering.

”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne” lægger i udgangspunktet stor vægt på oplysning og sammenligning, hvorfor denne implicit forudsætter et krav til værdigrundlagenes form og indhold. I forbindelse med meningsfuld oplysning må det nemlig betegnes som centralt, at værdigrundlagene kan fremhæve relevante forskelle skolerne imellem. Imidlertid er det ifølge organisations- og managementteori kendetegnede for værdigrundlag, at de skal lægge op til konsensus for ikke at skabe konflikt mellem flere interessenter. Lektorerne Peter Hagedorn-Rasmussen og Søren Jagd (2007), argumenterer i den forbindelse for, at værdiledelse har erstattet en top-down orienteret ledelsesstil gennem bottom-up ledelse, hvilket teoretisk formodes at give mere frie rammer for værdier. Værdier kan således i denne sammenhæng karakteriseres som abstrakte og åbne for fortolkning i den enkeltes værdimæssige praksis, hvorfor et værdigrundlag ligeledes må forventes at besidde en sådan abstrakt karakter. Dette må bevirke at værdier og deres indplacering i værdigrundlag må forudsættes som værende problematiske i henhold til selve implementeringen af værdier i skolens praksis såvel som at synliggøre værdierne for brugerne.

Politisk filosof og Professor Ole Thyssen støtter endvidere op om Hagedorn-Rasmussen og Jagd ved at argumentere for, at et værdigrundlag skal have udgangspunkt i fælles værdier, hermed ment at værdierne skal skabe en tematisk ramme for organisationen. Han argumenterer i denne sammenhæng for at værdiers overordnede karakter også har til formål at forhindre konflikt mellem forskellige interessenter (Thyssen 2002:290ff.). Som følge heraf må interessenterne i relation til nærværende case, hvilket refererer til Dronninglund Skoles brugere, formodes at acceptere de respektive værdier på grund af den karakter som værdigrundlaget besidder. Her må det dog tages i betragtning, at skolerne langt fra har så frie rammer som eksempelvis private virksomheder, eftersom disse er reguleret af folkeskoleloven. Dette kan altså yderligere være med til at problematisere værdigrundlagenes anvendelsesevne i relation til at oplyse og lokalisere forskelle i henhold til information og sammenligning.

4.3.4 Brugernes profil

Det fjerde og sidste analytiske fokuspunkt relateres ligeledes til det forklarende element i problemformuleringen. Ligesom ved fokuspunkt 3 er nærværende fokuspunkt karakteriseret ved Explanation Building. Her søger vi en forklaring på forskelle i værdigrundlagets beskrevne gennemslagskraft ved at sætte fokus på den enkelte bruger og dennes karakteristika. Vi formoder således, at en profilering af de enkelte brugere kan være med til at forklare forskelle i værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft. Udgangspunktet for denne antagelse er, undersøgelser som påpeger, at forskellige differentierende mekanismer kan have en indflydelse på såvel holdninger som adfærd. I forhold til specialets konkrete undersøgelsesfelt udtaler eksempelvis lektor på forvaltningsuddannelsen på Roskilde Universitetscenter Eva Sørensen, at forældrenes uddannelsesniveau spiller en rolle i forhold til eksempelvis forældrenes samspil med skolen (Internet 9). Derudover drager antagelsen om differentierende mekanismers betydning yderligere paralleller til sociolog Pierre Bourdieus distinktionsteori (Bourdieu 1995). Denne baserer sig på empiri, der viser, hvorledes personer positionerer sig forskelligt i adfærds- og holdningsmønstre i henhold til personlige karakteristika. I relation til disse undersøgelser samt Bourdieus distinktionsteori formoder vi, at brugerne i henhold til deres personlige karakteristika anvender værdigrundlaget på forskellig vis og på forskellig vis betragter værdi-implementeringen.

De personlige karakteristika indbefatter hos Bourdieu kernebegrebet kapital, som i denne forbindelse vil udgøre en inspirationskilde i henhold til fokuspunktet. Ifølge Bourdieu er kapital de ressourcer, der tillader en person at kontrollere sin egen og andres skæbne (Ritzer 2003:523). Bourdieu opererer overordnet med tre hovedtyper af kapital: Den økonomiske, den kulturelle og den sociale kapital. Den økonomiske kapital eksisterer i to former, idet denne består af både en persons adgang til penge og materielle ressourcer, som kan omveksles til valuta. Den kulturelle kapital eksisterer ligeledes i flere former; hvoraf den første indbefatter de dispositioner, som eksisterer i et individs krop og bevidsthed, hvilket vil sige en beherskelse af den legitime kulturs kode, altså det at være i stand til at kunne tolke kulturens referencesystem, herunder at vide tilstrækkelig om emner som historie, politik og historie til at kunne begå sig i samfundets magtfelt; den anden omhandler kulturel kapital i en objektiveret form, hvilket vil sige, det at have adgang til den kulturelle kapital i sin objektiverede form, det være sig bøger, teorier og teknikker; Den tredje form benævnes den institutionelle kulturelle kapital og omfatter personens uddannelsesmæssige kvalifikationer (Bourdieu 1986:243). Den sociale kapital udgør den sidste overordnede kapitalform, som Bourdieu peger på, og denne skal ses som nedarvet. Hermed menes, at en person fødes som medlem af en bestemt gruppe, der giver personen et netværk af betydningsfulde forbindelser (Bourdieu 1986:248).

Med udgangspunkt i Bourdieus kapitalformer, som ifølge Bourdieu er disponerende for adfærd og holdninger, søger vi på lignende vis at opnå viden om brugernes ressourcer og disses indflydelse på brugerens adfærdsmønster. Som følge af et ressourcemæssigt aspekt, benytter vi dog ikke Bourdieus rene kapitalformer, men fokuserer i stedet på nogle enkelte indikatorer herfor. De aspekter, som vi i nærværende fokuspunkt vil benytte i forbindelse med en profilbeskrivelse af brugerne, kan dermed afgrænses til henholdsvis: indkomst, erhvervsbeskæftigelse, uddannelse, alder, køn¹⁰ og etnisk herkomst. Disse baggrundsvARIABLE formodes i henhold til den forudgående teori, at have en indflydelse på brugeradfærd i relation til anvendelsen af nærværende case samt brugernes tilkendegivelse casens praktiske synlighed.

4.4 Analyseenhedens udvælgelse, kontekst og karakter

Som illustreret i figur 1 følger umiddelbart efter de analytiske fokuspunkter den analyseenhed, hvorigennem den empiriske rigtighed af de teoretisk funderede fokuspunkter søges belyst. I casestudiedesignet undersøges de empiriske forudsætninger for de analytiske fokuspunkter således gennem en udvalgt analyseenhed, hvilket følger af en bagvedliggende forestilling om, at den udvalgte analyseenhed relaterer sig til mere generelle sammenhænge. Vi har i denne forbindelse afgrænset empirien gennem valget af Dronninglund Skoles værdigrundlag som analyseenhed. Denne analyseenhed er kendetegnet ved at være en strategisk udvalgt case som følge af en formodning om, at værdigrundlaget såvel som dennes kontekst er sammenlignelig med mange af de øvrige værdigrundlag og deres bagvedliggende kontekst. Forudsætningen for denne antagelse følger af casens udvælgelsesproces, som i det efterfølgende vil blive beskrevet. Dernæst vil vi nærmere redegøre for Dronninglund Skole og dennes værdigrundlag med det udgangspunkt at understøtte førnævnte formodning om, at den udvalgte analyseenhed opfylder en vis grad af repræsentativitet.

4.4.1 Udvalgelsesprocessens komparative aspekt

Som nævnt har der været visse pragmatiske aspekter involveret i udvalgelsesprocessen af Dronninglund Skoles værdigrundlag som nærværende speciales case. Dette involverer, at vi tidligt i processen lokaliserede Dronninglund Skole som en fordelagtig samarbejdspartner. Dels som følge af, at de har haft stort fokus på arbejdet med værdigrundlaget og dels, at de aktivt har søgt en evaluering af dette i foråret 2008

¹⁰ Betragtes de personlige spørgsmål i spørgeskemaet, fremgår det at køn som variabel er udtrukket fra variabelen civilstatus. Variablen civilstatus fungerer som en filtervariabel, der medvirker til at man i det elektroniske spørgeskema kan ledes udenom spørgsmål om en ægtefælle eller samlever, såfremt man er enlig forælder.

samtidig med at de tidligere har haft studerende fra AAU til at evaluere værdigrundlaget¹¹. Disse aspekter bevirker, at værdigrundlaget er gennembearbejdet samtidig med, at vi formoder, at skolen på et administrativt plan er tilgængelig for videnskabelig undersøgelse. Før vi endelig fastslog nærværende værdigrundlag, som en reel analyseenhed måtte vi dog, som før nævnt, af designmæssige årsager undersøge, hvorvidt værdigrundlaget strategisk kunne fungere som en repræsentativ analyseenhed. Dette involverede en komparation af 29¹² tilfældigt udvalgte værdigrundlag foruden Dronninglund Skoles værdigrundlag, hvor vi i det nedenstående kort vil præsentere relevante pointer fra denne komparation i relation til udvælgelsesprocessen.¹³

Komparationsprocessen tydeliggjorde, at der værdigrundlagene imellem kan være stor forskel på form og modtagerretning, men at der ikke desto mindre er adskillige overensstemmelser, når det gælder de værdier, som fremhæves i de respektive værdigrundlag. Gennem den komparation var det således muligt at lokalisere 12 overordnede værdier og 7 underværdier, der kan siges at referere hertil. Disse værdier vedrører blandt andet ”Samarbejde og fællesskab med forældrene”, ”Fokus på barnets ressourcer” samt ”Gensidig respekt og tolerance”, hvilke karakteriserer emner, der kan lokaliseres i hovedparten af de her undersøgte værdigrundlag. Dette ekspliciterer derfor relativ homogenitet værdigrundlagene imellem, omend der kan lokaliseres enkelte værdigrundlag, der inkorporerer mere særegne værdier.¹⁴ Dette hører imidlertid til sjældenhederne, idet vi kun kan lokalisere tre såkaldte sjældne værdier. Selvom der således er enkelte skoler, der profilerer sig gennem bestemte værdier, er der altså ikke tale om stor varians værdigrundlagene igennem. I forlængelse heraf må det pointeres, at ensartetheden mellem de forskellige værdigrundlag er ikke en tendens, der udelukkende kan spores indenfor skoleverdenen. Flere undersøgelser har således påpeget en ensartethed i relation til såvel værdigrundlag som folkeskoleområdet (jf. kapitelafsnit 7.1). Vi formoder i relation til disse undersøgelser, at ensartetheden mellem de forskellige skolars værdigrundlag skyldes, at skolerne inspireres af hinanden, men det er dog også vigtigt at bemærke, at de værdier, som skolerne er bærere af, trods alt ikke er fastlagt i et rammefrit miljø, idet de danske folkeskoler defineres, kendetegnes og karakteriseres af den danske folkeskolelov, hvorfor man også må formode, at denne lov leverer den overordnede værdimæssige ramme for de forskellige værdigrundlag.

¹¹ Dette drejer sig om en undersøgelse i efteråret 2007, foretaget af fire studerende fra Politik og Administration, der undersøgte personalets kendskab til og anvendelse af værdigrundlaget. Relevante resultater fra denne undersøgelse vil blive præsenteret i forbindelse med analysen.

¹² Med 1588 folkeskoler i Danmark har vi dermed undersøgt to procent af de værdigrundlag, der konstituerer de danske folkeskoler.

¹³ Den her benævnte komparation mellem værdigrundlag kan ses som en del af den diskursanalyse, som senere beskrives i kapitelafsnit 4.5.3, og hvori de samme 29 værdigrundlag indgår. De 29 værdigrundlag forefindes i bilag 7.

¹⁴ Her kan eksempelvis nævnes sundhedsfremme eller dialogbaseret udvikling, der hver især kun nævnes i fem værdigrundlag.

Af ovenstående komparation kan det derfor konkluderes, at de forskellige værdigrundlag har et relativt ensartet indhold, hvilket givetvis fremkommer af, at de i værdigrundlagene udtrykte værdier hverken er ramme- eller referencefri. Selvom der stadig kan lokaliseres en vis grad af forskellighed værdigrundlagene imellem, vurderer vi således, at det på grund af disse overordnede rammer og referencer for folkeskolerne i Danmark, er muligt, at analysen af ét værdigrundlag kan afdække mere generelle forhold. I den henseende er det imidlertid fortsat nødvendigt, at udvælge en folkeskole og et værdigrundlag, der kan lokaliseres som værende repræsentativt i den udstrækning, som det er muligt. Derfor vil vi i det nedenstående beskrive Dronninglund Skole såvel som dennes formulerede værdigrundlag med det formål at klarlægge den generelle karakter af disse.

4.4.2 Dronninglund Skoles repræsentativitet

Dronninglund Folkeskole i Region Nordjylland under Brønderslev Kommune er én ud af 1588 folkeskoler i Danmark (Internet 10). Ud af disse 1588 folkeskoler, hvorvidt kan Dronninglund Skole så klassificeres som en typisk folkeskole? Dette afhænger af, hvordan man vil beskrive en typisk folkeskole, for i og med at der er tale om en folkeskole, virker denne under Undervisningsministeriet og Folkeskoleloven. Alle folkeskoler skal således leve op til specifikke krav, som de er formuleret af Undervisningsministeriet, ligesom folkeskoleloven i denne forbindelse også kan siges at være en udlihnende faktor. Vores vurdering er i relation hertil, at Folkeskoleloven sikrer forholdsvis homogene skoler, hvilket bevirker, at alle folkeskoler til en vis grad er ”typiske” i forhold til fagudbud, kompetencer, faglige praksis og lignende (Internet 1 og Internet 8). Den forskel der alligevel er på folkeskolerne, kan formodes i høj grad at hænge sammen med skolens opland, hvor brugerne til dels skaber det input, der karakteriserer skolemiljøet.

Størstedelen af Dronninglund Skoles brugere kommer fra det umiddelbare nærmiljø, hermed ment Dronninglund by og omegn. Selvom der i omegnen er en mindre aldersmæssig skævvridning med flere pensionister og færre børn i den skoledygtige alder end i resten af Danmark, er oplandet dog relativt stort, hvorfor Dronninglund Skole elevmæssigt er den største skole i Brønderslev Kommune (Internet 11). Medio august 2007 var der således indskrevet 662 elever i Dronninglund Skole fordelt på børnehaveklasse til 10. Klasse (Internet 12). Heraf skønner skoleinspektør Preben Kjeldsen, at 60-70 af disse elever har anden etnicitet end dansk, hvilket stemmer overens med integrationsministeriets statistik, der viser, at der i gennemsnit er cirka 10 % af danske folkeskoleelever, der er tosprogede, selvom dette selvfølgelig varierer betydeligt alt efter landsdel og bydel (Internet 13). Når det gælder etnicitet målt på tosprogede elever adskiller Dronninglund Skole sig altså ikke fra det gennemsnitlige. Fokuserer man på

elevernes karakterer placerer også disse sig ifølge undervisningsministeriets statistik indenfor gennemsnitsområdet (Internet 14). Dermed kan man argumentere for at Dronninglund Skole målt på disse faktorer er en typisk folkeskole, omend den er større end de andre skoler i kommunen og de fleste andre skoler i regionen. At Dronninglund Skole elevmæssigt er en stor skole, gør den dog ikke atypisk i det generelle billede. Således er over en tredjedel af folkeskolerne i Nordjylland forholdsvist store skoler med et elevtal på over 400, og denne tredjedel har ca. 33.000 elever, hvorfor over 50 procent af alle folkeskoleeleverne i Nordjylland er indskrevet på elevmæssigt store skoler. Der er ganske vist flere små skoler i Nordjylland, eftersom omtrent 70 skoler i Nordjylland har under 200 elever, men fokuserer man igen på det samlede antal folkeskoleelever i Nordjylland, er det kun ca. 15 procent af disse, der er indskrevet på de her benævnte små skoler (Internet 15). Samtidig går udviklingen mod, at der kommer endnu flere elever i store skoler, eftersom 40 små skoler i Danmark forventes at blive lukket i løbet af 2008, samtidig med at mange flere små skoler er lukningstruede¹⁵. På grund af disse mange lukningstruede skoler er konkurrence fra andre skoler et vigtigt aspekt i forhold til det frie skolevalg, hvor pengene følger de enkelte elever i modsætning til de enkelte skoler (Internet 16). Da vi i nærværende speciale har særligt fokus et brugerperspektiv må vi derfor også karakterisere Dronninglund Skole i forhold til dens umiddelbart konkurrerende skoler. Disse konkurrerende skoler udgøres primært af mindre skoler i omegnen samt ”Dronninglund Friskole”, hvilket er en privat Luthersk-evangelistisk grundskole beliggende en halv kilometer fra folkeskolen. Med udgangspunkt i kapitelafsnit 2.1.1 er dette værd at bemærke, eftersom Simon Calmar Andersen argumenterer for, at en folkeskole med konkurrence fra en privat grundskole vil have andre vilkår end en folkeskole, der kun konkurrerer med lignende folkeskoler i nærmiljøet. Vi er dog ikke af den opfattelse, at dette karakteriserer Dronninglund Skole som atypisk, eftersom private grundskoler er særdeles almindelige, ligesom denne konkurrences primære effekt ifølge Simon Calmar Andersen er højere administrative udgifter.

Opsummerende kan vi således konkludere, at Dronninglund Skoles omegn og dens position, som Brønderslev Kommunes største skole ikke karakteriserer skolen som atypisk. Ligesom elevsammensætningen og karakterfordelingen heller ikke udpeger Dronninglund Skole, som en atypisk skole. Det er dog som nævnt relativt svært, at karakterisere den typiske danske folkeskole, men vi vil med udgangspunkt i ovenstående beskrivelse af såvel Dronninglund Skole som dennes opland, betegne Dronninglund Skole, som en ”generel” dansk folkeskole i Nordjylland, idet den trods alt ikke kan karakteriseres som atypisk.

¹⁵ Dette skyldes dels det faldende børnetal, dels ressourcemæssige fordele ved store skoler og dels kommunalreformen (Internet 16).

4.4.3 Analyseenheden: værdigrundlaget

Dronninglund Skoles værdiarbejde blev igangsat i 2002 og mundede i 2004 ud i det værdigrundlag, som stadig er gældende i dag¹⁶. Værdigrundlaget består af i alt 9 udsagn, der ifølge skolens ledelse afspejler værdier, der altid har været særligt kendetegnende for skolen frem for værdier, som man ønsker, skal være kendetegnende. Værdigrundlaget er imidlertid også en vision for Dronninglund Skoles virke, hermed ment at værdigrundlaget ikke alene afspejler, hvordan skolen er, men ligeledes udtrykker en ideologi om, hvordan den bør være. Sprogligt ses det dog tydeligt af det nedenstående præsenterede værdigrundlag, at dette er udformet med en forestilling om at beskrive skolen frem for at beskrive skolens visioner:

Dronninglund Skoles værdigrundlag

- På Dronninglund Skole er faglighed og kompetence i centrum
- På Dronninglund Skole sker læring i et kreativt, musisk og sundhedsfremmende miljø
- På Dronninglund Skole styrkes elevernes selvværd og handlekompetence
- På Dronninglund Skole er der fokus på demokrati, medindflydelse og medansvar
- På Dronninglund Skole er der åbenhed, dialog og gensidig respekt, også i forhold til religion, etnisk og politisk baggrund
- På Dronninglund Skole er der bevidsthed om ressourcer og medansvar for det fysiske miljø
- Dronninglund Skole er kendetegnet ved pædagogisk udvikling og samarbejde
- Dronninglund Skole er for alle børn
- Dronninglund Skole er et godt sted at være

Figur 1: Dronninglund Skoles værdigrundlag

Ovenstående værdigrundlag betragtes af skolens ledelse blandt andet som havende en oplysende funktion i forbindelse med frit-valgsordning i forhold til skolevalg. Det frie skolevalg lægger op til regulære markedsforhold, hvor forældre og børn kan betragtes som kunder og værdigrundlaget skal derfor informere disse om, hvad skolen kan tilbyde og hvilke forventninger skolen har til henholdsvis elever og forældre. I den forbindelse efterfølges værdigrundlaget på Dronninglund Skole af et notat, der omhand-

¹⁶ Dronninglund Skole er pt. i gang med at videreudvikle og dermed omformulere det eksisterende værdigrundlag, hvorfor nærværende speciales konklusioner omkring det hidtidige værdigrundlag indgår i denne proces.

ler værdigrundlagets betydning i praksis. Notatet behandler værdigrundlagets betydning for både elever, lærere og forældre, idet samtlige parter forventes at deltage aktivt i værdiarbejdet. Der er på den måde også tale om en operationalisering af værdigrundlaget, og hvordan dette forventes implementeret.

Notatet vedrørende værdigrundlagets betydning i praksis

Værdigrundlaget betyder for eleverne:

- At de deltager aktivt i undervisningen og tager medansvar for egen læring, herunder arbejder seriøst, er forberedt og møder til tiden.
- At de viser respekt for andre, udviser hensigtsmæssig opførsel og benytter et sobert sprog.
- At de giver og modtager kritik på en konstruktiv måde og lytter til andre.

Værdigrundlaget betyder for lærerne:

- At de er ansvarlige for det faglige niveau i undervisningen med vægt på den enkelte elevs faglige udfordringer.
- At de skal hjælpe eleverne til at sætte sig realistiske mål – fagligt, socialt og personligt.
- At de er tydelige i forhold til forventninger og krav og udstikker rammer, som eleverne kan udvikle sig indenfor.
- At de udviser og fordrer medmenneskelig respekt i klassen og på hele skolen.
- At de indgår loyalt i kollegasamarbejde, tager medansvar for faglig og pædagogisk refleksion og deltager aktivt i teamsamarbejdet.
- At de er ansvarlige for rammerne for skole/hjemsamarbejdet
- At skole/hjem-samarbejdet er et fælles ansvar, der er præget af ligeværd, gensidig respekt for hinandens forskellighed, åbenhed og ærlig dialog.

Værdigrundlaget betyder for forældrene:

- At skole/hjem-samarbejdet er et fælles ansvar, der er præget af ligeværd, gensidig respekt for hinandens forskellighed, åbenhed og ærlig dialog.
- At de er aktive medansvarlige for det sociale liv omkring eleven i skolen.
- At de er ansvarlige for at eleverne møder velforberedte og undervisningsparate.

Figur 2: Værdigrundlagets betydning i praksis

Nedskrivningen af skolens værdier og værdiernes praktiske betydning betragtes af Dronninglund Skoles ledelse som en måde at dokumentere arbejdsindsats og præstationer. Først og fremmest handler det offentliggjorte værdigrundlag imidlertid om, at informere om skolens værdier internt såvel som eksternt og om at sætte fokus på værdier frem for regler. Formålet med værdigrundlaget er således, at håndtere komplekse og øgede krav om fleksibilitet og effektivitet, hvor detaljerede regler vanskeligt lader sig gøre. Der ligger dermed et indirekte aspekt omkring udbredelse af kendskab og implementering i et værdigrundlag (Hansen, Olsen og Schou 2003), hvilket på Dronninglund Skole forventes at ske gennem lærernes kendskab og anvendelse af værdigrundlaget i forbindelse med den daglige undervisning og

kontakt med skolens brugere. Dette aspekt vedrører således den interne værdi-implementering, hvor værdigrundlaget formodes at have gennemslagskraft.

4.4.4 Skolens relation til brugerne

I henhold til nærværende speciales fokus på et brugerperspektiv, er det relevant at fokusere på, hvorledes analyseenhedens brugere inddrages i henhold til skolen. Som før nævnt er forældrenes rolle som brugere af Dronninglund Skole hovedsageligt indirekte, eftersom det er børnene, der på daglig basis benytter skolens ydelse. Forældrenes opnår således brugerrollen gennem deres rolle som beslutningstagere og formyndere for deres umyndige børn. I relation hertil foregår brugerinvolveringen på Dronninglund Skole på flere niveauer, hvor eksempelvis skolebestyrelsen, skolens kontaktblad, skole/hjem samtaler og konkrete skole/hjem-samarbejdsprojekter kan nævnes. Den primære brugerinvolvering foregår gennem skole/hjem samtaler, hvor forældrene involveres gennem en årlig status over barnets skolegang. Det er her, forældrene møder og kommunikerer med de undervisere, som barnet møder dagligt, ligesom det er her, forældrene får indblik i barnets faglige såvel som sociale kundskaber, problemer og muligheder. Kort sagt præsenterer skole/hjem samtaler forældrene for den konkrete serviceydelse, som de dagligt modtager gennem barnet. Skole/hjem-samtalerne fokuserer dermed på det individuelle barn, og det er derfor ikke her muligt for forældrene, at udøve en bredere indflydelse på skolens daglige praksis. Dette sker i stedet i skolebestyrelsen.

Skolebestyrelsen er skolens styrende organ og af specifik interesse for dette speciale eftersom det er her, skolens forskellige interessenter mødes, herunder både ansatte, elever og forældre. Skolebestyrelsen mødes en gang om måneden og er på nuværende tidspunkt sammensat af en elevrepræsentant (elevrådets formand), to medarbejderrepræsentanter og syv forældrerepræsentanter. Deres primære kompetenceområde er, at godkende skolens budget og udforme principper for skolens virksomhed, hvilket eksempelvis vedrører elevernes timetal og skole/hjem-samarbejde. Et emne som skolebestyrelsen på nuværende tidspunkt arbejder med i henhold til skole/hjem-samarbejdet er styrkelse af klasseforældrerådene, hvilket involverer opstillingen af en model for samarbejdet mellem skolens bestyrelse og klassernes klasseforældreråd. Således er skolebestyrelsen både gennem deres arbejde og i kraft af forældrerepræsentanterne et vigtigt element i relation til mødet mellem skolen og dennes brugere. Bestyrelsens forældrerepræsentanter vælges af skolens forældregruppe for fire år, og udover at de sidder i skolebestyrelsen fungerer de som kontaktførelse; for hver 6-8 klasser. Kontaktførelsesopgaven er, at skabe større dialog mellem forældregruppen og bestyrelsen, hvilket formodes at være mulig eftersom kontaktførelsen repræsenterer og forstår begge sider. Dialog mellem forældre og bestyrelse søges endvidere styrket gennem det årlige stormøde, hvor alle forældre inviteres. Stormødets formål er, at involvere

forældrene i skolebestyrelsens arbejde ved at fremlægge dennes årsberetning og drøfte fremtidige indsatsområder for Dronninglund Skole. For de forældre, der ikke er interesserede i direkte involvering eller fysisk fremmøde gennem skolebestyrelsen eller det årlige stormøde, er der en sidste mulighed for at give sin mening tilkende gennem brugerundersøgelser, der ifølge Dronninglund Skole søger systematisk at klarlægge, om de forventede resultater opnås.

Som det ses af ovenstående belysning af brugernes rolle i henhold til Dronninglund Skole er der således rigeligt med muligheder for kommunikation og indflydelse for forældregruppen. Derudover søger skolen endvidere at holde forældrene informeret om, hvad der foregår på skolen, hvilket typisk foregår gennem hjemmesiden eller skolens månedlige kontaktblad. På hjemmesiden opfordres der gang på gang til, at forældrene involverer sig i skolen, ligesom skolebladet ud over at informere skolens brugere, også søger at opnå kommunikation med forældrene og involvere disse i relevante debatter. Alt i alt søger Dronninglund Skole på flere niveauer at informere og kommunikere med forældrene og søger at involvere dem aktivt i skolens aktiviteter (Internet 12). Dette skyldes muligvis, en af Dronninglund Skoles centrale værdier omhandler forældreinddragelse, hvilket ses af værdigrundlaget. Ligeledes stiller notatet om værdigrundlagets praktiske indflydelse krav til forældrene om at være aktive medansvarlige og sammen med skolen acceptere et fælles ansvar for deres barns skolegang. Dette notat såvel som værdigrundlaget vil vi i det nedenstående søge at præsentere i forbindelse med Dronninglund Skoles værdiarbejde.

4.5 De metodiske komponenter og deres anvendelse

I dette kapitelafsnit behandles de metodiske elementer, som konstituerer den fjerde komponent i case-studiedesignet, hvilket omhandler den logiske sammenkædning af data til de præsenterede analytiske fokuspunkter. Dette konstituerer således operationaliseringen af problemformuleringen. Til en dybdegående besvarelse af nærværende speciales problemformulering kræves som nævnt en mangfoldig brug af beviskilder og herunder tilsvarende anvendelsen af multiple metoder. Forskningsdesignet fordrer dermed metodetriangulering, hvor vi i de efterfølgende kapitelafsnit beskriver de metodiske elementer, som denne består i, samt anvendelsen af disse. Forinden vil vi dog forklare overvejelserne omkring metodetriangulering og herunder ligeledes kort redegøre for vores videnskabsteoretiske udgangspunkt som primært er centraliseret omkring pragmatismen.

4.5.1 Pragmatisk metodetriangulering

Brugen af metodetriangulering har i nærværende speciale til formål at understøtte en erkendelsesmæssig syntese mellem kvantitative og kvalitative delmetoder, idet der søges en kontekstrelateret og dybdegående

ende forståelse af det undersøgte fænomens processer og sammenhænge snarere end en simpel beskrivelse af det undersøgte (Nielsen 2002:211f). Videnskabsteoretisk opfattes det traditionelt set som problematisk, at kombinere kvantitative og kvalitative metoder, hvilket hænger sammen med, at de tilhører to vidt forskellige paradigmer, som af nogle anses for uforenelige. Dette relaterer sig ifølge Professor i uddannelsespsykologi og forskningsmetodologi Abbas Tashakkori samt Professor i uddannelse Charles Teddlie til forskelle i antagelserne om epistemologiske og ontologiske forhold, som implicit er indlejret i paradigmerne: "Compatibility between quantitative and qualitative methods is impossible due to the incompatibility of the paradigms that underlie the methods" (Tashakkori og Teddlie 1999:11). De argumenterer imidlertid for, at dette bygger på overdrivelser og for meget fokus på at favorisere et bestemt paradigme frem for et andet. Derfor henviser de i stedet til pragmatismen, som forholder sig åben overfor anvendelsen af begge typer metode i forskningen (Tashakkori og Teddlie 1999:11ff.).

Pragmatismen som også kendetegner vores videnskabsteoretiske udgangspunkt står dermed i kontrast til den mere traditionelle tendens, ved at indebære "*[...] en ret instrumentel forståelse af metoder og teorier og retfærdiggør derfor ikke a priori den ene metodes overlegenhed i forhold til den anden*" og på den måde "*[...] anbringer epistemologiske og teoretiske betragtninger i en pragmatisk kontekst [...]*" (Gimmler 2005). I henhold til dette, mener vi ikke, at det er decideret problematisk at anvende metodekombination. Fordelen er, at vi gennem metodetriangulering både er i stand til at søge dybde på mikroniveau og beskrive mere overordnede forhold på makroniveau. Derudover medvirker metodetrianguleringen til en validering af analysen, idet vi gennem multipel empiriindsamling sikrer konstruktionsvaliditeten, også kaldet håndværksmæssig kvalitet, hvilket omhandler selve opbygningen i casen (Yin 2003:35f; Kvale 2004:235). Nærmere bestemt er der to overordnede aspekter i konstruktionsvaliditet, hvilket udgøres af udvælgelsen af casen, samt de indikatorer der benyttes til at belyse problemformuleringen. Validitetsaspektet handler her om at forbinde disse, ved at vise at de er kompatible, dermed ment om indikatorerne rent faktisk passer til den valgte case, samt det man gennem problemformuleringen vælger at fokusere på ved den specifikke case (Yin 2003:35). Ved inddragelse af multiple empiriske kilder med forskellige styrker og svagheder til at opnå viden omkring den respektive case sikres kompatibiliteten, idet man herigennem opnår "converging lines of inquiry" hermed ment, at der opnås en mere konsistent linje i den analyserede empiri. Fundene er mere overbevisende, end hvis man udelukkende havde benyttet en enkelt metode, og således øger metodetriangulationen projektets konstruktionsvaliditet (Yin 2003:98). I relation hertil vil vi i det efterfølgende beskrive de her benyttede metodiske komponenter i form af spørgeskemaundersøgelse, fokusgruppeinterview samt diskursanalyse, for herefter at bidrage med en konkret beskrivelse af, hvorledes disse indgår i henhold til analysen.

4.5.2 Spørgeskemaundersøgelsen

Nærværende speciale tager metodisk udgangspunkt i en spørgeskemaundersøgelse af den udvalgte folkeskoles forældregruppe, som udgør det benævnte brugerperspektiv i problemformuleringen. Data i en spørgeskemaundersøgelse er karakteriseret ved at bestå strukturerede og systematiske datasæt, hvilket blot betyder, at der indsamles informationer om de samme variable eller karakteristika fra flere cases¹⁷. (de Vaus 2002:3f). Denne højt strukturerede tilgang må derfor betegnes som særligt egnet til at besvare spørgsmål indledt med hvad, hvem, hvor, hvor mange og hvor meget, det vil sige, når formålet er at beskrive eller undersøge et fænomens prævalens eller alternativt forudsige et bestemt udfald (Yin 1994:6). Netop derfor er denne tilgang velegnet i forbindelse med nærværende speciale og dets indledende deskriptive sigte, hvor den deskriptive viden udgør det præliminære udgangspunkt i besvarelsen af nærværende speciales problemformulering.

Spørgeskemaet som dataindsamlingsmetode har en række iboende fordele, i og med at det på alle måder er et utroligt effektivt redskab. Man kan indsamle mange oplysninger på ganske kort tid, og det kan gøres ganske billigt. Dog indebærer spørgeskemaet som indsamlingsmetode også en række problematikker, som særligt er forbundet med spørgsmålet om repræsentativitet. For at opnå en vis grad af repræsentativitet i forhold til den udvalgte population kræves en høj svarprocent, hvilket ofte vanskeligt at opnå gennem et spørgeskema (de Vaus 2002:80ff.). Dette er således også en problematik som vi på forskellig vis har søgt at minimere, og eftersom pågældende speciale tager udgangspunkt i Dronninglund Skole, har vi derfor gennem et samarbejde med den pågældende skole søgt at lokalisere måder, hvorpå svarprocenten kan øges. Med udgangspunkt i de Vaus' metodiske betragtninger valgte vi i denne sammenhæng at kombinere indsamlingsmetoder. Således distribuerede vi gennem skolen spørgeskemaet i papirform, ligesom der også var mulighed for at svare på spørgeskemaet over nettet. I denne forbindelse blev forældrene via en medfølgende, skriftlig orientering om spørgeskemaundersøgelsen¹⁸ henvist til et link på skolens hjemmeside, der førte den pågældende forælder videre til en elektronisk version af spørgeskemaet. For yderligere at sikre en høj svarprocent uddeltes tilsvarende under den angivne svarperiode en skriftlig påmindelse¹⁹, ligesom skolebestyrelsens forældrepræsentanter påtog sig den opgave at ringe og opfordre forældre til at deltage i undersøgelsen. Derudover forlængede vi svarperioden fra 14 dage til 20 dage. Til trods for denne store indsats, var vi dog ikke i stand til at opnå en svarprocent svarende til såvel vores som skolens ambitioner. Med en endelig svarprocent på 52,8 % ud af en population på 453, er der nemlig ikke tale om en imponerende høj svarprocent, i hvilken sam-

¹⁷ Definitionen på en case vil ofte i denne sammenhæng være en person.

¹⁸ Se bilag 1

¹⁹ Se bilag 2

menhæng den interne validitet vedrørende undersøgelsens bidrag til kausalforklaringer kan vise sig problematisk. Formålet med den høje svarprocent er netop, at højne såvel undersøgelsens interne som eksterne validitet, idet det herigennem for det første sikres, at vi i henhold til casestudiets forklarende element kan drage sikre konklusioner om eventuelle kausalsammenhænge, og herunder at den pågældende sample repræsenterer den samlede population. For det andet sikres med en høj svarprocent, at undersøgelsen resultater kan overføres til andre cases (Yin 2003:36f). Dog må det i sammenhæng med den interne validitet konstateres, at selv med en rigtig høj svarprocent vil det i henhold til denne undersøgelses kontekst være vanskeligt at kunne drage sikre konklusioner om kausalsammenhænge. Dog må det alligevel pointeres, at selve udvælgelsen af casen medvirker til, at den eksterne validitet for undersøgelsens deskriptive element er relativt høj, idet den eksterne validitet i forbindelse med casestudier har analytisk generalisering som omdrejningspunkt og ikke statistisk generalisering. Det betyder, at den teori, der styrer nærværende casestudie, tilsvarende vil være medvirkende til at lokalisere andre cases, hvortil det pågældende casestudies resultater kan generaliseres (Yin 2003:37).

Den teori som er styrende for casestudiet og som er medvirkende til at øge studiets eksterne validitet ses tydeligt gennem spørgeskemaet. Temaerne for spørgeskemaundersøgelsen kan kort opridses som følgende: Grad af kendskab til værdigrundlaget, værdigrundlagets synlighed og implementering, anvendelse af værdigrundlaget og afslutningsvist personlige karakteristika.²⁰ Disse temaer er primært udvalgt med henblik på at beskrive omfanget af værdigrundlagets gennemslagskraft i forhold til de to indledende fokuspunkter. Dog er temaet personlige karakteristika specifikt relateret til fokuspunkt fire, hvor brugerperspektivet sættes yderligere i perspektiv gennem et fokus på brugernes profil. Således er der en stærk sammenhæng mellem spørgeskemaundersøgelsens omdrejningspunkter og den teoretiske forståelsesramme, som fremgår af de formulerede fokuspunkter.²¹

Selve operationaliseringen af spørgsmålene tager konkret udgangspunkt i de eksisterende formuleringer fra Dronninglund Skoles værdigrundlag, idet vi gennem spørgeskemaundersøgelsen netop vil belyse casen i forhold til vores problemformulering, hvorfor det også er casen, som udgøres af Dronninglund Skoles værdigrundlag, der i høj grad er bestemmende for spørgeskemaets indhold. Dette ses konkret ved, at værdiudsagnene, som forældrene skal vurdere, alle refererer direkte til værdigrundlaget. I forbindelse med forældrenes vurdering af værdiernes synlighed i praksis omhandler spørgsmålet således de

²⁰ Spørgeskemaet i sin fulde længde er at finde i bilag – (se bilag 3).

²¹ Grundet vores samarbejde med skolen indgår yderligere særskilte emneområder som ikke alle har direkte relevans for vores problemformulering. Dette drejer sig eksempelvis om temaerne: graden af tilslutning til værdigrundlaget og skolens informationsniveau.

rene værdiudsagn som de fremgår af det skriftlige værdigrundlag. Eksempelvis lyder et af skolens værdiudsagn: ”Dronninglund Skole er et godt sted at være”, i hvilken sammenhæng forældrene bedes angive i hvor høj grad de finder dette udsagn korrekt. Flere af værdiudsagnene er dog langt mere komplicerede, idet de indeholder flere værdibærende elementer. Eksempelvis findes værdiudsagnet ”På Dronninglund Skole styrkes selvværd og handlekompetence”, hvilket inkluderer et fokus på både selvværd og handlekompetence. Når skolen imidlertid sætter disse to termer som sidestillede i samme formulering, så handler det om, at man betragter de to termer som sammenhængende. Derfor har vi valgt at lade forældrene bedømme værdiudsagnene, som de fremgår, uden at splitte de forskellige værdibærende elementer. Dog har vi valgt at supplere værdiudsagnene med nogle indikatorer, som i de fleste tilfælde tilsvarende er inspirerede af konkrete formuleringer fra Dronninglund Skole. Disse har deres ophav i det tidligere nævnte dokument fra skolen, der omhandler skolens værdigrundlag i praksis. Fælles for disse indikatorer er, at de har til formål at nuancere eller understøtte vurderingerne af de oprindelige værdiudsagn. For yderligere at opnå viden omkring det undersøgte fænomens nuancer og herunder opnå mere præcis viden om forældrenes konkrete forståelse af værdiudsagnene og værdigrundlagets egentlige betydning for forældrene kræves imidlertid en anden metodisk tilgang. Som supplement til spørgeskemaundersøgelsen indebærer casestudiet derfor også fokusgruppeinterview.

4.5.3 Fokusgruppeinterview

Et fokusgruppeinterview er defineret som et mildt styret interview, hvor formålet er, at respondenterne skal interagere med hinanden. Det vil sige, de skal kunne indgå i en åben dialog, hvilket er med til at levere et nuanceret billede af det undersøgte. Teorien bag denne metodik er, at mennesker danner deres opfattelser, vurderinger og holdninger i sociale sammenhænge. Det betyder også, at gruppeinterviewet ikke fremhæver individet, men i stedet karakteriserer en samlet gruppe (Rieper 1993:5). Netop derfor vurderer vi fokusgruppeinterviewet som en metode, der er særdeles egnet i forhold til at få et indblik i holdningerne hos forældregruppen på den udvalgte folkeskole. Det, at der indgår flere personer betyder, at selve interaktionen i gruppen vil stimulere til nuancerede udsagn og virker derudover som kontrol på ekstreme eller måske usande oplysninger. En yderligere styrke ved fokusgruppeinterviewene er, at interviewsituationen kan udnyttes som anledning til, at sociale processer stimuleres i en organisation, eksempelvis i forbindelse med organisationsudvikling (Rieper 1993:9). I denne sammenhæng betragter vi det samlede casestudie med særsomt fokus på brugerne, som led i en videreudvikling af den pågældende folkeskoles værdiarbejde, hvor fokusgruppeinterviewene i særdeleshed formodes at bidrage med nyttig viden.

Det, som vi primært søgte hos deltagerne i fokusgruppeinterviewene, var en vis grad af engagement. Nogle forældre, som formodes at have et særligt engagement i forhold til undersøgelsens omdrejnings-

punkt, er forældrerepræsentanterne i skolebestyrelsen. I forbindelse med det forberedende arbejde til undersøgelsen havde vi på forhånd mødt skolebestyrelsen og valgte derfor at inddrage skolebestyrelsens syv forældrerepræsentanter i et særskilt fokusgruppeinterview. De øvrige deltagere vi eftersøgte, var personer som i forbindelse med spørgeskemaet havde reageret på en afsluttende forespørgsel om deltagelse i yderligere interview. Dette foregik således, at såfremt man som forælder var interesseret kunne opgive navn og telefonnummer, hvorefter vi ville kontakte dem omkring dato og tidspunkt for fokusgruppeinterviewet. I alt var der 24 interesserede forældre, som alle blev kontaktet med henblik på deltagelse i de opfølgende fokusgruppeinterview. Med 24 mulige deltagere planlagde vi to fokusgruppeinterview i tillæg til det ene fokusgruppeinterview, der på forhånd var aftalt med skolebestyrelsens forældrerepræsentanter.

I denne planlægningsfase indgik også overvejelser omkring selve gennemførelsen af gruppeinterviewene. Almindeligvis afsættes 2-3 timer til gennemførelsen af et fokusgruppeinterview, men grundet praktiske omstændigheder og generel hensyntagen valgte vi at begrænse varigheden af de tre fokusgruppeinterview til ca. halvanden time, eftersom de færreste forældre med børn i skolealderen har tid til at deltage i sådanne langvarige interview. Derudover fandt vi det vigtigt at tage hensyn til forældregruppens arbejdstider, hvorfor tidspunktet for interviewene blev kl. 19.00. Med disse praktiske hensyn var vores forhåbning, at en del af de 24 frivillige forældre ville medvirke. Efter at have kontaktet samtlige 24 forældre, oplysende dem om de nærmere vilkår samt om dato og tidspunkt blev resultatet, at 16 personer indvilligede i at deltage i fokusgruppeinterview. Således fordelte de 16 deltagere sig med otte personer på hvert interview. Af de otte personer var der imidlertid ved begge interview to personer, som var fraværende, ligesom der tilsvarende ved fokusgruppeinterviewet med skolebestyrelsens forældrerepræsentanter var én person, som var fraværende. Deltagerantallet blev således reduceret til seks personer for hvert fokusgruppeinterview, hvor fokusgrupper ellers normalt består af 8-12 deltagere (Rieper 1993:5).

Selvom fokusgruppeinterviewene tager udgangspunkt i respondenter med særlige karakteristika, må det her markeres, at denne bias-relaterede problematik vil være gældende, uanset hvilken dataindsamlingsmetode der benyttes. Derudover mener vi i høj grad, at fokusgruppeinterviewet som dataindsamlingsmetode er egnet i forhold til nærværende speciale, i og med vi herigennem mener at kunne få et nuanceret og autentisk indblik i hvad værdigrundlaget betyder for skolens brugere, og på hvilke måder de ser værdigrundlaget i skolens praksis. Det siges netop om fokusgruppeinterview, at det som dataindsamlingsmetode er beregnet på at levere mere autentiske data, idet data er mindre styret af interviewer, for selvom der ved et fokusgruppeinterview selvfølgelig stadig er en interviewer, så er interviewerrollen langt mindre styrende end ved andre interviewformer (Rieper 1993:5). Fordelen er som nævnt, at data

er mere autentiske, men den lavt strukturerede tilgang medfører også nogle svagheder. Eksempelvis må man begrænse sig til få spørgsmål og temaer, eftersom den åbne tilgang, som konstitueres ved et fokusgruppeinterview, ikke lader meget rum tilovers for interviewerrollen (Rieper 1993:9). Vi valgte konkret at tage afsæt i tre temaer, delvis grundet den lavt strukturerede tilgang og delvis den fastsatte tidsbegrænsning. De tre temaer var primært udvalgt med henblik på at udforske resultaterne fra den forudgående spørgeskemaundersøgelse nærmere, men også med henblik på at opnå en kvalitativ vinkel på problemformuleringens deskriptive og forklarende element. Således er temaerne, der sætter rammen for de tre fokusgruppeinterview følgende:

- Valget af Dronninglund Skole
- Værdiernes synlighed på Dronninglund Skole
- Værdiprioritering

De to første temaer relaterer sig til problemformuleringen ved at lægge vægt på særlig de to indledende, deskriptive fokuspunkter, hvorimod det tredje tema er inspireret af spørgeskemaet og primært relaterer sig til det videre værdi-arbejde på Dronninglund Skole. Det første tema supplerer spørgeskemaet, mens det andet tema bygger videre på spørgeskemaets resultater og medvirker til at uddybe disse. Temaerne besidder en styrende rolle både i henhold til interviewene såvel som i forbindelse med anvendelsen af fokusgruppeinterviewene som metodisk komponent, hvilket vi vil beskrive nærmere i kapitelafsnit 4.5.3 (jf. endvidere bilag 4, der illustrerer den samlede interviewguide). Hovedparten af fokusgruppeinterviewenes temaer og spørgsmål blev meddelt de deltagende forældre i forbindelse med en skriftlig invitation og orientering om fokusgruppeinterviewene.²² Dette var delvist for at sikre os, at den pågældende fik en bekræftelse på dato og tidspunkt, samt delvist for at forældrene forinden kunne forberede sig på interviewet.

I forbindelse med selve gennemførelsen af fokusgruppeinterviewene, er det tydeligvis en svaghed ved dataindsamlingsmetoden, at gruppedynamikken i et fokusgruppeinterview kan være vanskelig og ukontrollerbar (Rieper 1993:9f). Med blot seks deltagere i hver fokusgruppe var dette imidlertid ikke noget som særligt karakteriserede interviewene. Dog oplevede vi i forbindelse med et enkelt af fokusgruppeinterviewene, hvorledes gruppedynamikken kan være svækkende for dataindsamlingsmetoden. Da interviewer i et fokusgruppeinterview indtager en meget lidt styrende rolle, muliggør dette, at enkelte interviewdeltagere kan komme til at indtage en decideret dominerende rolle i forhold til de øvrige deltagere.

²² Se bilag 5. Invitationen blev stilet til den enkelte forælder og det over telefonen aftalte tidspunkt blev ligeledes indsat.

re²³, hvilket vi netop oplevede i forbindelse med det førnævnte interview. Denne problematik ved fokusgruppeinterview som dataindsamlingsmetode nødvendiggør almindeligvis en trænet interviewer og helst to interviewere, ligesom det anbefales, at interviewer er trænet i gruppeledelse og –dynamik, samt at interviewer matcher deltagerne i interviewet. Når et match mellem interviewer og deltager betegnes som vigtig, er det fordi man herigennem kan opretholde en gavnlig gruppedynamik og bevare interviewerrollens position som moderator. Derudover handler det om, at man som interviewer bedre kan sætte sig ind i deltagerens situation og er i stand til at forstå og tolke deres udsagn korrekt (Rieper 1993:22f).

Grundet vores unge alder og det faktum at ingen af os har børn, må vi konkludere, at vi ikke matcher deltagerne i interviewene i særlig høj grad. Vi vil i øvrigt heller ikke beskrive os selv som særligt vidende omkring gruppeledelse og –dynamik, selvom vi begge har erfaringer med gennemførelse af fokusgruppeinterview fra tidligere projekter. Begge omstændigheder viste sig imidlertid ikke nævneværdigt problematiske. Med et grundigt forhåndskendskab til emnet og deltagerne, søgte vi at mindske problematikkerne omkring fejltolkning, og derudover søgte vi at mindske problematikken omkring den svækkende gruppedynamik ved begge at deltage i interviewene. Ved begge at fungere som interviewere, var vores formodning, at eventuelle problematikker omkring gruppedynamikken kunne forebygges eller hurtigere afhjælpes. Mens den ene var primærinterviewer og skulle sørge for at følge de fastlagte temaer, sørgede den anden for at holde styr på tiden, og eventuelt supplere i ordstyrerrollen eller interviewerrollen såfremt det blev nødvendigt. I det ene tilfælde, hvor gruppedynamikken til tider blev problematisk, var vores praktiske erfaring dog, at omend der var en enkelt person, som forsøgte at dominere gruppen, så var der typisk en enkelt eller to andre i gruppen, som udgjorde personens modpol og dermed bragte gruppedynamikken tilbage på det rigtige spor. Såfremt enkelte personer optog for meget tid, valgte vi enten i kraft af rollen som interviewer eller ordstyrer på forskellig vis at afbryde vedkommende. Vores gennemgående erfaring var imidlertid, at interviewene fungerede upåklageligt, og at forældrene alle fik lejlighed til at sige, hvad de mente, og hvilke tanker de havde gjort sig. Samtidig supplerede fokusgruppeinterviewene den forudgående spørgeskemaundersøgelse ved at bidrage med yderligere forklaringer på samt dybere indsigt i brugernes perspektiv på værdigrundlaget og dennes praktiske gennemslagskraft, hvorfor vi herigennem mener, at både undersøgelsens konstruktionsvaliditet og interne validitet styrkes (jf. Yin 2003:35f).

²³ Der kan her tales om en såkaldt opinionsleder, der søger at dominere interviewet og styre de øvrige deltagers udsagn.

4.5.4 Diskursanalysen

I forlængelse af spørgeskemaundersøgelsen og fokusgruppeinterviewene har vi valgt at inkludere en tredje metode for at opnå en fyldestgørende forklaring i forhold til problemformuleringen. Med udgangspunkt i værdigrundlaget som fænomen, må der ligeledes sættes fokus på selve fænomenet som det fremstår i flere kontekster. I denne sammenhæng inddrages diskursanalysen som et redskab omend vi adopterer tilgangen i en modificeret form. Diskursteorien peger på, at man skal fokusere på de konkrete udtryk i deres egenskaber af artikulationer. Artikulationerne undersøger man i forhold til diskurserne ved at spørge: Hvilken diskurs eller i flertal hvilke diskurser trækker en konkret artikulation på? Eller hvordan udfordrer en konkret artikulation en diskurs ved at redefinere eller omdefinere nogle af dens momenter (Jørgensen og Phillips 1999:40). I relation hertil tolker vi direkte på artikulationerne, hvorfor det ikke bliver disse i sig selv, der udgør diskursanalysens fokus, men i stedet den reducerede version af artikulationerne. Hermed ment, at vores diskursanalytiske tilgang søger udtryk for værdier, der afbildes i værdigrundlaget og ikke de bagvedliggende diskurser, som disse værdier refererer til²⁴.

Gennem et tilfældigt udtræk af i alt 29 forskellige værdigrundlag²⁵ søger vi med diskursanalysen at fremdrage de fællestræk og forskelle, der fremkommer heri. Formålet hermed er, at redegøre for værdigrundlagenes diskursive karakter som de fremstår igennem deres artikulationer og herigennem at styrke casestudiets konstruktionsvaliditet (Yin 2003:35). Værdigrundlagene udgør i denne sammenhæng selve analyseobjektet i forhold til en forklaring af værdigrundlagets gennemslagskraft i henhold til et brugerperspektiv. Gennem en diskursiv komparation af de 29 forskellige værdigrundlag, søger vi at opnå en nærmere forståelse af udformningen af de danske folkeskolars værdigrundlag og disses praktiske konstituering, for herigennem at kunne karakterisere de danske folkeskolars værdigrundlag.

Når de 29 værdigrundlag, som udgør empirien i henhold til den diskursive analyse, er udvalgt gennem et tilfældigt udtræk, er dette med henblik på at sikre større repræsentativitet i den kvalitative beskrivelse og hermed øge den eksterne validitet (Yin 2003:36f). Dog må det pointeres, at ikke alle 29 værdigrundlag direkte betegnes som værdigrundlag, men i visse tilfælde betegnes som skolens målsætning eller pædagogiske principper. På trods af et eksplicit lovkrav om offentliggørelse på de respektive hjemmesider gældende fra 2002 er værdigrundlagene tilsyneladende ofte fraværende, hvilket kan problematisere den diskursive analyse. Eftersom målsætninger og pædagogiske principper i høj grad relaterer sig til værdigrundlaget som fænomen, mener vi dog at disse i stort omfang kan sidestilles med et værdigrundlag. I

²⁴ Dette kan eksemplificeres med en artikulation som: "Børn skal have det godt på skolen", der kan siges at referere til en værdi om trivsel, hvor der bag denne værdi kan lokaliseres diskurser, der orienterer sig mod omsorg eller næstekærlighed. Her orienterer vores diskursive analyse sig altså primært mod værdien og ikke den bagvedliggende diskurs.

²⁵ De 29 værdigrundlag fremgår i deres fulde længde i bilag 7.

de tilfælde hvor vi dog hverken har kunnet lokalisere værdigrundlag, målsætninger, pædagogiske principper eller lignende, har vi valgt at udtrække en anden skole.

Samtlige 29 skolars skrevne værdigrundlag er analyseret ved hjælp af softwareprogrammet og analyse-redskabet NVivo, hvor værdigrundlagenes form og indhold er blevet sammenholdt. Herunder har vi sammenholdt værdigrundlagene ud fra deres fælles kontekst, som udgøres af folkeskoleloven. Formålet hermed er at betragte de diskursive strømninger, som præger værdigrundlagene. Den indledende kodningsproces udmøntes således i en række værdier eller værdibærende udsagn, som skolerne på forskellig vis fremhæver (se bilag 8), hvor der i den diskursive komparation med folkeskoleloven tages udgangspunkt i denne indledende kodning af værdigrundlagene, idet værdierne eller de værdibærende udsagn sammenholdes med formuleringer fra folkeskoleloven (Se bilag 9).

4.5.5 Anvendelse af de metodiske komponenter

De i det ovenstående gennemgåede metodiske komponenter benyttes gennem analysen på forskellig vis, for herved at besvare problemformuleringen så fyldestgørende som muligt. Eftersom de analytiske fokuspunkter er med til at afgrænse og præcisere problemformuleringen, strukturerer de også analysen, hvorfor anvendelsen af de metodiske komponenter konkret relateres til analysen af hvert fokuspunkt, hvilket vi i det nedenstående vil redegøre for.

Analytisk fokuspunkt 1 – værdigrundlagets anvendelse

I forbindelse med det første analytiske fokuspunkt vil analysen af dette involvere spørgeskemaundersøgelsen og interviewundersøgelsen som metodiske komponenter, hvorigennem vi vil redegøre for brugernes anvendelse af værdigrundlaget. For at kunne belyse, hvorledes brugerne anvender Dronninglund Skoles værdigrundlag benyttes spørgeskemaet indledningsvist som metodisk komponent. Dette har i denne forbindelse til formål at levere et præliminært overblik over anvendelsen af Dronninglund Skoles værdigrundlag med udgangspunkt i tre anvendelsesmuligheder, som er deduceret fra ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne” (jf. kapitelafsnit 4.3.1). Disse forskellige anvendelsesmuligheder belyses ved spørgeskemaets spørgsmål 19. Dernæst formodes anvendelsen af værdigrundlaget at have en sammenhæng med brugernes kendskab til dette, hvilket belyses gennem spørgeskemaets spørgsmål 17, der omhandler brugernes vurdering af deres kendskab til værdigrundlaget (Jf. bilag 3, der indeholder spørgeskemaet i dets fulde længde). Eftersom vi er interesseret i udbredelsen af kendskab og anvendelse såvel som eventuelle mønstre mellem kendskabet til og anvendelsen af værdigrundlaget, benyttes simple, deskriptive analyser som frekvenstabeller og krydstabeller, for at afdække undersøgelsens resultater. Disse analyser har til formål at levere overordnet empirisk indsigt i relation til det første

analytiske fokuspunkt. I denne sammenhæng er spørgeskemaet som metodisk komponent således velegnet til at redegøre for det pågældende fænomens udbredelse.

Spørgeskemaet som metodisk komponent har dog sine svage sider, når det gælder mere kontekstspecifikke aspekter. Derfor suppleres brugen af spørgeskemaundersøgelsen med den kvalitative interviewundersøgelse, hvilken har det formål at belyse brugernes holdninger til skolevalget og brugen af værdigrundlaget ud fra dybdesøgende kvalitative data. Som beskrevet i kapitelafsnit 4.5.3 er fokusgruppeinterviewene struktureret efter forskellige temaer med det formål at målrette empiriindsamlingen, uden at der er tale om direkte strukturerede interviews (jf. bilag 4 - interviewguiden). I relation til det første fokuspunkt benyttes den empiri, der er fremkommet i forbindelse med temaet omhandlende valget af Dronninglund Skole. Denne empiri indeholder nemlig brugernes overvejelser i forbindelse med værdigrundlagets praktiske anvendelse, og opnår dermed en central plads som metodisk komponent i relation til det første analytiske fokuspunkt.

Således fungerer spørgeskemaet og fokusgruppeinterviewene som de primære metodiske komponenter i forbindelse med analysen af det første analytiske fokuspunkt. Komponenter, som har det tilfælles, at de som følge af vores specifikke brug, udelukkende relaterer sig til værdigrundlagets brugere, hvilket foranlediges af problemformuleringens fokus på værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft i henhold til et brugerperspektiv.

Analytisk fokuspunkt 2

I besvarelsen af det andet analytiske fokuspunkt, som omhandler værdigrundlagets synlighed og implementering, har værdigrundlagets forskellige værdiudsagn en central betydning, eftersom det er implementeringen af disse, som fokuspunktet er orienteret mod. Således benyttes såvel den kvantitative som kvalitative empiri, der tager udgangspunkt i disse værdiudsagn.

Indledningsvist benyttes den kvalitative undersøgelse imidlertid som metodisk komponent for at opnå indsigt i brugernes forventninger til værdigrundlagets synlighed og implementering, hvilket sammenholdes med organisations- og managementteori, der belyser værdigrundlagets teoretiske funktion, for dermed at nuancere analysen. Dernæst søger vi at belyse forældrenes opfattelse af værdiernes synlighed i skolens praksis. Dette gøres ved at fokusere på de konkrete værdiudsagn gennem en kombination af de kvantitative og kvalitative data. Til dette formål benyttes besvarelserne af spørgeskemaundersøgelsens spørgsmål 4, hvilket indeholder respondenternes vurdering af rigtigheden af de i værdigrundlaget formulerede udsagn i relation til den daglige praksis på Dronninglund Skole. Simpel deskriptiv analyse

af disse vurderinger leverer dermed et overblik over forældrenes opfattelse af synligheden af værdigrundlaget. I relation til forældrenes vurdering af de enkelte værdiudsagns synlighed og implementering fungerer de kvantitative data således som en oversigtsundersøgelse, hvor dette indledende overblik uddybes med kvalitative data. De kvalitative data inddrages fordi, det er problematisk på baggrund af spørgeskemaet, at argumentere for, at det er værdigrundlaget, som er direkte årsag til respondenternes respektive vurderinger. Selv om spørgeskemaet skulle belyse, at værdigrundlagets respektive værdier i høj grad er synlige for forældrene og opleves som implementeret i skolens daglige arbejde, kan vi ikke ud fra dette argumentere for, at det skyldes det skriftlige værdigrundlag. Dronninglund Skole beskriver nemlig selv værdigrundlaget som værende et udtryk for værdier, der allerede er tilstede, hvorfor det ikke nødvendigvis er værdigrundlagets skriftlighed, der er skyld i en eventuel synlighed. For at belyse en eventuel årsagssammenhæng mellem værdigrundlag, synlighed og praktisk implementering, inkorporeres fokusgruppeinterviewene derfor som metodisk komponent. Formålet er, at afdække, hvad der ligger til grund for respondenternes vurdering af udbredelsen af værdigrundlagets synlighed og praktiske implementering. I denne forbindelse benyttes fokusgruppeinterviewenes tema omhandlende værdiernes synlighed, hvilket igen opererer med værdigrundlagets konkrete formuleringer, igennem hvilke det afdekkes, hvor og hvordan det skriftlige værdigrundlag er synligt for forældregruppen.

Analytisk fokuspunkt 3

De to første analytiske fokuspunkter er som før nævnt orienteret mod en beskrivelse af værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft i henhold til et brugerperspektiv. Af denne årsag er de metodiske komponenter, hvormed disse fokuspunkter er operationaliseret orienteret mod brugeren. I relation til værdigrundlagets karakter, som forklaringskraft i henhold til omfanget af værdigrundlagets gennemslagskraft, er det dog nødvendigt ikke udelukkende at fokusere på brugeren. Derfor er analysen af det tredje analytiske fokuspunkt opdelt i to dele. Første del fokuserer på en karakterisering af værdigrundlagenes empiriske karakter, som de ser ud på de danske folkeskoler. Til dette formål indgår den komparative diskursive analyse som metodisk komponent, med det formål at belyse de forskellige værdigrundlags karakterer og herigennem belyse, hvorvidt det konkret er muligt at skelne mellem værdigrundlagene. Dette kan nemlig ses som en forudsætning for eksempelvis komparativ sammenligning, hvorfor dette kan være med til at belyse værdigrundlagets anvendelse.

Hvor første del af det tredje analytiske fokuspunkt omhandler en overordnet og generel karakterisering af de danske folkeskolars værdigrundlag, behandler den anden del en mere kontekstuel og brugerorienteret karakterisering af Dronninglund Skoles værdigrundlag. Dette gøres ved at fokusere på det konsenssøgende aspekt i henhold til brugerne af Dronninglund Skoles værdigrundlag. Derfor benytter vi

indledningsvist spørgeskemaundersøgelsen til at danne overblik over brugernes tilslutning til de forskellige værdiudsagn. Til dette formål benyttes simpel deskriptiv analyse af spørgeskemaets spørgsmål 3, der vedrører respondenternes vurdering af, hvor vigtige de enkelte værdiudsagn generelt er i forhold til den danske folkeskole. Forældrenes vurdering af værdiernes generelle vigtighed leverer således et overblik over, hvorvidt forældrene kan støtte op om disse værdier, men ingen indikationer om hvorfor det forholder sig sådan. For at opnå denne information suppleres den kvantitative spørgeskemaundersøgelse ved hjælp af kvalitative data fra interviewundersøgelsen. Formålet hermed er, at lokalisere visse kontekstuelle forudsætninger for brugertilslutningen ligesom de kvalitative data formodes at nuancere de kvantitative datas overordnede mål for brugertilslutning.

Analytisk fokuspunkt 4

Ved analysen af det fjerde analytiske fokuspunkt anvendes spørgeskemaet som den primære metodiske komponent. Dette skyldes, at det fjerde analytiske fokuspunkt, omhandler en karakterisering af Dronninglund Skoles brugere i henhold til at kunne forklare omfanget af den praktiske gennemslagskraft, som værdigrundlaget opnår i den respektive kontekst jf. den forudgående analyse af fokuspunkt 1 og 2. Vi søger at karakterisere brugerne ved hjælp af kvantitative mål, der inkluderer: ”Køn, etnicitet, alder, uddannelse, indkomst og erhverv” (jf. kapitelafsnit 4.3.4 for argumentation for udvælgelsen af netop disse variable). Gennem disse baggrundsvariable søges således en specifik brugermæssig profil i forhold til anvendelsen af værdigrundlaget samt en eventuel sammenhæng mellem forældrenes vurdering af værdiernes synlighed i praksis. For at kunne lokalisere, hvorvidt denne sammenhæng eksisterer benyttes multivariat analyse, hvilket hentyder til, at samspillet mellem tre eller flere variable analyseres samlet. Således kan multivariat analyse forstås som en måde at elaborere en given sammenhæng på og derigennem opnå større viden om de variable, der influerer på denne (Kreiner 2007:401ff.).

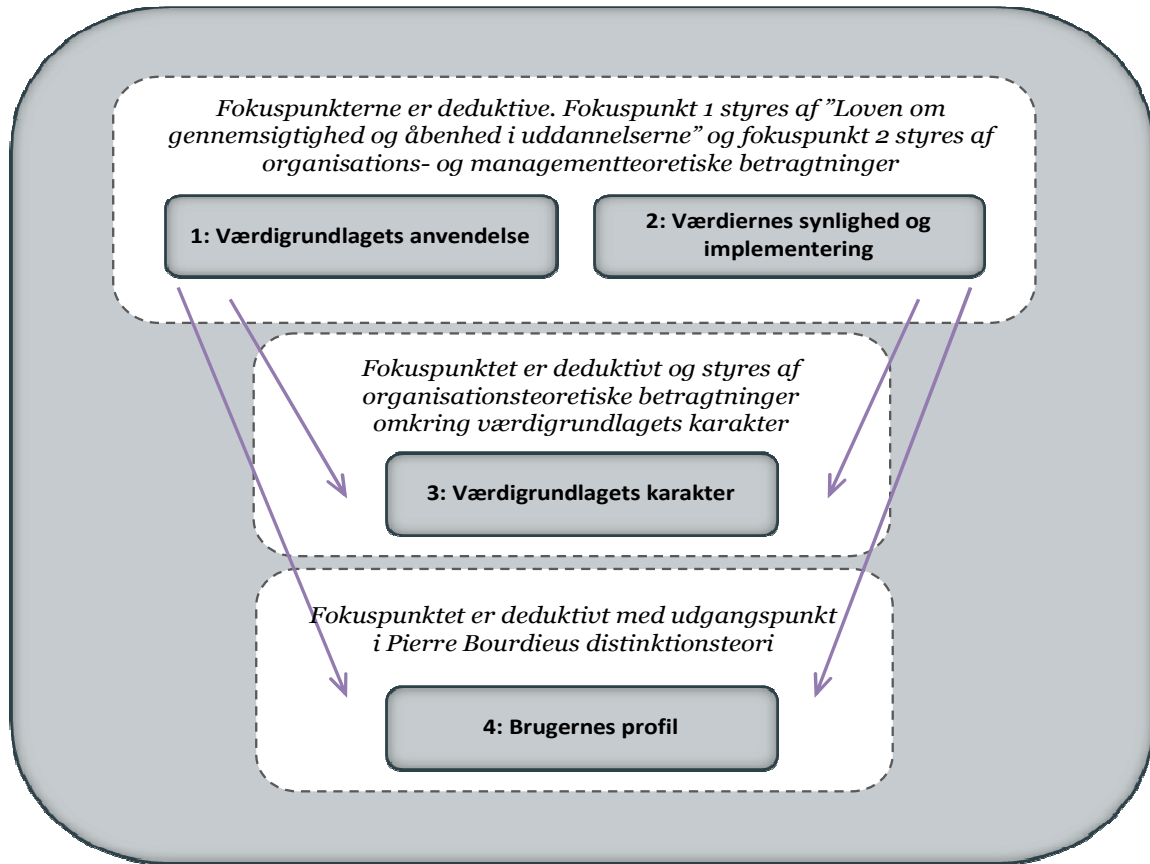
Omfanget af multivariate analysemodeller er utroligt omfattende, idet der herunder eksempelvis kan nævnes logistiske regressionsmodeller, som omfatter relationen mellem en dikotom afhængig variabel og en eller flere uafhængige intervalskalerede variable eller loglineære modeller, hvilke behandler samvariationen mellem forskellige nominale variable, hvor der analyseres på betingede sammenhænge kontrolleret for værdierne af andre variable. Ud af de mange forskellige multivariate analysemodeller, har vi valgt at benytte multipel regression til analysen af fokuspunkt 4. Multipel regression undersøger, hvorvidt der er en asymmetrisk relation mellem en afhængig og flere uafhængige variable. Dette gøres ved, at alle de uafhængige variable bortset fra én fungerer som kontrolvariable, hvormed disse fikseres ved bestemte niveauer. Dermed opnås en lineær formel mellem den resterende uafhængige variabel og den afhængige variabel, hvilket gentages for hver enkelt af de uafhængige variable, hvorfor det er muligt

at udregne, hvilke uafhængige variabler, der har en sammenhæng med den afhængige variabel (Agresti og Finley 1997:383ff.). I vores regressionsmodeller består de uafhængige variable af respondenternes baggrundsvARIABLE, hvilke hovedsageligt er nominalskalerede. Dette gælder således uddannelse, erhverv og alder, eftersom disse variable består af kategorier, der kan rangeres, men hvor man ikke kan måle forskellen herimellem. Derudover benytter vi også ordinale variable, som køn, civilstatus og etnicitet, hvilket betyder, at disse variable består af grupperinger, der ikke kan rangeres. Endelig er indkomstvariablen intervalskaleret, eftersom denne kan rangeres, og det er muligt at måle den præcise talmæssige forskel mellem eksempelvis en højtlønnet og en lavtlønnet. De afhængige variable består i stedet af nominalskalerede variable, eftersom disse alle bevæger sig fra 1 (lav grad) til 5 (høj grad), det er således muligt at rangere grupperingen, men ikke at bestemme den kvantitative forskel herimellem.

Multipel regression er oprindeligt intenderet intervalskalerede variable, hvad angår både den afhængige og de uafhængige variable (Kreiner 2007:411). Således er det, at vi benytter multipel regression på både interval-, ordinal- og nominalskalerede variable, ikke en traditionel anvendelse af modellen. Ikke desto mindre er dette ret almindeligt, eftersom mange vælger at betegne behovet for intervalskalerede data udelukkende som et optimalkrav, hvor de øvrige skaleringer også leverer tilstrækkelige forudsætninger for multipel regression såvel som relevant information (da Vaus 2002:285).

4.6 Analysestrategi

Analysestrategien er det metodiske element, der styrer analysen, og omhandler dermed både forholdet mellem teori og empiri i analyseforløbet, samt hvilke antagelser der guider udførelsen af analysen. I nærværende undersøgelse er teori det styrende element i relation til undersøgelsens fokus, hvorfor undersøgelsen kan defineres som deduktivt orienteret, omend den ikke er præget af det der ofte karakteriseres som traditionel deduktion. I stedet for at teste en overordnet teori er nærværende undersøgelse således præget af flere teorier, der danner udgangspunkt for de analytiske fokuspunkter, som er styrende for analysen (de Vaus 2002:10ff.) Dette illustrerer igen det relativt pragmatiske videnskabsteoretiske perspektiv, som vi i kapitelafsnit 4.1 og 4.5.1 fastlægger i henhold til denne undersøgelse. Deduktionen i nærværende speciale om, at der er bestemte teoretiske fokuseringer i relation til undersøgelsen, der yderligere skærpes ved at fremsætte disse som deciderede fokuspunkter, der styrer analysen. Fokuspunkterne er orienteret mod forskellige teorier, der er valgt efter et indledende og orienterende teoretisk søgt kendskab til området, hvorfor disse hovedsageligt udspringer af organisationsteoretiske og lovspecifikke elementer, hvilket konkret illustreres i relation til de enkelte fokuspunkter i nedenstående figur:

Figur 3: illustration af analysestrategien

Som det ses af ovenstående figur 3 refererer hvert analytisk fokuspunkt til en eller flere teorier eller teoretiske betragtninger, hvorigennem det deduktive aspekt udføres. Deduktionen er dog ikke lige udpræget i henhold til alle de analytiske fokuspunkter. Eftersom fokuspunkt 1 og 2 søger at belyse det deskriptive element i problemformuleringen følger disse en ren deduktiv analysestrategi. Således vil vi i analysen af det første analytiske fokuspunkt søge at belyse rigtigheden af de anvendelsesmuligheder, man kan læse ud fra "Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne". Ligeledes vil vi i analysen af fokuspunkt 2 søge at analysere rigtigheden af organisations- og managementteoretiske betragtninger i henhold til værdiernes synlighed og implementering. I modsætning hertil søger fokuspunkt 3 og 4, at belyse problemformuleringens forklaringsmæssige element, hvorfor analysen af disse ganske vist indledende består af en deduktiv orientering, men mere specifikt styres af den analyseteknik, som Yin benævner *Explanation building*, hvilket kan oversættes til forklaringsopbygning. Dette hentyder til, at vi i relation til analytisk fokuspunkt 3 og 4 søger, at opbygge en sammenhængende forklaring på det omfang som belyses i henhold til fokuspunkt 1 og 2.

Explanation Building handler i den forbindelse om, at formode en mulig forklaring før den empiriske analyse, hvilket på grund af det deduktive fokus gøres med udgangspunkt i teori. Denne forklaring søger dog på grund af vores pragmatiske tilgangsvinkel ikke en stringent og helstøbt forklaring i henhold til fokuspunkt 3 og 4, men skal forstås som udgangspunktet for analysen af disse. Explanation Building er endvidere en måde, hvorpå den interne validitet øges, eftersom denne handler om, hvorvidt ens dragne slutninger er korrekte (Yin 2003:116ff.). Således formoder vi med udgangspunkt i organisations- og managementteori, at værdigrundlagets karakter har en betydning for værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft, fordi dette antager en specifik karakter. Ligeledes formoder vi, at brugernes profil har en betydning for denne gennemslagskraft i henhold til problemformuleringens brugerperspektiv, hvor vi i relation til Bourdieus distinktionsteori forventer, at der vil være stor forskel på såvel brugernes anvendelse af værdigrundlaget som deres syn på værdigrundlagets synlighed og implementering afhængig af deres personlige baggrund (jf. kapitelafsnit 4.3.3. og 4.3.4.). Explanation Building drager dermed også paralleller til hypotesegenerering. Målet med Explanation Building er imidlertid ikke at belyse rigtigheden af en teori, men i stedet at udvikle ideer, der kan være med til at belyse undersøgelsesområdet. Såfremt den endelige empiriske forklaring ikke støtter op om den indledningsvise teoretiske forklaring, søger man således at forstå teori og empiri nærmere samt eventuelt revidere disse i henhold til hinanden, for dermed at opnå en mere nøjagtig forklaring (Yin 2003:120ff.). Gennem Explanation Building søger vi således en gradvis opbygning af en forklaring, der trækker på teori såvel som empiri.

Kapitel 5

- *Analyse af værdigrundlagets anvendelse*

*"It's not hard to make decisions
when you know what your values
are"*

Roy Disney

5 Analyse af værdigrundlagets anvendelse

Det første analytiske fokuspunkt er som før beskrevet forbundet med undervisningsministeriets formål med ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed”, der dikterer, at alle folkeskoler skal have et nedskrevet værdigrundlag. Nærværende analyse vil i relation hertil behandle den konkrete empiriske anvendelse af værdigrundlaget, for herigennem at belyse problemformuleringens fokus på værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft. Her vil vi have et specifikt og afgrænsende fokus på, om brugerne benytter værdigrundlaget i relation til, hvad der ud fra ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne” kan tolkes som formål med det lovpligtige krav om et skriftligt og offentligt værdigrundlag. Som beskrevet i kapitelafsnit 4.3.1 tolker vi tre intenderede anvendelsesmuligheder for værdigrundlaget, der heraf kan karakteriseres som udgangspunkt for information, sammenligning med udgangspunkt i simpel brugeroplysning eller sammenligning med henblik på skolevalg. For at belyse disse anvendelsesmuligheder med udgangspunkt i nærværende case vil vi imidlertid indledningsvist fokusere på udbredelsen af brugernes kendskab til værdigrundlaget og herefter sammenholde dette med den aktuelle anvendelse af nærværende værdigrundlag, som den fremkommer i henhold til såvel de kvantitative som kvalitative data. Kendskab til værdigrundlaget bør nemlig efter vores mening betragtes som udgangspunkt for decideret anvendelse.

5.1 Kendskab til og anvendelse af værdigrundlaget

Dronninglund Skole har efter eget udsagn været særdeles aktive i bestræbelserne på at udbrede brugernes kendskab til værdigrundlaget. Disse bestræbelser involverer blandt andet, at værdigrundlaget introduceres til forældrene ved barnets skolestart, at skolebladet informerer om værdigrundlaget, samt at dette er opslået på skolens hjemmeside. Derudover har skolen sidste år fået foretaget en evaluering af personalets anvendelse af værdigrundlaget, og eftersom resultaterne af denne blev offentliggjort i skolebladet, kan det formodes, at et øget kendskab til værdigrundlaget kan være en konstitutiv virkning af denne evaluering såvel som af nærværende undersøgelse. Der er således fra skolens side et stort fokus på det konstituerede værdigrundlag og udbredelsen af kendskab hertil.

Der kan i relation hertil, ifølge vores kvantitative data spores et alment kendskab til værdigrundlaget blandt mange af Dronninglund Skoles brugere, men det illustreres samtidig, at der stadig er en del forældre som tilkendegiver et manglende kendskab til værdigrundlaget. Når brugerne i det kvantitative spørgeskema bedes angive en vurdering af deres kendskab til værdigrundlaget, er det således tydeligt at omend der er en del, der vurderer deres kendskab til værdigrundlaget som værende højt eller på midelniveau, er der også en vægtig del af brugerne, der har et lavt kendskab til værdigrundlaget såvel som

nogle, der intet kendskab har. Dette illustreres i nedenstående frekvenstabel over brugernes kendskab til Dronninglund Skoles værdigrundlag, hvor det kan konstateres, at det sammenlagt drejer sig om en tredjedel af forældrene, som har en lav grad af kendskab eller intet kendskab til værdigrundlaget. Den lokaliserede grad af kendskab korresponderer dog ganske godt med Dronninglund Skoles minimum mål, hvad angår forældrenes kendskab, idet de ønsker, at minimum 75 % af forældrene har en forholdsvis høj grad af kendskab til værdigrundlaget. Oversættes dette til at være synonymt med forældrenes angivelse af at have en middel eller høj grad af kendskab, er der ifølge vores data 66,9 %, der tilkendegiver et kendskab til værdigrundlaget. Det aktuelle kendskab ligger således forholdsvis tæt på Dronninglund Skoles ønskede kendskabsgrad, og forekommer da også overvejende positivt, omend der stadig er den forholdsvis høje store gruppe af forældre, som ikke angiver et synderligt kendskab til værdigrundlaget. Vi mener imidlertid, at der bør tages højde for, at spørgeskemaundersøgelsen har en svarprocent på 53, og at det givne frafald muligvis korrelerer med en manglende interesse, der kan formodes, at skyldes manglende kendskab til værdigrundlaget. Vi vurderer derfor, at på trods af, at brugernes generelle kendskab til Dronninglund Skoles værdigrundlag forekommer som værende etableret på Dronninglund Skole, så er der alligevel nogle problematiske aspekter i relation til kendskabet. Således er det forventede kendskabsniveau på 75 % ikke fuldt opnået ligesom undersøgelsens svarprocent kan indikere problemer vedrørende brugernes kendskab til og interesse for værdigrundlaget.

Kendskab til Dronninglund Skoles værdigrundlag		
	Frekvens	Procent
Intet kendskab	27	12,1
Lav grad af kendskab	47	21,1
Middel grad af kendskab	94	42,2
Høj grad af kendskab	55	24,7
Total	233	100,0
Antal missing	16	6,7

Som følge af dette generelle omend ikke overvældende høje kendskab til skolens værdigrundlag, er det heller ikke overraskende, at der er en vis grad af anvendelse af værdigrundlaget. Således afslører spørgeskemaundersøgelsen, at to tredjedele af brugerne tilkendegiver, at have anvendt værdigrundlaget på forskellig vis (jf. bilag 10). Det er i spørgeskemaet muligt at tilkendegive tre anvendelsestyper, der benævnes: ”Anvendelse af værdigrundlaget som almindelig brugerinformation”, ”Anvendelse af værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag med udgangspunkt i simpel brugeroplysning” og ”Anvendelse af værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag med henblik på skolevalg”. Af disse anvendelsestyper er den typiske anvendelse af værdigrundlaget ifølge de kvantitative data anvendelse som almindelig brugerinformation. Således angiver 63 % af forældrene, at have benyttet værdigrundlaget på denne måde. I modsætning hertil er der blot 6,8 % svarende til 13 respondenter, som har anvendt Dronninglund Sko-

les værdigrundlag i forbindelse med sammenligning med udgangspunkt i simpel brugeroplysning, og ligeledes 6,8 procent, der har anvendt værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag med henblik på skolevalg. Det har i spørgeskemaet været muligt, at indikere at have anvendt værdigrundlaget på flere måder, hvorfor det er ret interessant at se, at det er præcist det samme antal personer, der har benyttet disse to anvendelsesmuligheder. Det forekommer dog af de kvantitative data, at det ikke er præcist de samme personer, omend en del af disse har angivet at have benyttet værdigrundlaget på begge disse måder. Derudover er der cirka 30 procent, som angiver slet ikke at have anvendt værdigrundlaget. Den illustrerede anvendelse af værdigrundlaget indikerer, at undervisningsministeriets formål omkring værdigrundlagets sammenligningsfunktion ikke har konkret forankring i værdigrundlagets reelle anvendelse. Værdigrundlagets funktion i relation til frit skolevalg forekommer dermed minimal eftersom det er fåtallet af brugerne, der benytter dette som sammenligningsgrundlag, hverken med henblik på skolevalg eller med udgangspunkt i simpel brugeroplysning. Dette kan formodes, at hænge sammen med værdigrundlagets såvel som skolens karakter. En af respondenterne udtaler eksempelvis, at: *”Jeg tror, at de kommunale folkeskoler mere eller mindre er kommunale folkeskoler”* (Respondent E: bilag6A). Denne holdning er generelt fremkommende i relation til de tre fokusgruppeinterviews og eftersom ensartethed blandt de forskellige folkeskoler fremkommer som en forholdsvis generel formodning i den aktuelle kontekst, er det kun logisk, at værdigrundlaget ikke har en større funktion i relation til sammenligning af forskellige skoler (dette aspekt uddybes i kapitelafsnit 5.2 og kapitel 7).

På trods heraf må det formodes, at værdigrundlaget alligevel har opfyldt en del af den intenderede funktion, eftersom størstedelen af brugerne indikerer at anvende dette som almindelig brugerinformation. Som det blev beskrevet i kapitelafsnit 2.1, er formålet med den øgede brugerorientering i den offentlige sektor såvel som frit valg på uddannelsesområdet, at skabe større gennemsigtighed i uddannelserne og give borgerne større indsigt i den konkrete service, de modtager. Ligeledes mener vi, at kunne læse information som et formål med indførelsen af værdigrundlaget. Med dette in mente forekommer implementeringen af værdigrundlag i de danske folkeskoler i relation til nærværende case, som havende en praktisk gennemslagskraft.

5.1.1 Brugerinformationens karakter

Eftersom værdigrundlagets anvendelse primært forekommer som værende som informationskilde, er det her relevant at fokusere på karakteren af den information, som brugerne opnår gennem anvendelse af værdigrundlaget. Information er et svært definerbart begreb, men kan ifølge Lektor Luciano Floridi betegnes som værende meningsfuld data, der gennem modtagerens subjektive forståelse genererer information, hvilket illustreres af følgende citat: *”Information is data that has been processed into a form*

that is meaningful to the recipient” (Davis and Olson in Floridi 2005:3). Som det ses af dette citat er modtagerens subjektive forståelse i centrum - data skal være forståelige for modtageren, for at disse kan karakteriseres som information. Som følge af denne definition, er et kendetegnende aspekt af information ifølge Floridi, at det som sådan er svært at undgå, så længe der er en form for data involveret. Selv hvis dataene ikke stemmer overens med modtagerens egne holdninger eller meninger, leverer de information om dette, såfremt modtageren forstår dataene. Dette eksemplificeres af følgende citat: *”There is information because there is some type of data. Suppose we are using the Routledge Encyclopedia of Philosophy on CD-ROM (EREP). If the database [does not recognize the search item], this will provide at least a negative answer... information is [then] provided through explicit negative data*” (Floridi 2005:5). Eftersom Dronninglund Skoles værdigrundlag kan siges at bestå af data, leverer det altså ifølge Floridi information så snart disse data modtages og forstås af de respektive subjekter. Når Dronninglund Skole søger at udbrede kendskabet til værdigrundlaget gennem diverse arrangementer og offentliggørelser og således gør opmærksom på værdigrundlaget som data, må kendskabet til værdigrundlaget altså allerede herigennem formodes at kunne karakteriseres som information omkring skolens værdier såfremt brugerne forstår værdigrundlagets data. Denne information kan således karakteriseres som værende svær at fravælge. Dette kan siges at medføre et problematisk aspekt i relation til en teoretisk karakterisering af anvendelse af værdigrundlaget som almindelig brugerinformation, for eftersom information ikke kan fravælges, kan selve kendskabet til værdigrundlaget karakteriseres som information og dermed anvendelse. Således risikerer anvendelsen af værdigrundlaget som almindelig brugerinformation, at have karakter af at være en passiv redegørelse for det kendskab til værdigrundlaget, som respondenterne indirekte påtvinges som følge af den information Dronninglund skole leverer. Dermed er der en risiko for, at anvendelse af værdigrundlaget som almindelig brugerinformation er en eftertænkning, som brugerne påfører deres kendskab til værdigrundlaget som følge af nærværende undersøgelse. Denne formodning såvel som den teoretiske definition af information understøttes, når man fokuserer på, den information som brugerne selv mener, at de opnår gennem værdigrundlaget.

Således forekommer det, at værdigrundlaget ikke opnår en dybere informationsmæssig funktion for brugerne, eftersom selve værdigrundlaget karakteriseres som indeholdende flotte positive ord uden dybere betydning, hvilket eksemplificeres gennem følgende citat: *”Et værdigrundlag, det er jo netop de der, som man ikke kan være uenige i* (Respondent J: Bilag 6B). Når værdigrundlaget karakteriseres som noget man ikke kan være uenig i, indikerer respondenterne, at den praktiske betydning for værdigrundlaget forekommer fjern, og den information som man opnår heraf forekommer dermed ligeledes at være ubetydelig. Dette støttes videre af en forælder, der udtaler følgende om værdigrundlagets praktiske betydning: *”[V]i har en eller anden fornemmelse af, at det er det de gerne vil, [men] det kan man godt blive i*

tvivl om... fordi det bliver nogle flotte ord... Som forælder på Dronninglund Skole synes jeg måske ikke, det er så synligt, hvad der ligger bag [værdigrundlaget]” (Respondent H: Bilag 6B). Som det ses heraf, kan det altså være problematisk for forældrene at forstå, hvad skolen vil med værdigrundlaget, hvorfor information herfra må betegnes som sparsom. De informationer, som brugerne i så høj grad opnår, når de anvender værdigrundlaget, forekommer altså forholdsvis nytteløse, særligt i forhold til at levere reelle informationer om skolens praksis, hvilket vi senere i analysen vil beskrive yderligere (jf. kapitelafsnit 6.1.1. og kapitel 7).

5.1.2 Kendskabets betydning for anvendelse af værdigrundlaget

Anvendelse af værdigrundlaget som brugerinformation kan ud fra ovenstående benævnes som værende den mest benyttede anvendelsesform, men den kan samtidig siges at besidde en forholdsvis passiv karakter i forhold til de her undersøgte anvendelsesmuligheder. Sammenligning med henblik på skolevalg antyder således tilstedeværelsen af en aktiv handling på baggrund af værdigrundlagets anvendelse. Ligesom sammenligning med udgangspunkt i simpel brugeroplysning på baggrund af de respektive værdigrundlag, også indikerer en relativ aktiv anvendelse. Dermed kan de mindst benyttede anvendelsesmuligheder også karakteriseres, som værende dem, der kræver den største grad af aktiv handling. Den manglende tilbøjelighed til aktiv anvendelse af værdigrundlaget, kan af de kvantitative data belyses som værende delvist forbundet med graden af kendskab til værdigrundlaget. Krydstabeller på de statistiske variable for kendskab og anvendelse illustrerer således, at der er stor forskel på, hvordan værdigrundlaget benyttes alt efter graden af kendskab. Det ses heraf, at det er højst usandsynligt at en høj grad af kendskab korrelerer med manglende anvendelse af værdigrundlaget på den ene eller anden måde. Manglende anvendelse af værdigrundlaget forekommer i stedet som værende forbundet med intet kendskab eller en lav grad af kendskab til værdigrundlaget (jf. bilag 10). Hvad angår anvendelse af værdigrundlaget som almindelig brugerinformation, der som før nævnt kan karakteriseres som den hyppigste anvendelsestype, kan det konstateres, at kendskab til værdigrundlaget ligeledes spiller en rolle i relation til anvendelse af dette. Dette illustreres af nedenstående krydstabel mellem kendskab til værdigrundlaget og anvendelse som almindelig brugerinformation:

Krydstabel: kendskab til og anvendelse af værdigrundlaget som brugerinformation				
			Anvendelse af Dromminglund Skoles værdigrundla g som brugerinformation	
			Ikke anvendt som brugerinformation	Anvendt som buge nformation
Kendskab til Dromminglund Skoles værdigrundla g	Lav grad af kendskab	Frekvens	22	13
		Procent indenfor kendskab	62,9	37,1
	Middel grad af kendskab	Frekvens	28	62
		Procent indenfor kendskab	31,1	68,9
	Høj grad af kendskab	Frekvens	8	45
		Procent indenfor kendskab	15,1	84,9
Total		Frekvens	58	120
		Procent indenfor kendskab	32,6	67,4

Som det ses af ovenstående krydstabel tenderer respondenter med en middel grad af kendskab til værdigrundlaget oftere mod at benytte værdigrundlaget som almindelig brugerinformation end

de øvrige respondenter. Ligesom det er de færreste respondenter med en høj grad af kendskab til værdigrundlaget, der ikke benytter dette som almindelig brugerinformation. Endelig er det mest sandsynligt at dem, der ikke benytter værdigrundlaget som generel brugerinformation, vurderer, at de har en lav grad af kendskab til værdigrundlaget. Denne til dels proportionelle sammenhæng støttes af at krydstabellen har en relativ høj gammaværdi²⁶ på 0,579, hvilket ifølge Agresti og Finlay (1997:274ff.) indikerer en moderat til høj sammenhæng mellem variable. Lignende sammenhænge mellem kend-

Symmetric measures				
	Value	Asymp Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Gamma	0,579	0,102	4,765	0,000

²⁶ Gamma er et mål for sammenhængen mellem antallet af diskordante og konkordante par i forbindelse med ordinale variable eller mellem ordinale og dikotome variable²⁶. Gamma vil altid have en værdi, der befinder sig mellem +1 og ÷1, hvor +1 er den perfekte positive association og ÷1 den perfekte negative. En gammaværdi på omkring 0,5 markerer i denne forbindelse en stærk sammenhæng, hvilket er meget signifikant med en værdi på 0,000. Med et signifikansniveau på 0,000 markeres, at dette resultat er yderst signifikant og ikke direkte forekommer som relateret til usikkerheder i samplet (Agresti og Finley 1997:274ff.).

skab og anvendelse belyses i relation til de øvrige anvendelsesmuligheder: ”Anvendelse af værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag med det formål at opnå yderligere oplysning om skolen” og ”Anvendelse af værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag med henblik på skolevalg”. I relation til disse anvendelsesmuligheder forekommer en høj grad af kendskab ligeledes at korrelerer med anvendelsen af værdigrundlaget, ligesom det modsatte oftere er tilfældet ved en lav grad af kendskab (jf. bilag 10). Det forekommer ligeledes, at en høj grad af kendskab til værdigrundlaget i høj grad hænger sammen med det, vi før har benævnt mere aktiv anvendelse af værdigrundlaget – nemlig anvendelse af værdigrundlaget som sammenligning enten for at opnå simpel oplysning eller med henblik på skolevalg. Dette kan illustreres med, at hovedparten af de respondenter, der har benyttet værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag med henblik på skolevalg, efter eget udsagn besidder en høj grad af kendskab til værdigrundlaget (jf. bilag 10). Det betyder ikke, at en høj grad af kendskab til værdigrundlaget bevirker en aktiv anvendelse, eller at jo mere man kan udbrede kendskabet til værdigrundlaget, jo mere vil dette benyttes aktivt. Det er mere sandsynligt, at lysten til eller behovet for at anvende værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag har gjort, at disse brugere har måttet opnå større kendskab hertil end de øvrige brugere.

At en aktiv anvendelse af værdigrundlaget, både som sammenligning med henblik på skolevalg og som generel sammenligning med andre folkeskoler, forekommer forholdsvis sjælden er ikke i overensstemmelse med undervisningsministeriets oprindeligt intenderede formål med skriftligt formulerede og offentliggjorte værdigrundlag i folkeskolerne. Værdigrundlaget opnår dog alligevel en gennemslagskraft i relation til de intenderede formål, som vi har tolket dem i kapitelafsnit 4.3.1, eftersom det leverer information til brugerne. Det må dog formodes, at denne gennemslagskraft er minimal eftersom den information, som kan leveres af et værdigrundlag efter brugernes udsagn kun sjældent leverer brugbar information. Den således belyste anvendelse af værdigrundlaget vil vi i det nedenstående søge at uddybe yderligere gennem et fokus på kvalitative aspekter omkring brugernes anvendelse af værdigrundlaget såvel som brugernes forhold til skolevalg.

5.2 Når det frie valg ikke værdsættes...

De kvantitative datas afsløring af, at Dronninglund Skoles værdigrundlag sjældent opnår en direkte sammenligningsfunktion herunder også i relation til skolevalg, hænger sandsynligvis sammen med skolevalgets karakter, som det tager sig ud i relation til Dronninglund Skole. I denne forbindelse belyser fokusgruppeinterviewene en kontekst, hvor deciderede overvejelser omkring skolevalg er relativt sjældne. Det er således kun et absolut fåtal, der indikerer at have benyttet det frie skolevalg og således har

valgt Dronninglund Skole frem for andre skoler²⁷. Disse personer beskriver valget af Dronninglund Skole som uafhængigt af deres kendskab til værdigrundlaget, hvilket eksemplificeres af følgende citat:

”Det var et bevidst valg, fordi vi gerne ville have, at vores børn gik på en stor skole. Det var ud fra de ressourcer, der bliver tildelt. Den større faglighed, der er på en stor skole, fordi faglærerne som regel er uddannet i det, de underviser i, og så var det også ud fra det ry, som Dronninglund Skole havde, og det som de fortalte om skolen” (Respondent M: Bilag 6C).

Det aktive skolevalg, som det beskrives i det ovenstående, afhænger således ikke af objektive sammenligninger, der kan opnås gennem indblik i skolernes gennemsnitskarakterer eller sammenligninger af mere subjektive forhold som eksempelvis skolernes beskrevne værdier. I stedet beskrives skolevalget som en rationel overvejelse i relation til specifikke kendetegn ved og kendskab til skolen. Der refereres specifikt til skolens ry, som det forstås i lokalmiljøet såvel som af skolen selv. Derudover påpeges det også, at interviewpersonernes egen tilknytning til skolernes lokalmiljø også har været en del af overvejelserne i forbindelse med skolevalg – og tydeligvis har været af større vigtighed end skolens værdigrundlag (Bilag 6B og 6C).

Selvom et frit og aktivt valg af skole forekommer som hørende til sjældenhederne i relation til casens kontekst må et valg af Dronninglund Skole, selvom dette ikke er foretaget på et sammenligneligt grundlag, jo per definition være et skolevalg. Alligevel beskrives valget af Dronninglund Skole af stort set alle interviewpersonerne ikke som et valg, men snarere som ren automatik. Hovedparten af interviewpersonerne beskriver således deres ”valg” af Dronninglund Skole, som værende foretaget uden at der foreligger megen tanke eller specifikke overvejelser bag dette, hvilket kan eksemplificeres gennem følgende citater:

”Altså, da vores børn startede, der havde vi det ikke engang oppe at vende. Altså, det var den lokale skole [...] De børn, de kendte skulle på Dronninglund Skole, og det skulle vores selvfølgelig også. Sådan har det bare været” (Respondent H: Bilag 6B)

”Man kan sige, at det ikke har været et bevidst valg i forhold til andre muligheder, man kan sige, at det bare var det, vi gjorde” (Respondent O: Bilag 6C)

²⁷ Kun en af disse respondenter indikerer, at hun aktivt har efterstræbt skolevalget. De andre, der indikerer, at have benyttet det frie skolevalg, indrømmer, at de kun har benyttet dette på grund af henholdsvis geografisk beliggenhed mellem to skoler og barnets specielle behov.

”Vi har overhovedet ikke haft i tankerne, at vi skulle vælge noget andet” (Respondent B: Bilag 6A).

Som det beskrives i ovenstående citater er respondenternes egen opfattelse af, at de foretager et decideret valg af Dronninglund Skole således nærmest fraværende. Interviewpersonerne beskriver, hvorledes de ikke har overvejet, at deres børn skulle gå på Dronninglund Skole, hvilket i stedet præsenteres som en selvfølge. Interviewpersonerne oplever ikke, at der er tale om et decideret valg af Dronninglund Skole. I stedet forekommer det unaturligt ikke at vælge Dronninglund skole i sin egenskab af borger i Dronninglund by.

5.2.1 Skolevalgets begrænsninger

Brugernes tilknytning til lokalmiljøet opnår, som det ses af det ovenstående, karakter af en begrænsning for det frie skolevalg. Dronninglund Skole beskrives som *skolen i byen*, og er herigennem synonym med Dronninglund by, hvorfor det opfattes naturligt at børnene som borgere i Dronninglund by går på Dronninglund Skole. Dette ses tydeligt gennem følgende citater:

”Dronninglund Skole er jo også Dronninglund Skole, fordi alle vælger den [...] Det har en del at sige om byen, at alle vælger skolen ... Det er jo naturligt at ens børn går i nærmiljøet” (Respondent B: Bilag 6A)

”Altså, vi har valgt skolen, fordi vi bor i byen” (Respondent G: Bilag 6B)

”Det har vi aldrig overvejet [at vælge andre skoler], for det er jo skolen, som ligger i byen” (Respondent R: Bilag 6C).

Valget af Dronninglund Skole beskrives således som en måde, hvorpå man kan holde gang i byen og skabe sammenhold på. Skolevalget eller manglen herpå drives dermed af en identitetsfølelse, der har rod i Dronninglund by. Lignende observationer identificeres i en rapport fra Teknologisk Institut for Analyse og Erhvervsfremme, der konkluderer, at skolen i de fleste lokalsamfund af de respektive indbyggere opfattes, som en særdeles væsentlig institution i forhold til det givne samfunds lokale liv, sammenhængskraft og aktiviteter (Teknologisk Institut for Analyse og Erhvervsfremme 2008:2ff.). I relation hertil er det relevant at pointere, at der kun er en folkeskole i Dronninglund by. Man kunne således forestille sig, at denne begrænsning ikke havde haft en effekt, såfremt der var flere folkeskoler i byen, og en eventuel konkurrence mellem disse ville muligvis resultere i en større grad af skolevalg. Dette støttes af hovedparten af interviewpersonerne, hvilket eksemplificeres i nedenstående citat:

”Det havde nok været anderledes, hvis der havde været flere folkeskoler i den samme by, så havde det nok været lidt mere med at vælge den ene skole frem for den anden. Her er det sådan, at vil man folkeskolen, jamen, så er der ikke et valg” (Respondent B: Bilag 6A).

Ovenstående citat eksemplificerer, en enighed blandt interviewpersonerne om, at havde der været andre skoler i byen, havde de sandsynligvis overvejet den ene frem for den anden i hvilken sammenhæng værdigrundlaget måske havde haft større gennemslagskraft i forhold til brugernes anvendelse. Dronninglund Skoles egenskab som den eneste skole i byen bliver imidlertid synonym med en brugeropfattelse af, at det frie skolevalg er elimineret, på trods af, at der er adskillige skoler i den nærmeste omegn. Generelt kan det således konstateres, at det frie skolevalg i henhold til Dronninglund Skole er problematisk, hvor hovedparten af forældrene i stedet for at benytte sig af et indledningsvist skolevalg, passivt følger skole-distriktets tildeling af skole. Brugerne pointerer i relation hertil, at det er vigtigere, at være en del af skolemiljøet og derigennem søge at ændre uhensigtsmæssige ting i stedet for, at underminere skolen og lokalmiljøet ved at benytte det frie skolevalg til at vælge andre skoler end Dronninglund Skole (Bilag 6A og 6B). Ikke desto mindre forekommer brugerne tilfredse med muligheden for det frie skolevalg, eftersom det gør det nemmere såfremt de skulle ønske at skifte skole som følge af uløselige uoverensstemmelser (Bilag 6B). Dette støtter op om Undervisningsministeriets evaluering af det frie skolevalg, der kunne konkludere, at frit skolevalg ikke blev benyttet i synligt omfang, men hvor forældrene var positive overfor selve tiltaget om skolernes formulerede værdigrundlag (Undervisningsministeriet 2007).

5.3 Værdigrundlagets intenderede versus empiriske anvendelse

Med udgangspunkt i ovenstående analyse kan det konstateres, at det er svært at lokalisere skolevalg foretaget på objektive sammenlignelige grundlag i den nærværende kontekst som følge af visse begrænsninger. Derfor er det ligeledes ikke overraskende, at værdigrundlaget ikke har nogen større anvendelse som sammenligningsgrundlag i forbindelse med skolevalg. Værdigrundlaget opnår heller ikke nogen større anvendelse i forbindelse med generel sammenligning i relation til andre folkeskoler, hvilket sandsynligvis hænger sammen med, at folkeskoler i stort omfang opfattes som værende forholdsvis ens. I stedet for at anvende værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag på den ene eller anden måde anvender brugerne i nærværende kontekst i stedet værdigrundlaget som almindelig brugerinformation. Det tydeliggøres dog, hvordan værdigrundlaget leverer information, der af brugerne ikke betegnes som særlig præcis eller kontekstspecifik. Dette formodes at skyldes at brugernes markering, af at de anvender værdigrundlaget som brugerinformation sandsynligvis har mere at gøre med definitionen af begrebet information end en egentlig tilkendegivelse af at have opnået konkrete oplysninger og meningsfuld information.

At værdigrundlaget skal levere information udgør en del af undervisningsministeriets formål med implementeringen af værdigrundlag i den danske folkeskole, hvorfor en del af formålet hermed opnås i denne empiriske kontekst på trods af, at værdigrundlaget ikke benyttes som sammenligningsgrundlag hverken med henblik på oplysning eller som udgangspunkt for skolevalg. Spørgsmålet er så, om værdigrundlagets anvendelse som sammenligningsgrundlag med henblik på skolevalg, som værende et af de intenderede formål med lovkravet om skriftlige værdigrundlag, ville komme til sin ret såfremt, der var en større grad af skolevalg i den aktuelle kontekst. Vi vurderer dog umiddelbart, at dette ikke er tilfældet eftersom de kvalitative data indikerer, at det er andre informationer, end dem der leveres af værdigrundlaget, som er i fokus, hvad angår nærværende forældregruppe. Således fremkommer skolevalget i højere grad som afhængig af rationel overvejelse i relation til eksempelvis skolens størrelse, ry eller egen tilknytning til den specifikke skole eller dennes lokalmiljø og langt mindre afhængig af de oplysninger som undervisningsministeriet fokuserer på gennem ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed”. Her refereres der både til værdigrundlag som nærværende undersøgelses objekt såvel som mere objektivt sammenlignelige forhold, der kan opnås gennem indblik i skolernes gennemsnitskarakterer.

Med udgangspunkt i ovenstående analyse kan brugernes anvendelse af værdigrundlaget altså karakteriseres som perifer og forholdsvis ubetydelig, hvilket i stor udstrækning kan henføres til ydre omstændigheder, ligesom den generelle karakter af et værdigrundlag snarere end det her undersøgte værdigrundlag kan formodes at besværliggøre egentlig anvendelse af skolernes værdigrundlag. Vi henviser i denne forbindelse til analysen af det tredje analytiske fokuspunkt, der vil kunne levere et dybere indblik i årsagen til det her belyste omfang af værdigrundlagets anvendelse.

Kapitel 6

- *Analyse af værdigrundlagets
synlighed og implementering*

*"Viden er uden værdi, medmindre
den bliver omsat i praksis"*

Heber J. Grant

6 Analyse af værdiernes synlighed og implementering

I definitionen af værdier er et særligt kendetegn, at værdier grundlæggende er ikke-observerbare; at de så at sige er usynlige (van Deth og Scarbrough 1995:28). Værdier har dog i nyere tid også fået en rolle i forhold til organisations- og managementteori, i hvilken forbindelse værdier formodes at være synlige og udgørende en praktisk indflydelse for en organisations virke (Thyssen 2002:165ff, Hagedorn-Rasmussen og Jagd 2007). I denne terminologi knyttes værdier derfor tæt til handlinger, omend værdier i deres egentlige betydning alene kan forventes at være disponerende for handlinger, og værdier i deres essens kun udtrykker, hvad der anses som ønskværdigt og moralske overvejelser (van Deth og Scarbrough 1995:28). I relation til det analytiske fokuspunkt vedrørende værdiers synlighed og praktiske implementering, drejer denne analysedel sig således om, at lokalisere i hvilken grad forældrene kan relatere de værdier, som fremgår af skolens værdigrundlag, til skolens praksis, hvilket indikerer, at værdigrundlaget har reel praktisk gennemslagskraft. Indledningsvist sætter analysen imidlertid fokus på, hvad forældrene forstår ved værdigrundlaget og dennes relation til skolens praksis. Det handler her om at redegøre for forældrenes forventninger omkring værdigrundlaget og dets implementering, hvor der fra skolens ledelse forelægger en klar forventning om, at Dronninglund Skoles værdigrundlag netop er udformet som en redegørelse over, hvad der i praksis kendetegner skolen. Spørgsmålet er i denne sammenhæng, om værdigrundlaget lever op til forventningerne fra såvel ledelsens som brugernes perspektiv.

6.1 Relevansen af et værdigrundlags synlighed

Ifølge van Deth og Scarbrough kan værdier, som nævnt, i udgangspunktet ikke gøres til direkte genstand for observation, og relationen mellem værdier og handlinger kan beskrives som diffus. Argumentationen er i denne forbindelse, at handlinger ganske vist kan observeres, men værdierne bag en handling vil alene udgøre en forestilling om den handlendes tanker (van Deth og Scarbrough 1995:28). I organisations- og managementteoretisk terminologi findes imidlertid en formodning om, at værdier og handling er tæt relaterede, og som følge heraf må værdier betegnes som observerbare. Uanset hvilket perspektiv, der lægges på værdier, må det imidlertid pointeres i forhold til nærværende speciales omdrejningspunkt, at et værdigrundlag for den enkelte organisation eller virksomhed må formodes at være andet og mere end blot en tilfældig samling ord, og at værdierne, som heri vægtes, også må formodes at afspejle ønskværdig praksis. Med indførelsen af værdigrundlaget i virksomheder og organisationer lægges der vægt på, at værdigrundlaget er synligt i praksis, idet et værdigrundlags formål overfor brugerne netop er, at muliggøre en vurdering af om den pågældende serviceyder lever op til sine løfter (Thyssen 2002:288). Såfremt et værdigrundlag ikke opnår denne synlighed, vil det skade serviceyderens troværdighed og endda være en kilde til latterliggørelse både internt og eksternt (Hansen, Olsen og Schou

2003:18ff). På en skole må det derfor betegnes som vigtigt i forhold til et brugerperspektiv, at værdigrundlaget er synligt for skolens praksis. At værdigrundlaget er mere end bare flotte ord, men at det afspejler skolen og leverer brugbar og sandfærdig information om, hvad der kendetegner skolen, og hvad skolen vil arbejde for.

6.1.1 Andet og mere end bare flotte ord?

På Dronninglund Skole forholder det sig således, at værdigrundlaget ikke er udformet som visioner, men derimod nærmere kan betegnes som baseret på såkaldte historiske værdier jf. Mogens Holten Larsen og Majken Schultz' sontring af organisatoriske værdier i kapitelafsnit 2.3. Værdierne udgør i denne sammenhæng en beskrivelse af skolen, hvorfor værdigrundlagets synlighed i praksis må betegnes som værende særligt central. En vision udtrykker nemlig blot et ønske om "hvad der bør være", mens en beskrivelse udtrykker "hvad der er" (Larsen og Schultz 1998:22). I forbindelse med vores undersøgelse, som indirekte gennem det nærværende fokuspunkt leverer en evaluering af Dronninglund Skoles værdiimplementering, har skolebestyrelsen på Dronninglund Skole konkret drøftet, i hvilken grad værdigrundlagets benævnte værdiudsagn bør være synlige i skolens praksis. Ifølge denne drøftelse bør de enkelte værdiudsagn i henhold til skolens praksis vurderes synlige af tre fjerdedele af forældrene. Dette indikerer således, hvad der fra dette perspektiv forventes i forhold værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft. Dertil kommer imidlertid et spørgsmål om, hvad forældrene forventer af værdigrundlaget, hvilket vi igennem fokusgruppeinterviewene fik lejlighed til at udforske nærmere. Heraf fremgik det, at forældrene har store forventninger om, at de enkelte værdiudsagn i værdigrundlaget efterleves på skolen. Selvom forældrene, i henhold til det første analytiske fokuspunkt, ikke er decideret aktive brugere af værdigrundlaget, så fremgår det alligevel, at der er en stor del af forældrene, der betragter værdigrundlaget som brugerinformation. Dermed bliver det vigtigt, at det som står i værdigrundlaget er reel information, hermed ment at værdierne efterleves, og at det ikke bare er plusord uden reel betydning:

"Det er flot at sige, at faglighed og kompetencer skal være i centrum, hvis man ikke har kræfterne i skolen (...) Sådan nogle værdigrundlag er det ikke også typisk, at man sidder til et møde eller ... så er det sådan nogle plusord, man bare siger. "De skal være faglige og kompetente", "de skal trives" og "der skal være musik og kreativitet", og der skal være alle de der fede ord. Så har man et fedt værdigrundlag" (Respondent K: Bilag 6B).

Forælderen i det ovenstående pointerer, at han har en mistanke om, at værdigrundlaget primært består af plusord, som egentlig ikke udtrykker, hvad skolen reelt er i stand til at levere. Det er dog hans indtryk, at skolen efterlever mange af værdierne, hvorfor hans udsagn ikke bør tolkes som en kritik møntes specifikt på Dronninglund Skole, men nærmere på værdigrundlaget som koncept, hvor værdigrundla-

gets informerende formål mistænkes for i visse sammenhænge at blive tilsidesat til fordel for dets marketingorienterede formål, hvilket i høj grad generer ham, idet han grundlæggende mener, at *"[h]vis de skriver det i værdigrundlaget, så er de nødt til at efterleve det."* Værdigrundlaget kan i denne henseende siges at fungere som en type varedeklaration for brugeren jf. en argumentation om, at en skole i denne henseende kan sidestilles med et supermarked, hvor kunden ud fra en varebemærkning forventer at kunne danne sig et overblik over, hvad varen indeholder (Qvortrup og Qvortrup 2007:45). Dette betyder, at såfremt skolen ikke er i stand til at leve op til de i værdigrundlaget nævnte erklæringer, så bør skolen enten arbejde yderligere på at leve op til forventningen, ellers bør udsagnet tilpasses efter, i hvilken grad man er i stand til at efterleve det. Således pointeres det konkret i forhold til værdiudsagnet "På Dronninglund Skole er der bevidsthed om ressourcer og det fysiske miljø", som af ca. 10 % af forældregruppen i lav grad vurderes synlig, at *"[h]vis det er noget de ikke har ressourcer til, så kan de da godt skrive noget om det fysiske miljø, men efter hvad man nu har af ressourcer - mere konkret"* (Respondent B: Bilag 6A). Den sidste bemærkning, om at forælderen ønsker noget mere konkret, er meget kendetegnende for forældrenes kommentarer til værdigrundlaget, hvilket også fremgik af den foregående analyse. Forældrene mener nemlig, at værdigrundlaget ikke giver præcis information, hvilket i høj grad problematiserer værdiernes praktiske synlighed i henhold til nærværende analyses fokus. Selvom Dronninglund Skole supplerer deres værdigrundlag med et dokument omhandlende værdigrundlaget i praksis, så formår de heller ikke herigennem at indvi forældrene i, hvad meningen med værdigrundlaget er, og hvordan værdierne formodes at være implementeret i skolens daglige praksis:

"(...) lige præcis når vi snakker synlighed, så handler synlighed vel også om, at skolen får formidlet deres værdigrundlag, så vi kan se meningen med det. Så vi har en eller anden fornemmelse af, at det er det de gerne vil. Og det kan man godt blive i tvivl om her. (...) fordi det bliver nogle flotte ord. (...) Som forælder på Dronninglund Skole synes jeg måske ikke, det er så synligt, hvad der ligger bag" (Respondent H: Bilag 6B).

Ovenstående citat eksemplificerer netop en forælder, der selvom hun i høj grad har et kendskab til værdigrundlaget, så er hun stadig usikker på, hvad skolen egentlig vil med det. Hun nævner også problematikken med at værdigrundlaget i sin form består af "flotte ord", som ikke er konkrete nok, og som ikke angiver en bestemt retning – og konkretisering er netop, hvad der kræves for at forældrene er i stand til at vurdere om værdierne i værdigrundlaget reelt efterleves:

"Der er jo ikke noget af det, vi ikke gerne vil, og forhåbentlig så kan vi så også se det nogle steder, men det skulle man jo så gerne kunne se de steder, hvor skolen vælger at prioritere eller generelt i skolen. Værdigrundlaget alene er jo bare paraplyen, hvorunder de mere sådan konkrete pædagogiske fagmiljøer

skal udmøntes. Jeg tror, det er blevet diskuteret grundigt. Det gør sådan noget normalt. Spørgsmålet er så, om de konklusioner, de er kommet frem til, også bliver konkrete” (Respondent J: Bilag 6B).

De ovenstående citater tyder således på, at forældrene opfatter værdigrundlaget, som havende funktion af en type varedeklaration i forhold til dem som brugere af skolen. Dog fremhæves det, at værdigrundlagets synlighed i visse henseender besværliggøres, idet de værdibærende udsagn ikke er tilstrækkeligt konkrete. Spørgsmålet er i denne sammenhæng om forældrenes ønske om mere konkretisering egentligt er kompatibelt med værdigrundlaget som fænomen. Denne problematik sættes der nærmere fokus på i forbindelse med det tredje analytiske fokuspunkt. Hvad, der imidlertid i forhold til nærværende fokuspunkt er særdeles væsentligt i forhold til en beskrivelse af værdigrundlagets gennemslagskraft, er, hvorvidt værdierne opnår reel synlig gennem praktisk implementering. Ifølge ovenstående beskrivelse af brugernes forventning fremkommer det, at disse i høj grad forventer, at værdierne er implementerede og synlige i praksis og dermed kan siges, at de forventer, at værdigrundlaget har en gennemslagskraft. I forlængelse heraf indikeres det, at såfremt værdierne ikke efterleves, vil det af brugerne kunne opleves som falsk varebetegnelse, og værdierne, som skolen promoverer gennem værdigrundlaget, skal således ud fra et brugerperspektiv enten efterleves eller alternativt fjernes fra værdigrundlaget. Ligeledes indikerer en manglende synlighed, at værdigrundlaget ikke har en reel gennemslagskraft i forhold til skolens praktiske implementering.

6.2 Skolens synlige værdifuldhed

Dronninglund Skole har igennem formulering af deres offentliggjorte værdigrundlag, som nævnt, søgt at tage udgangspunkt i værdier, som allerede menes at være tilstedeværende. De ni værdibærende udsagn, som udgør værdigrundlaget, antages således fra ledelsens side at være en inkorporeret del af skolen. I denne sammenhæng vil vi igennem denne analysedel søge at belyse, hvorvidt de ni værdiudsagn, også af forældregruppen betragtes, som synligt inkorporerede. I denne sammenhæng er forældrene i spørgeskemaet blevet bedt om at angive, i hvilken grad de finder de enkelte værdiudsagn kendetegnende for skolen. Resultatet heraf viser med tydelighed, at selvom alle værdiudsagn af mere end 40 % af forældregruppen vurderes som i høj grad at være kendetegnende for skolen, så er der værdiudsagnene imellem store forskelle på, i hvilken grad disse vurderes kendetegnende for skolens praksis. Hermed ment, at der forefindes værdiudsagn, der specifikt skiller sig ud ved i særlig høj grad at opfylde kravet om synlighed, herunder primært ”Dronninglund Skole er for alle børn” og ”Dronninglund Skole er et godt sted at være”, men tilsvarende også ”På Dronninglund Skole er faglighed og kompetence i centrum” samt ”På Dronninglund Skole er åbenhed, dialog og gensidig respekt”. I de efterfølgende kapi-

telafsnit fremdrages eksempler på disse særligt synlige værdier, hvor de kvantitative resultater fra spørgeskemaet suppleres af udtalelser fra fokusgruppeinterviewene.

6.2.1 ”Den rummelige skole”

Det værdiudsagn, som forældregruppen i højeste grad finder eksisterende på Dronninglund Skole, er udsagnet om ”Dronninglund Skole er for alle børn”. Dette udsagn inkluderer primært en værdi om rummelighed, og må derfor betegnes som en direkte definerende værdi for den danske folkeskole som helhed, da folkeskolen netop pr. definition skal være rummelig. Dette fremgår af folkeskoleloven. Værdiudsagnet virker i denne sammenhæng som en reference til folkeskoleloven af 1993, der også i nogle sammenhænge blev betegnet under overskriften ’skolen for alle’ (Internet 17). I en af de grundlæggende formålsparagraffer for folkeskolen hedder det endvidere, at denne skal medvirke til *”den enkelte elevs alsidige personlige udvikling”*, og at *”undervisningen i alle fag skal varieres, så den svarer til den enkelte elevs behov og forudsætninger”*, ligesom det endvidere pointeres, at lærerne skal planlægge og tilrettelægge undervisningen, så *”den rummer udfordringer for alle elever”* (Internet 8). Udsagnet ”Dronninglund Skole er for alle børn” må derfor karakteriseres primært ud fra en værdi om faglig rummelighed, men ud fra et commonsense perspektiv vil rummelighed som regel også inkludere andre værdier såsom gensidig respekt og tolerance.

Som det ses af nedenstående tabel, angiver mere end tre fjerdedele af forældregruppen på Dronninglund Skole, at denne i høj grad er kendetegnet ved værdiudsagnet omkring rummelighed, mens kun syv procent erklærer sig uenige, ved at mene at dette udsagn kun i lav grad er kendetegnende. Hvad, der lægger bag denne positive vurdering, gives der mange bud på i forbindelse med fokusgruppeinterviewene, hvor skolens rummelighed eksemplificeres. Således pointerer en forælder eksempelvis, at Dronninglund Skoles elever stammer fra mange forskellige typer samfundsgrupper, hvilket skolen efter hendes mening har håndteret rigtig godt – specifikt i relation

Dronninglund Skole er for alle børn		
	Frekvens	Procent
I lav grad	16	7,0
I middel grad	36	15,8
I høj grad	176	77,2
Total	228	100,0
Antal missing	11	4,6

til etnicitet. Hun har således ikke indtryk af, at børnene med en anden etnisk baggrund end dansk har problemer, og hun tildeler i den forbindelse skolen æren for den høje grad af integration (Respondent O: Bilag 6C). I denne sammenhæng betegnes værdierne om tolerance og gensidig respekt, som også er impliceret i værdien rummelighed, således som værende synlige i skolens praksis. Det faglige aspekt ved rummelighed, som omhandler undervisningsdifferentiering, vurderes imidlertid mere nuanceret. Værdi-

en om rummelighed er i denne sammenhæng særlig interessant, idet nogle forældre mener, at skolen faktisk i visse henseender efterlever værdien i en sådan grad, at det bliver hæmmende. Selvom rummelighed generelt må karakteriseres som en vigtig værdi for en folkeskole, så har det også en pris, hvis ikke rummeligheden bliver administreret korrekt, hvad nedenstående citat også eksemplificerer:

”Jeg må sige, at jeg synes, [Dronninglund Skole] anstrenger sig lige rigeligt. Det må jeg sige i forhold til det, når jeg ser på OK-klasserne. De børn, som har adfærdsproblemer, de kan lige smutte ned i de klasser der, og det er måske ikke der, de hører hjemme. Det synes jeg ikke – helt ærligt. Der gør de måske lige rigeligt for at rumme dem i for lang tid, før de får sagt fra – for det gør de på et tidspunkt, der siger de fra, men der går jo flere år, og så siger de lige pludselig stop. Og så er sådan en klasse jo lige pludselig gået lidt i stå ved at én fylder det hele. Der synes jeg, at de er lige rummelige nok, selvom det er ”in” at være rummelig” (Respondent Q: Bilag 6C).

Det ovenstående citat eksemplificerer en situation, hvor skolen er fokuseret på rummelighed i en sådan grad, det er skadeligt, men samtidig kommer også eksempler på, at rummelighed i form af undervisningsdifferentiering ikke i tilstrækkeligt grad efterleves på Dronninglund Skole. En række forældre tilkendegiver i denne sammenhæng, at rummelighed kan være problematisk rent fagligt, både i relation til svage og stærke elever, og en af forældrene beskriver her sin erfaring som forælder til en fagligt stærk elev på Dronninglund Skole:

”Jeg savner noget mere undervisningsdifferentiering. Også i de handleplaner, der bliver lagt... fordi specielt med et barn, der er lidt foran de andre, også at tænke på, jamen hvad mangler barnet. De har ikke noget at tilbyde ud over det, som man nu skal kunne i den klasse. Jeg har et barn, der kunne læse flydende, inden han startede (...). Han er ikke blevet tilbudt noget ud over det, de andre har fået, og så går det hen og bliver sådan lidt småkedeligt. Der synes jeg, for det første har man nok skulle erkende det lidt før, og der skulle have været lidt flere tilbud” (Respondent J: Bilag 6B).

Rummelighed handler for forældrene meget om, at skolen også har ressourcer til at være rummelig, således at rummelighed i form af tolerance ikke er på bekostning af faglighed. Som det fremgår af citaterne fra henholdsvis respondent J og Q gælder dette, uanset om der er tale om såkaldt svage eller stærke elever. Selvom skolen således vurderes til i høj grad at efterleve værdien, så kan der findes tydelige tegn på mangelfuld værdi-implementering, idet nogle forældre ikke mener værdiudsagnet til fulde efterleves.

6.2.2 Skoletrivsel

Ud over en værdi om rummelighed indeholder Dronninglund Skole også værdier omhandlende trivsel og velfærd, hvilke tydeligst kommer til udtryk i værdiudsagnet ”Dronninglund Skole er et godt sted at være”. Som det ses af nedenstående tabel, mener her næsten tre fjerdedele af forældrene, at Dronninglund Skole lever op til dette positive udsagn, mens kun omkring fire procent af forældregruppen mener,

Dronninglund Skole er et godt sted at være		
	Frekvens	Procent
I lav grad	10	4,3
I middel grad	53	22,6
I høj grad	171	73,1
Total	234	100,0
Antal missing	5	2,1

at Dronninglund Skole i lav grad er kendetegnet som et godt sted at være. Dette positive resultat understøttes af spørgeskemaundersøgelsens relaterede indikatorer, hvor tre fjerdedele af forældrene i høj grad oplever, at deres barn er glad for at gå på Dronninglund Skole. Kun omtrent fem procent angiver, at deres barn i lav grad opleves som værende glad for at gå på skolen (se bilag 11). Disse tal indikerer med tydelig-

hed, at de overordnede værdier om trivsel og velfærd i høj grad efterleves på skolen. Resultaterne understøttes ydermere af fokusgruppeinterviewene, hvor der særligt bliver lagt vægt på lærernes evne til at takle problemer såsom mobning. Selvom mobning er et tilbagevendende og måske uundgåeligt problem for en folkeskole, så er der alligevel blandt forældrene overordnet enighed om, at Dronninglund Skole her gør en synlig indsats:

”Også i forbindelse med at reagere på de ting, som der er, også selvom det ikke altid er lige let. Der synes jeg faktisk, at man er rimelig fremme i skoene, hvis der er et eller andet, som man kan se, der ikke fungerer. [Hvis] der er nogle, der bliver mobbet eller sådan noget, så tager man fat om problemet” (Respondent N: Bilag 6C).

Lærernes evner til at takle problematikker fremhæves også af en anden forælder, som i det nedenstående citat ligeledes sætter lærernes handlinger i forbindelse med efterlevelse af værdier om tolerance og rummelighed:

”Jeg synes, de [red: lærerne] gør det godt. Jeg synes, de fanger, hvis der er noget (...) hvis der er et eller andet, tager det op i klassen og diskuterer. Så de [red: børnene] også lærer at tage hensyn til hinanden, og at ikke alle er ens” (Respondent G: Bilag 6B).

Dog må det siges, at selvom tre fjerdedele af forældrene i høj grad oplever at deres barn er glad for at gå i skolen, så er der kun ca. 60 % af forældrene, som tilkendegiver, at skolen i høj grad sikrer, at barnet har det godt socialt, mens ca. seks procent mener, at skolen i lav grad sikrer barnet socialt (Se bilag 11). Denne relativt lavere vurdering kan sandsynligvis hænge sammen med, at det er vanskeligt for forældrene at se, om barnets trivsel på skolen hænger sammen med konkrete handlinger fra skolens side. Dette kan givetvis også skyldes, at trods de mange positive tilkendegivelser omkring skolens indsats, så er der samtidig også nogle forældre, der særligt i forbindelse med frikvartererne føler, at lærerne ikke er så opmærksomme, som de burde være (Respondent A og Respondent E: Bilag 6A). Skolens handlinger i denne sammenhæng kan således synes at være mest synlige for forældrene, hvor handling er direkte fraværende. I denne sammenhæng kan et andet værdiudsagn komme i betragtning, nemlig udsagnet: ”På Dronninglund Skole styrkes elevernes selvværd og handlekompetence”, som tilnærmelsesvist må betegnes som relateret til trivsel og velfærd. Som det ses af nedenstående tabel, angiver 10 % af forældregruppen imidlertid, at dette i lav grad er kendetegnende for Dronninglund Skole, og kun lidt over

På Dronninglund Skole styrkes elevernes selvværd og handlekompetence		
	Frekvens	Procent
I lav grad	23	10,0
I middel grad	88	38,1
I høj grad	120	51,9
Total	231	100,0
Antal missing	8	3,3

halvdelen af forældregruppen mener, at værdiudsagnet i høj grad efterleves. Eftersom vi i høj grad forbinder dette værdiudsagn med tilsvarende værdier, som dem, der findes i udsagnene ”Dronninglund Skole skal være et godt sted at være” og ”Dronninglund Skole er for alle børn”, må der her siges at være tale om et lidt overraskende resultat. Igennem fokusgruppeinterviewene blev det imidlertid tydeliggjort, hvilke kvalitative årsager, der kunne ligge bag disse tal. En forælder påpeger

eksempelvis, at *”det er utroligt vanskeligt at gøre det synligt. Selvværd er utroligt vanskeligt at gøre synligt, og vi ser det først og fremmest, når det ikke er der”* (Respondent I: Bilag 6B). I denne sammenhæng fremhæver nogle forældre da også konkrete eksempler på, at lærerne håndterer eventuelle selvværdsproblematikker hos eleverne godt, og de relaterer det gerne til det faglige aspekt af rummelighed, men i høj grad også i forbindelse med de såkaldt stille elever, der ikke tør række hånden op i klassen (Bilag 6A). Dog mener enkelte forældre, at en eventuel manglende synlighed i forhold til netop dette værdiudsagn bliver stadig mere gældende desto ældre eleverne bliver. Dette eksemplificeres af det nedenstående citat, hvor en forælder forklarer, at der i de små klassetrin er tid til at have fokus på det at opbygge selvværd og handlekompetence, mens man i de større klassetrin har for travlt med at opfylde en lang række faglige mål, hvilket umuliggør et tilstrækkeligt fokus på elevens trivsel og velfærd som af vedkommende ses direkte forbundet med selvværd:

”Der kan jeg godt føle, at skolen bliver lidt magtesløs måske. Eller de vil gerne, og de er meget imødekommende, når man snakker om [red: trivsel og selvværd] og sådan noget, men der er ikke rigtig overskud til ... specielt når man kommer op i de lidt højere [red: klassetrin] 7. 8. klasse og sådan noget. Det er altså nogle kritiske år. Der er hverken de rette værktøjer tilstede blandt lærerne, der er ikke den uddannelse og det værktøj, og der er heller ikke ressourcerne til at fokusere nok på det. De har simpelthen så stramt et program, fordi faglighed og alt det skal overholdes. Handleplaner og pensum og hvad det nu hedder. Der er simpelthen ikke tid at sørge for, at de store børn skal trives. Der er meget fokus på det i de små klasser. Der skal man lære et bogstav om ugen. Det er til at overkomme. Men i de store klasser, der er travlt, og der sker en hel masse ting, og læreren er ikke fokuseret deroppe længere” (Respondent K: Bilag 6B).

Forælderen i ovenstående citat pointerer, at han sagtens kan forstå, at der er manglende ressourcer, men han mener, at for at værdien om trivsel skulle være reelt implementeret og synlig, burde skolen sørge for øget fokus på trivsel også på de højere klassetrin, som udgør ”nogle kritiske år”.

I relation til værdiudsagnene omhandlende trivsel og fokus på selvværd må det af ovenstående konstateres, at særligt trivsel fra forældrenes perspektiv i rimeligt omfang må betegnes som karakteriserende for Dronninglund Skole og dennes praksis. Det generelle billede er, at skolen efterlever værdierne, men at der er stor forskel på graden af efterlevelse i forhold til børnenes klassetrin. Dertil kommer, at der som på mange andre folkeskoler ligeledes på Dronninglund Skole findes problemer med mobning, hvilket selvfølgelig kan kategoriseres som menneskets natur og dermed en uundgåelig del af livet. Ikke desto mindre er det et område, som forældrene udtrykker særlig bekymring overfor, og når skolen derfor eksempelvis siger, at den ”er et godt sted at være”, så er det også en deklaration, som forældrene forventer, er reel, idet forældrenes forventning til værdigrundlaget netop er, at det er mere end blot flotte ord, og værdigrundlagets gennemslagskraft bør være optimal, hvilket ovenstående beskrivelse imidlertid sætter et mindre spørgsmålstejn ved.

6.2.3 Faglighed – det definerende for en skole

Såfremt en skoles værdigrundlag skulle fremgå som en decideret varedeklaration ville ordene faglighed og kompetence på mange måder være selvskrevne, idet selve formålet med en skole netop er at højne faglighed og kompetence. Det er det definerende for en skole, og det fremgår således også som det første i folkeskolens formålsparagraffer, at *”Folkeskolens opgave er i samarbejde med forældrene at fremme elevernes tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer”* (Internet 8). I Dronninglund Skoles værdigrundlag fremhæves dette i særligt ét af de ni værdiudsagn, nemlig udsagnet: ”På Dronninglund Skole er faglighed og kompetence i centrum”, hvor forældrenes vurdering af synlig-

heden i denne sammenhæng viser, en høj grad af synlighed i skolens daglige praksis. Som det ses af nedenstående tabel er procentdelen af forældrene,

der finder dette værdiudsagn i høj grad gældende, ganske vist en del lavere end ved eksempelvis ”Dronninglund Skole er et godt sted at være” samt ”Dronninglund Skole er for alle børn”, men med næsten to tredjedele af forældregruppen er der alligevel tale om et værdiudsagn, der må betegnes som særligt synlig. Det, at fagligheden er i fokus, understøttes ydermere af spørgeskemaets såkaldte fagligheds-indikatorer.²⁸ De to indikatorer ”I hvor høj grad oplever du, at dit barn får tilstrækkelig faglige udfordringer?” og ”I hvor høj grad oplever du, at Dronninglund Skole fagligt sætter realistiske mål for dit barn?” viser med henholdsvis 59,7 % og 61,6 %, at forældrene i høj grad finder fagligheden synlig på Dronninglund Skole. Den tredje fagligheds-indikator: ”I hvor høj grad oplever du, at Dronninglund Skole er tydelig i forhold til forventninger og krav” viser, at ca. 56 % af forældrene i høj grad oplever, at skolen er tydelig på dette punkt mod kun omtrent fem procent, som finder dette i lav grad opfyldt (se bilag 11). I denne sammenhæng markerer forældrene dog både i kommentarerne i spørgeskemaet og i fokusgruppeinterviewene, at aspekter såsom faglighed og kompetence i høj grad er lærerafhængige:

På Dronninglund Skole er faglighed og kompetence i centrum		
	Frekvens	Procent
I lav grad	4	1,8
I middel grad	74	32,6
I høj grad	149	65,6
Total	227	100,0
Antal missing	12	5,0

”Det er mit generelle indtryk, at fagligheden den er højt funderet. Men det er også en stor skude det her, og det er meget individuelt, synes jeg, med lærerkræfterne. Men derfor synes jeg alligevel, der er sådan generelt en holdning til, at skolen gerne vil det faglige. Det har vi i hvert fald oplevet. Men der er masser af nuancer” (Respondent L: Bilag 6B)

Det ovenstående citat indikerer, at værdi-implementeringen tilsyneladende ikke er helt vellykket. Som det blev nævnt, er dette citat langt fra enestående, idet en stor del af respondenterne i forbindelse med spørgeskemaerne ligeledes gennemgående har kommenteret, at visse aspekter kunne betegnes som lærerafhængige eller eventuelt afhængige af klassetrin. Eksempelvis kunne personer med flere børn på skolen til tider have vanskeligheder ved at vurdere skolens indsats, idet man som forælder havde én

²⁸ Faglighedsindikatorerne er operationaliseret ud fra skolens tilknyttede dokument til værdigrundlaget (jf. kapitelafsnit 4.5.2, se derudover eventuelt hvorledes indikatorerne indgår i spørgeskemaet i bilag 3).

oplevelse med det ene barns klasse og en anden oplevelse med det andet barns klasse.²⁹ Selvom hovedparten af forældrene således ser værdien i praksis, så kan det ud af kommentarerne om lærerafhængighed tolkes, at værdi-implementeringsprocessen på visse punkter er mangelfuld, hvorfor værdigrundlægens gennemslagskraft i disse henseender kan betegnes som tvivlsom.

6.3 De synlige, men mindre tilstedeværende værdier

Samtlige af skolens værdiudsagn synes ifølge spørgeskemaet at være synlige i skolens daglige praksis. Ikke desto mindre er det tydeligt, at der forekommer et relativt stort gab mellem de værdiudsagn som i høj grad vurderes synlige af majoriteten af forældrene, og de værdiudsagn som i høj grad findes synlige af kun omtrent halvdelen af forældrene. Hvor værdiudsagnene i det ovenstående primært repræsenterede de værdier, som skolen i høj grad efterlevede ifølge langt de fleste forældre³⁰, så sættes der i det nedenstående fokus på de værdiudsagn, som langt fra opnår samme synlighed. Omend der dog ikke er tale om deciderede usynlige værdier i skolens praksis. Generelt er der tale om værdier, som givetvis ikke er tilstrækkeligt implementerede, men i visse tilfælde synes det imidlertid mere sandsynligt, at værdiudsagnene omhandler aspekter, man som forælder ikke har tilstrækkeligt begreb om. Disse mindre synlige værdiudsagn er udgøres af: ”På Dronninglund Skole sker læring i et kreativt, musisk og sundhedsfremmende miljø”, ”På Dronninglund Skole er der bevidsthed om ressourcer og medansvar for det fysiske miljø” og samt ”Dronninglund Skole er kendetegnet ved pædagogisk udvikling og samarbejde”. Derudover kan værdiudsagnene ”Demokrati, medindflydelse og medansvar er i fokus på Dronninglund Skole” samt ”På Dronninglund Skole styrkes elevernes selvværd og handlekompetence” ligeledes karakteriseres som mindre synlige. Heraf har vi allerede tidligere behandlet værdiudsagnet ”På Dronninglund Skole styrkes elevernes selvværd og handlekompetence” parallelt med værdiudsagnet omhandlernde trivsel og velfærd, men hvad der yderligere karakteriserer de mindre synlige værdiudsagn vil fremgå af det efterfølgende gennem eksemplificering af yderligere to centrale omend stadig mindre synlige værdiudsagn: ”Demokrati, medindflydelse og medansvar er i fokus på Dronninglund Skole” og ”På Dronninglund Skole sker læring i et kreativt, musisk og sundhedsfremmende miljø”

²⁹ Hovedparten af forældrene med flere børn på skolen har, som vi kan se det, valgt at ”lave en gennemsnitsbetragtning”, hvor de eksempelvis siger, på den ene side har jeg en god oplevelse, på den anden side har jeg en negativ oplevelse, derfor vurderes værdiudsagnet som i middel grad synligt.

³⁰ det vil sige omtrent gennemsnitligt 70 % af forældrene

6.3.1 Medindflydelse og medansvar: Det handler om at være med

Et af de såkaldt mindre synlige værdiudsagn er: ”Demokrati, medindflydelse og medansvar er i fokus på Dronninglund Skole”. Dette er et værdiudsagn, der må betegnes som synligt, idet der som det fremgår

Demokrati, medindflydelse og medansvar er i fokus på Dronninglund Skole		
	Frekvens	Procent
I lav grad	20	9,0
I middel grad	82	37,1
I høj grad	119	53,8
Total	221	100,0
Antal missing	18	7,5

af tabellen er ca. 54 % af forældregruppen, der i høj grad finder dette udsagn korrekt, mod blot ni procent som i lav grad finder dette korrekt. Betragtes imidlertid en af de relaterede indikatorer ses det, at værdien om medindflydelse langt fra efterleves, idet en stor del af forældrene oplever, at man som forælder ikke har en særlig høj grad af indflydelse på barnets skolegang. Indikatoren for medindflydelse viser i denne sammenhæng, at ca. 15 % af forældrene i lav grad

oplever at have indflydelse på barnets skolegang, og kun 33 % oplever, at de i høj grad har denne indflydelse. Dertil kommer yderligere en indikator for medindflydelse, der viser, at ca. 10 % af forældrene kun i lav grad oplever at have medindflydelse på skolen organisering og omtrent 40 % oplever i høj grad at have medindflydelse i denne henseende (se bilag 11). I denne sammenhæng kan man selvfølgelig sætte spørgsmålstegn ved, i hvilke henseender forældre bør have medindflydelse, hvilket er en diskussion, som vi ikke ønsker at behandle gennem nærværende speciale. Det, som vi sætter fokus på er selve værdien om medindflydelse, og i hvilket omfang denne er synlig, hvilket i relation til brugerperspektivet også kræver fokus på de kanaler, hvorigennem indflydelsen overhovedet muliggøres.

Gennem fokusgruppeinterviewene blev det i forlængelse heraf tydeligt, at forældrene overordnet mener, værdierne om demokrati og medindflydelse muliggøres af skolen igennem organisatoriske foranstaltninger som forældrerådet og skolebestyrelsen: *”Du har jo alle muligheder for at melde dig til forældrerådet og skolebestyrelsen og så videre, så hvis du er aktiv og vil tage et ansvar...”* (Respondent E: Bilag 6A). Værdiudsagnets synlighed og grad af efterlevelse hænger således sammen med skolens oprettede fora for indflydelse. Den i sammenligning lidt lave vurdering af værdiudsagnet vedrørende demokrati, medindflydelse og medansvar kan således have noget at gøre med, i hvilken grad man som forælder opsøger indflydelse og selv tager medansvar. I denne sammenhæng viser en relateret indikator imidlertid, at forældrene i det mindste oplever dette medansvar i skole/hjem-samarbejdet. I svaret på spørgsmålet: *”I hvor høj grad oplever du, at skole/hjem-samarbejdet er kendetegnet som et fælles ansvar mellem skole og forældre”* er der således ca. 69 %, som i høj grad mener at skole/hjem-samarbejdet er et

fælles ansvar (se bilag 11). I forbindelse med værdien om medindflydelse må man imidlertid have in mente, at forældrene i nutidens samfund generelt er pressede med hensyn til tid. I denne forbindelse kan der drages en reference til Professor i sociologi Arlie Hochschild, som argumenterer for at grænserne mellem familie og arbejde devalueres, idet den generelle tendens er, at arbejde kommer til at tage mere og mere tid, mens hjemmet bliver mere fortravlet og rationaliseret (Hochschild 1997:198f). I forlængelse heraf nævner Hochschild en række strategier, som kategoriserer, hvorledes børnefamilier konkret afhjælper eller affinder sig med hjemmets fortravlede situation. Herunder nævnes eksempelvis uddelegering, som ifølge Hochschilds definition omhandler andres deltagelse i familielivet i form af hyret arbejdskraft (Hochschild 2004). I forbindelse med nærværende analyse bør en uddelegeringsstrategi dog nærmere forstås som omhandlende et simpelt fravalg af egen deltagelse i henhold til ikke-arbejdsrelaterede aktiviteter. Hjemmets fortravlede situation betyder nemlig, at selvom forældrene erkender et medansvar og i visse henseender er interesserede i medindflydelse på deres barns skolegang, så er de ikke nødvendigvis interesserede i at sidde i en skolebestyrelse eller et forældreråd. De ønsker nærmere at uddelegere ansvaret. I et af fokusgruppeinterviewene diskuteredes netop denne uddelegeringstankegang, hvor en af forældrene, på trods af sit gennemgående engagement i skolen, sagtens kunne sætte sig ind i en manglende lyst til medindflydelse og medansvar: *”Man tænker også... lad skolen passe ungerne. Jeg vil helst være fri. Jeg har nok i mit liv til daglig. Sådan kan jeg ikke undsige mig selv for at tænke lidt engang imellem”*. Vedkommende fortsætter argumentationen:

”Som almindelig gennemsnitsforælder så har man måske ikke lige energien til at engagere sig helt vildt i det. (...). Og så når man hører om de der beretninger, så handler det mest om så væsentlige ting som miljø og ventilationsanlæg (he he) og hårde kampe om det. Det er kraftedeme dræbende, når man nu endelig står hernede kl. 19.00 om aftenen til det fjerde møde i den uge. Så skal man sidde og høre på én i tre kvarter om noget, der slet ikke er interessant” (Respondent K: Bilag 6B).

Som det fremgår af ovenstående citat skyldes uddelegeringens appel til forældrene først og fremmest, at forældrene ikke mener at have ”energien til at engagere sig”, hvilket typisk vil relatere sig til Hochschilds teori om en tidsfælde. Ikke desto mindre nævnes der også en anden årsag til, hvorfor forældrene ikke opsøger medindflydelse, nemlig at medindflydelse kun opsøges, såfremt man som forælder finder, at medindflydelsen vedrører noget, som man føler er vigtigt. Den tydeligvis sarkastiske bemærkning om medindflydelse på ”så væsentlige ting som miljø og ventilationsanlæg” illustrerer således, at der for den pågældende respondent er tilfælde, hvor medindflydelsen ikke har nogen betydning for ham. Han er interesseret i skolen og vil sikkert på mange måder kunne kendetegnes som en aktiv forælder, men han føler ikke et engagement i forhold til skolebestyrelsen. Vedkommendes kommentar om netop skolebestyrelsen følges op af en anden forælder, som påpeger, at den aktive forælder også bør kunne

udøve medindflydelse gennem andet end skolebestyrelsen: *”Men det er også vigtigt, synes jeg, at man kan godt være en aktiv forælder og tage ansvar uden at man har lyst til at sidde i bestyrelsen. [Hvis] man har en særlig interesse i et eller andet”* (Respondent H: Bilag 6B). Gennem dette fokusgruppeinterview blev det tydeligt, at en skolebestyrelse som den primære indflydelseskanal ikke i særlig høj grad appellerer til forældrene. Derudover er der en forælder i fokusgruppeinterviewet, som pointerer, at mange forældre sikkert også sætter spørgsmålstegn ved, hvor stor en indflydelse man reelt har i en skolebestyrelse: *”Jeg tænker også, at mange tænker, at skolebestyrelsen de kan reelt ikke gøre noget (...). De har ikke gennemslagskraft”* (Respondent L: Bilag 6B). En anden forælder pointerer i overensstemmelse hermed, at mange forældre slet ikke ved, hvor meget eller i hvilke sammenhænge en skolebestyrelse har indflydelse (Respondent K: Bilag 6B). Denne situation gør ifølge respondenterne, at demokrati, medindflydelse og medansvar ikke fremgår som de mest synlige værdier på skolen. Betragtes igen tabellen fra den kvantitative undersøgelse findes yderligere indikationer på, at den pågældende respondent muligvis har ret i forhold til beskrivelsen af den samlede forældregruppe på skolen. Betragtes i denne forbindelse antallet af manglende besvarelser, ses det, at niveauet her er en anelse højere end ved de tidligere fremdragne eksempler. Disse manglende besvarelser kan indikere en yderligere lavere grad af synlighed, idet respondenterne hermed sandsynligvis angiver, at vedkommende ikke mener at have tilstrækkelig information om skolens indsats på dette område, men det kan også indikere, at vedkommende ikke kan forstå værdiudsagnet og derfor heller ikke har begreb om, hvorledes dette synliggøres. I denne sammenhæng kan en eventuel manglende forståelse af værdiudsagnet netop hænge sammen med, at man som forælder ikke ved, hvordan skolens demokratiske processer fungerer. Det må her pointeres, at det øgede antal manglende besvarelser langt fra er enestående for dette værdiudsagn. Betragtes eksempelvis forældrenes vurdering af værdiudsagnene ”Dronninglund Skole er kendetegnet ved pædagogisk udvikling og samarbejde” og ”På Dronninglund Skole er der bevidsthed om ressourcer og medansvar for det fysiske miljø”, der er blandt de tre mindst synlige værdiudsagn, fremstår de manglende besvarelser også her som markante. Ved disse to værdiudsagn er der således henholdsvis 30 og 32 manglende besvarelser, hvilket udgør ca. 13 % af forældregruppen i samplet. Her kan man igen stille spørgsmålstegn ved, om forældrene er i stand til at forstå, hvad disse udsagn indebærer, og hvordan skolen vil efterleve dem i praksis. Dette reflekterer således tilbage på værdigrundlagets manglende konkretisering, som forældrene hyppigt nævner.

6.3.2 Sundhed er vejen frem...

Lavest placeret ud af de ni værdiudsagn er ”På Dronninglund Skole sker læring i et kreativt, musisk og

På Dronninglund Skole sker læring i et kreativt, musisk og sundhedsfremmende miljø		
	Frekvens	Procent
I lav grad	35	15,3
I middel grad	98	42,8
I høj grad	96	41,9
Total	229	100,0
Antal missing	10	4,2

sundhedsfremmende miljø”, der, som det ses af nedenstående tabel, kun i høj grad er kendetegnende for ca. 42 % og i lav grad er kendetegnende for ca. 15 % af forældregruppen. Udsagnet er præget af værdier, der vedrører generel trivsel, hvor skolen i udgangspunktet udmærker sig ved, at en meget stor del af forældregruppen finder at ”skolen er et godt sted at være” og ligeledes at ”skolen er for alle børn”. Når barnets udvikling og trivsel med dette værdiudsagn sættes i forbindelse med et kreativt, musisk og sundhedsfremmende læringsmiljø, lader det imidlertid til,

at skolen ikke i en helt så synlig grad efterlever dette. Gennem fokusgruppeinterviewene blev det tydeligt, at skolen adspredelsesvist inkorporerer det kreative, musiske og sundhedsfremmede element i læring. Således fokuserer forældrene her på emneugerne, hvor lærerne er specielt dygtige til at skabe et kreativt, musisk og sundhedsfremmende miljø og gode til at finde på emner i forhold til det. Tilsvarende nævnes tværsugerne og projektopgaven, som skal laves i 7., 8. og 9. klasse, hvor man har været god til at sætte fokus på, at disse opgaver gerne må handle om kreativitet. Derudover nævner en forælder sin erfaring fra OK-klasserne, hvor det for hende er meget tydeligt, at der sættes fokus på kreativ, musisk og sundhedsfremmende læring (Respondent Q: Bilag 6C). Andre forældre nævner erfaringer med det kreative og musiske aspekt i læring fra de yngre klasser (Bilag 6B og 6C). Dog må det her nævnes, at det kreative aspekt tilsyneladende tager mindre plads i de større klasser: *”Det kan sagtens være fagligt at gøre noget, der ikke lige er bogligt. Det synes jeg specielt er noget, man ser i de mindre klasser. Jeg synes måske kreativiteten er aftagende, når man kommer et godt stykke op”* (Respondent N: Bilag 6C).

Det lader generelt til, at værdiudsagnets synlighed kun er sporadisk. I den daglige praksis forekommer Dronninglund Skole ifølge brugerne som en ret traditionel folkeskole med tilsvarende traditionel klasseundervisning, der efter deres vurdering ikke umiddelbart lægger op til kreativ, musisk eller sundhedsfremmende læring:

”Det kunne også være spændende at arbejde måske nogle gange... på nogle andre måder end den traditionelle måske klasseundervisning, eller hvad ved jeg. (...) Der tænker jeg, der er de lidt traditionelle her nogen gange. Der er måske lidt for meget plejer ind imellem. Det kunne være spændende hvis man turde

bryde lidt op i det, og ikke kun måske når man har tværsuger eller sådan noget, tænker jeg” (Respondent I: Bilag 6B).

En anden forælder udtrykker i højere grad at opleve værdiudsagnets praktiske inkorporering, men dog primært i relation til det kreative og musiske aspekt. Det sundhedsfremmende derimod er langt mindre synligt:

”Jeg kan egentlig også genkende det kreative og det musiske specielt i tværsugerne, men egentlig også ordinært. Det sundhedsfremmende det kniber så til gengæld en del. Tværtimod. De har en skolebod, jeg ikke kan finde noget som helst sundt i. De har en mælkeordning, hvor man bestiller kakaomælk. Så er det altså svært at forklare ens børn, at ”du skal ikke have kakaomælk”. ”Men det gør alle de andre”. ”Jamen, det er fordi skolen har et problem”. Der synes jeg godt, skolen kunne mande sig op og ligesom gøre nogle af de ting, de selv prædiker om at gøre” (Respondent J: Bilag 6B).

Med hensyn til det sundhedsfremmende aspekt lægger en stor del af forældrene vægt på skoleboden, og den mad, der sælges herfra. Dette nævnes således i alle fokusgruppeinterviewene, hvoraf det klart fremgår, at det sundhedsfremmende ”*det er ikke noget skolen profilerer sig på*”, hvilket sættes i relation til skolens økonomiske ressourcer, idet ”*det selvfølgelig også et spørgsmål om økonomi*” (Respondent A: Bilag 6A). Ikke desto mindre er der rimelig enighed blandt forældrene om, at ”*den mad, der sælges i boden (...), den er bestemt ikke sundhedsfremmende.*” En af forældrene siger ligefrem: ”*Jeg føler ikke en rigtig ægte vilje til at gøre noget ved det, som forældre. Det er da lidt sølle*” (Respondent P: Bilag 6C). Andre forældre oplever samme manglende vilje, hvilket bliver eksemplificeret ved, at skolens ældre elever nogle gange bestiller pizza, hvilket skolen egentlig kunne lave et forbud imod og derudover nævnes muligheden for at lukke slikautomaten i skolens hal (Respondent H: Bilag 6B). Det må således konstateres, at skolen ifølge forældrene på visse områder langt fra formår at efterleve værdiudsagnet om ”kreativ, musisk og sundhedsfremmende læring”. Særligt problematisk er værdien om det sundhedsfremmende, hvor skolen ifølge forældrene tydeligvis ikke sætter tilstrækkelig fokus på sund kost. Derudover er det kreative og musiske element primært synligt i forbindelse med særlige begivenheder på skolen og således ikke specielt synligt i den daglige praksis, særligt når det gælder de højere klassetrin.

6.4 Varedeklaration kontra vision

I teorien bør et værdigrundlag efterleves, hvad Dronninglund Skole også gør i de fleste henseender. Som det fremgik af ovenstående vurderes Dronninglund Skole generelt positivt af brugerne, og samtlige værdiudsagn er til en vis grad synlige. Skolens gennemgående succeskriterium for synligheden af værdierne er i denne sammenhæng, at 75 % af forældregruppen skal finde disse synlige, hvilket tydelig-

vist er et mål, som skolen i høj grad er i stand til at efterleve. Samtidig må det dog også bemærkes, at forældrene ikke finder alle værdigrundlagets værdiudsagn lige synlige. Sættes dette i relation til værdigrundlagets beskrevne formål om at gengive skolens faktiske praksis med henblik på at levere sandfærdig information til fremtidige og eksisterende forældre, er det således tydeligt, at der her er nogle forbedringspunkter. Eftersom størstedelen af forældrene alligevel tilkendegiver, at skolen i deres forståelse af værdiudsagnet i høj grad efterlever værdierne, er der imidlertid næppe tale om en decideret troværdighedsproblematik i forhold til skolens værdigrundlag. Det må dog alligevel fremhæves, at værdigrundlaget gennem et brugerperspektiv i visse henseender tenderer mod, at blive opfattet som værende nærmere visionært end historisk. Hermed ment, at værdigrundlaget på nogle områder primært indikerer, at skolen har mange gode intentioner, for som en af forældrene siger: *”Der er jo ikke noget af det, vi ikke gerne vil”*. Dette strider imidlertid mod både ledelsens og forældrenes egentlige forventninger til værdigrundlaget, som netop handler om, at værdigrundlaget ikke bør bestå af gode intentioner, men at værdigrundlaget bør efterleves og essentielt udgøre en varedeklaration for skolen. Ifølge skolens brugere kommer skolens værdigrundlag i form af en type varedeklaration imidlertid på visse områder til at indeholde mere, end hvad der reelt kan leveres.

Dog må man i nærværende analyse tage højde for, at værdigrundlagets udtrykte værdier er genstand for fortolkning, hvad forældrene også er bevidste om. Hvad, der således kræves for i praksis at efterleve værdigrundlaget, kan antages at være forskelligt for hver enkelt, og synligheden vil dermed ligeledes variere.³¹ I forlængelse heraf må det pointeres, at uanset hvor velimplementerede værdierne i værdigrundlaget måtte være på skolen, så vil værdier, som de fremgår i et værdigrundlag, sandsynligvis altid have et element af manglende synlighed for nogle forældre. Dette ser vi som en direkte følge af værdiers karakteristika som værende ikke-observerbare (jf. kapitelafsnit 2.2.1). Da værdier alene udgør en disponerende funktion i forhold til handling betyder det, at organisationens eller den enkelte lærers handling ikke nødvendigvis afspejler en given værdi, som forældrene definerer den. Problematikken omkring værdiers ikke-observerbare karakter, må således formodes også at have implikationer i forhold til nærværende speciales brugerperspektiv. Ironisk nok er de værdiudsagn, der i fokuspunkt 2 karakteriseres som værende mest synlige samtidig dem, som vi vil karakterisere som værende mest overordnede, hvorimod de værdiudsagn, der er mindst synlige i højere grad fremtræder konkretiseret. Dette kan eksemplificeres med det ret abstrakte værdiudsagn: ”Skolen skal være et godt sted at være”, der vurderes som værende særdeles synlig samt det betydeligt mere konkrete værdiudsagn: ”Læring skal ske i et kreativt og musisk miljø”, der i ringe grad vurderes som værende synlig. Ifølge Jørgen Goul Andersen, Bente Bjørnholt og Henrik Lolle er det i relation til brugertilfredshed oftest således, at brugere er mere til-

³¹ Hvorvidt denne antagelse er begrundet vil blive nærmere behandlet i forbindelse med analysen af henholdsvis fokuspunkt 3 og 4.

fredse, når der spørges til deres generelle tilfredshed med en pågældende service, mens de i evaluering af konkrete forhold oftere viser relativt større tilfredshed (Andersen m.fl. 2007). Dette mener vi ligeledes kan overføres til denne undersøgelses kontekst, og dermed leveres en forklaring på, hvorfor værdigrundlagets mest overordnede værdiudsagn også resulterer i en mere positiv vurdering af værdiudsagnets synlighed. Dette på trods af en ringe konkretisering, som forældrene i nærværende undersøgelse ellers typisk betegner som et krav for at højne synligheden og øge værdigrundlagets gennemslagskraft.

6.4.1 At være eller ikke være værdifuld

Eftersom nærværende speciale har brugeren som omdrejningspunkt for en karakteristik af værdigrundlagets gennemslagskraft behandles gennem vores data alene brugerens vurdering af værdiernes synlighed gennem praktisk implementering. For imidlertid at kunne levere en fyldestgørende karakteristik af selve værdigrundlagets gennemslagskraft bør dette brugerperspektiv imidlertid understøttes af data, som belyser skolens implementeringsproces. Herigennem kan der drages tydelige konklusioner omkring værdigrundlagets egentlige gennemslagskraft. Derfor inddrages afslutningsvis den tidligere udførte evaluering af værdigrundlaget på Dronninglund Skole, hvor lærernes implementering heraf var i fokus. Denne evaluering leverer en indikation om værdigrundlagets gennemslagskraft, som supplerer vores undersøgelse.

Når forældrene ikke i alle henseender mener, at værdigrundlagets værdiudsagn i særlig høj grad er synlige i skolens egentlige kultur eller praksis, kan det som nævnt være en indikation på værdigrundlagets manglende gennemslagskraft, i den forstand at skolens ansatte ikke i tilstrækkelig grad har inkorporeret værdigrundlaget. Denne beskrivelse af værdigrundlagets gennemslagskraft indebærer imidlertid et stort paradoks, i og med at skolens ledelse gennem udformning af værdigrundlaget netop har søgt at indfanke værdier, som allerede efterleves på skolen, og som ønskes fortsat efterlevet. I udarbejdelsen af værdigrundlaget har man således taget udgangspunkt i værdier, som skolens ansatte antageligvis efterlevede i praksis og i høj grad var i besiddelse af. Ikke desto mindre konkluderer en evaluering gennemført i efteråret 2006 af studerende fra kandidatuddannelsen i Politik og Administration på Aalborg Universitet, at værdigrundlaget kun i høj grad anvendes af ca. 19 % af skolens lærere, mens ca. 17 % anvender det i lav grad. Majoriteten af lærerne angiver dog i denne sammenhæng, at værdigrundlaget i nogen grad har indflydelse på de beslutninger som vedkommende træffer i sit arbejde på skolen, men der er næsten 20 %, som kun i ringe grad mener værdigrundlaget har indflydelse på deres beslutningstagen. Endvidere viser evalueringen, at hvad angår lærernes aktive fokus på værdierne fra værdigrundlaget i deres arbejde på skolen, er der igen kun ca. 20 %, som i høj grad mener at have dette fokus, mens mere end en fjerdedel mener at have dette i ringe grad. En enkelt af lærerne angiver i denne sammenhæng, at vedkommende slet ikke har fokus på værdierne i værdigrundlaget (Upubliceret projekt 2007).

Af ovennævnte evaluering kunne det ud fra de fremdragne resultater konkluderes, at lærerne langt fra i det ønskede omfang anvendte værdierne fra værdigrundlaget, og at værdigrundlaget således ikke havde nogen markant gennemslagskraft. På den anden side tages der i ovennævnte evaluering ikke nærmere højde for lærernes forhold til værdierne. Når skolens værdistrategi falder ind under kategorien med reference til historiske værdier, det vil sige værdier, der tager udgangspunkt i vaner eller i en eksisterende kultur, må man også i undersøgelsen af værdi-implementeringen tage højde for værdiernes karakteristika (Schein 1994:28). At tale om værdi-implementering indikerer, at værdierne i værdigrundlaget udgør en vision – at værdierne er noget man tror på, står for eller vil skabe (Larsen og Schultz 1998:22). Når Dronninglund Skoles ledelse i deres værdigrundlag henviser til noget eksisterende, hvor værdierne derfor nærmere er noget, man plejer, noget man er, eller noget man vedligeholder, kan værdierne efter vores mening sagtens være inkorporerede af skolens ansatte, uden at de nødvendigvis er bevidste herom, hvorfor de i den nævnte evaluering giver udtryk for ikke at handle ud fra værdigrundlaget. Noget tyder imidlertid på, at skolens benævnte værdier ikke i tilstrækkelig grad er implementeret i skolens praksis eftersom det typisk i forhold til forældrenes tilkendegivelser fremgår, at værdiernes synlighed i praksis i høj grad er lærerafhængig. Vi kan dog samtidig konstatere, at værdiernes synlighed ikke i alle henseender alene er lærerafhængig, idet der tilsvarende nævnes aspekter, hvor det nærmere er skolebestyrelsen og ledelsen, der har indflydelse. Dette drejer sig eksempelvis om skolens kostpolitik eller mere specifikt i relation til skoleboden, ligesom forbedring af indskolingsforløbene også i højere grad reflekterer tilbage på organisatoriske forhold. Denne samlede beskrivelse viser således, at værdigrundlaget har en mangelfuld gennemslagskraft på visse områder både i forhold til værdiernes synlighed og i særdeleshed i forhold til deres implementering i skolens praksis.

Kapitel 7

- *Analyse af værdigrundlagets karakter*

*"People would rather be shown
how valuable you are, not told".*

Roger Babson

7 Analyse af værdigrundlagets karakter

Ovenstående analyse af de to første fokuspunkter har i henhold til den første del af problemformuleringen søgt at belyse karakteren såvel som omfanget af Dronninglund Skoles værdigrundlags gennemslagskraft. Det fremkommer her, hvorledes værdigrundlaget sjældent benyttes som sammenligningsgrundlag hverken med henblik på skolevalg eller mere generelt som brugerorientering omend værdigrundlaget ofte opnår anvendelse som almindelig brugerinformation. Fra brugernes synsvinkel opfattes værdigrundlaget endvidere som værende praktisk implementeret i henhold til skolens daglige praksis, men det står klart, at synligheden af en konkret forbindelse mellem det skriftlige værdigrundlag og de praktiske handlinger fremstår svag. I henhold til denne karakterisering af hvilken gennemslagskraft et værdigrundlag med udgangspunkt i nærværende case praktisk besidder, vil følgende analyse af det tredje analytiske fokuspunkt søge at forklare det beskrevne omfang med fokus på et værdigrundlags generelle såvel som kontekstspecifikke karakter. Dette gøres med udgangspunkt i den deduktive forklaring, som vi gennem Explanation Building har søgt at anlægge i kapitelafsnit 4.3.3, og i nærværende analyse vil søge at udspecificere med udgangspunkt i empirien. Således vil vi indledningsvist søge at belyse, hvorvidt et værdigrundlag rent generelt kan benyttes til at fremhæve forskelle, hvilket kan karakteriseres som en nødvendighed for meningsfuld sammenligning. Dette belyses gennem en komparativ diskursiv sammenligning mellem 29 forskellige værdigrundlag, som de er formuleret af de respektive folkeskoler (jf. bilag 7, der indeholder disse 29 værdigrundlag samt kapitelafsnit 4.4.1, hvor diskursanalysen relateres til udvælgelsen af nærværende case). Formålet med diskursanalysen er, at opnå en nærmere forståelse af udformningen af de danske folkeskolars værdigrundlag og disses praktiske konstituering, for herigenem at kunne karakterisere de danske folkeskolars værdigrundlag, hvilket vi vil søge at sammenholde med den beskrevne gennemslagskraft, som værdigrundlaget opnår i henhold til analysen af fokuspunkt 1 og 2. Denne generelle og overordnede karakterisering følges videre af en mere kontekstuel og brugerorienteret forståelse af et værdigrundlags karakter med udgangspunkt i nærværende speciales case. Formålet hermed er at lokalisere, hvorvidt værdigrundlaget opnår en konsensusføgende karakter, hvilket burde være tilfældet ifølge de generelle retningslinjer for udformningen af et værdigrundlag som de fremgår af organisations- og managementteori. Der søges således en kortlægning af brugernes tilslutning til de forskellige værdiudsagn i Dronninglund Skoles værdigrundlag for på denne måde at afdække graden af konsensus såvel som årsagen hertil.

7.1 Værdigrundlagenes komparative homogenitet

Udvælgelsen af de 29 værdigrundlag, som udgør empirien i henhold til den diskursive analyse, er tilfældig, hvilket udover at sikre større repræsentativitet i den kvalitative beskrivelse af værdigrundlagene har

vist sig at have en sideeffekt i relation til belysningen af den empiriske kvantitet af skriftlige offentliggjorte værdigrundlag på de danske folkeskoler. Efter at have udvalgt de 29 skoler, hvis værdigrundlag vi ville undersøge, måtte vi nemlig efterfølgende opgive adskillige af disse og i stedet vælge nye skoler. Eftersom værdigrundlagene ved mange skoler, på trods af et årelangt og eksplicit lovkrav om offentliggørelse på de respektive hjemmesider, viste sig at være fraværende. Ved de resterende skoler måtte vi erkende, at det ikke var usandsynligt at værdigrundlaget ofte havde karakter såvel som navn af målsætning eller pædagogiske principper (jf. kapitelafsnit 4.5.4). Der eksemplificeres således et manglende fokus på værdigrundlaget fra skolernes side, hvilket yderligere ekspliciteres af en yderst ringe synlighed i henhold til de her undersøgte hjemmesider, som rent faktisk offentliggør et værdigrundlag. Dette kan delvist forklare det ringe omfang af brugen af værdigrundlagene som sammenligningsgrundlag, der blev beskrevet i analysen af det første analytiske fokuspunkt. For ikke bare er det svært at sammenligne fraværende og svært genkendelige værdigrundlag, men et manglende fokus på oplysning om værdigrundlagene fra skolens side vil sandsynligvis for manges vedkommende resultere i manglende kendskab til værdigrundlagenes tilstedeværelse såvel som den intenderede gennemslagskraft på de danske folkeskoler. En gennemslagskraft, hvori aspekter såsom åbenhed om skolens praksis, gennemsigtighed i relation til skolens organisering og mulighed for sammenligning indgår (jf. kapitelafsnit 2.1 og 4.3.1).

Trods mange af ”værdigrundlagene” angivne karakter som målsætninger eller pædagogiske principper har det dog alligevel været muligt, at identificere konkrete værdier, som ifølge disse skrivelser præger de respektive skoler. Vi lokaliserer således gennem diskursanalysen bestemte værdier som værende gennemgående i relation til hovedparten af de 29 tilfældigt udvalgte værdigrundlag såvel som Dronninglund Skoles værdigrundlag. Herigennem tydeliggøres dermed en relativ overordnet homogenitet i henhold til værdigrundlagene. Endvidere ekspliciterer komparationen, at det indledningsvist kan se ud som om der forekommer klare distinktioner mellem de forskellige værdigrundlag, men dette skyldes primært form, modtagerretning og fremstilling af værdigrundlaget. Der er i denne sammenhæng stor forskel på, om værdigrundlagene har en form, der kan karakteriseres som beskrivende eller udviklingsorienterede, om de fremstilles kort og præcist eller langt og flydende, eller om de har en modtagerretning, der kan karakteriseres som målrettet skolens ansatte, bestyrelse eller eksisterende eller kommende forældre og elever. I relation til de beskrevne værdistrategier i kapitelafsnit 2.3., kan værdigrundlagene siges at variere mellem at have en historisk og en visionær form. Når det således gælder anvendelsen af disse værdigrundlag, er det relevant at spørge om det er muligt for brugerne at sammenligne så forskellige værdigrundlag med hinanden? Forskellighed kan siges, at være en nødvendighed for at man kan vælge på baggrund af sammenligning, men man kan samtidig forestille sig, at det muligvis kan være svært for forældrene overhovedet, at foretage en sammenligning med så forskelligrettede oplysninger som der modtages i forbindelse med henholdsvis visionære og historiske værdigrundlag. Dog kan det konstate-

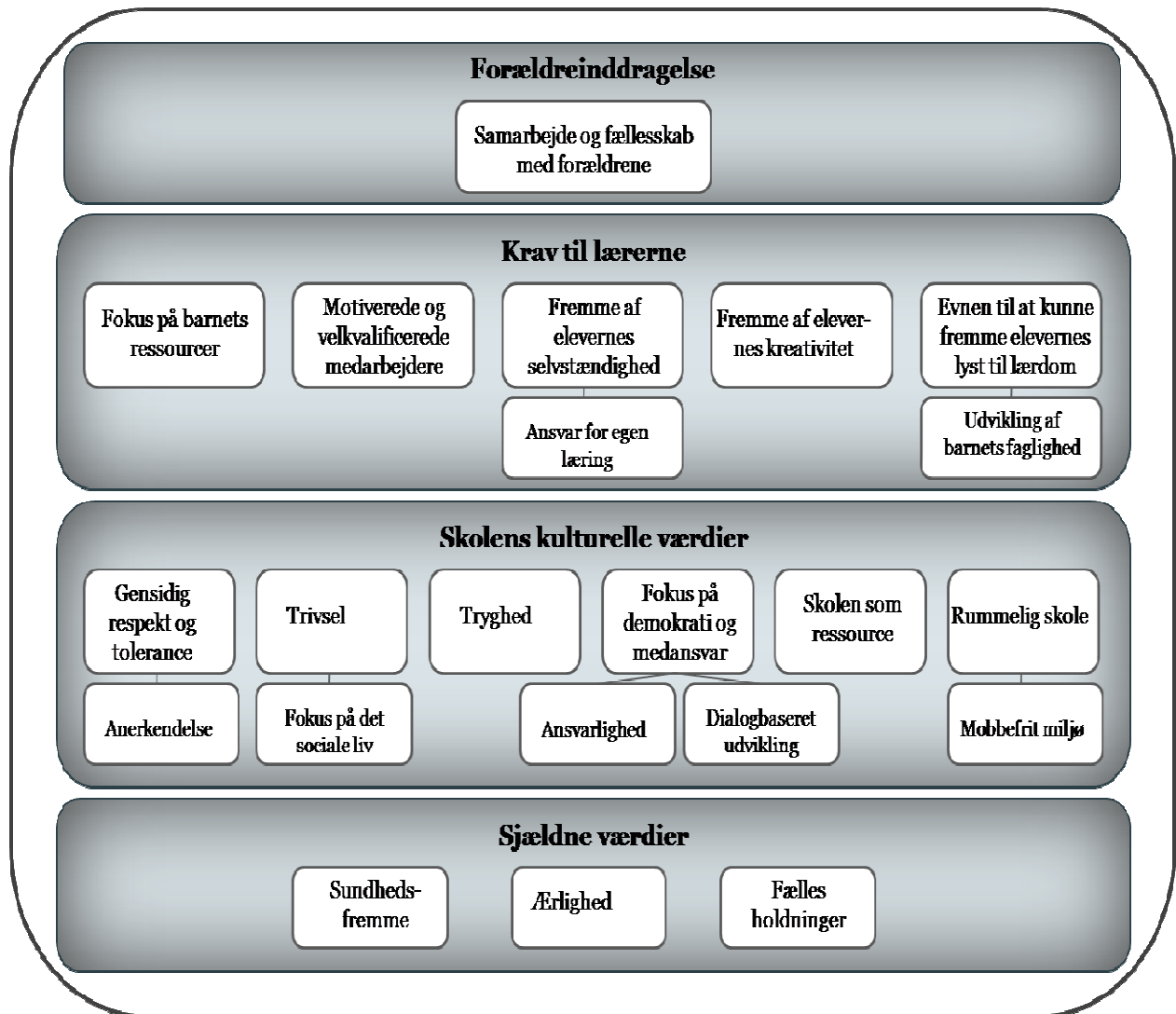
res, at fokuserer man i stedet på den kvalitative forståelse af værdigrundlagene og mere specifikt på de værdier, der er indeholdt i de enkelte værdigrundlag, er dette indledende divergensorienterede billede misvisende, eftersom der herigennem som nævnt lokaliseres et betydeligt mere konsensuspræget billede.

7.1.1 Det homogene værdigrundlag

I hovedparten af værdigrundlagene har det været muligt at observere værdiudsagn, som kan siges at henhøre til de samme værdier. Her har vi lokaliseret 12 overordnede værdier, som går igen i hovedparten af de undersøgte værdigrundlag og syv underværdier, der refererer hertil. Det er selvsagt ikke alle værdigrundlagene, der indeholder alle disse værdier, selvom dette forekommer. Til gengæld er alle værdigrundlagene på en eller anden måde stærkt præget af disse overordnede værdier. Det forekommer således undtagelsesvist, at værdigrundlagene afviger fra disse værdier, omend der kan lokaliseres såkaldt sjældne værdier, der kun indgår i et absolut fåtal af værdigrundlagene. Vi har i den forbindelse lokaliseret tre værdier, hvilke vi benævner som sjældne, eftersom de kun forefindes i et enkelt eller meget få af de her undersøgte værdigrundlag. Disse står i skarp kontrast til de øvrige værdier, der forefindes i enten samtlige eller hovedparten af de undersøgte værdigrundlag. Selvom der således kan lokaliseres enkelte skoler, der profilerer sig gennem bestemte værdier, er der altså generelt ikke tale om stor varians værdigrundlagene imellem.

Konkret kan de værdier, som de her undersøgte værdigrundlag refererer til, siges at være orienteret i tre retninger, hvilke vi har benævnt: ”*Forældreinddragelse*”, ”*Krav til lærere såvel som undervisning*” og ”*Skolens kulturelle værdier*”. Hver af disse retninger kan siges at være såkaldte emneoverskrifter, indenfor hvilke de enkelte værdiudsagn orienterer sig. Således fremstiller værdigrundlagene eksempelvis ofte udsagn som, at skolen ønsker, at fremme elevernes selvstændighed eller der sigtes mod at have motiverede og velkvalificerede medarbejdere – værdier, der kan karakteriseres som direkte krav til enten lærerne eller deres kompetencer. Ligeledes inkluderer værdigrundlagene ofte udsagn, der refererer til at skolen skal være tryk samt præget af gensidig respekt og tolerance, hvilke vi mener, kan karakteriseres, som værdier, der søger at beskrive skolens profil, hvorfor vi har benævnt en retning som skolens kulturelle profil. Begge disse retninger er præget af mange værdier i modsætning til den retning, vi har benævnt forældreinddragelse, der kun refererer til en enkelt værdi, nemlig samarbejde og fællesskab med forældrene. Når denne værdi alligevel karakteriseres som værende orienteret mod et særegent emne skyldes det, at samarbejde mellem skole og forældre kan karakteriseres som et fundamentalt og uomgængeligt aspekt i henhold til folkeskolen, hvad angår både indflydelse, undervisningens udbytte samt generel frihed og demokrati. Dette kan eksemplificeres med, at folkeskoleloven af 2003 indledes med at ekspli-

citere denne værdi, som et centralt aspekt af den moderne folkeskole³² (Qvortrup og Qvortrup 2007: 60ff.). Det tydelige fokus på dette samarbejde illustreres endvidere af, at alle de her undersøgte værdigrundlag har styrkt fokus på denne værdi, der dermed karakteriseres som en værdiretning i sig selv. De forskellige retninger, såvel som de værdier, der er indeholdt heri, illustreres af nedenstående figur 4.

Figur 4

³² Qvortrup og Qvortrup argumenterer for at samarbejdet mellem skole og forældre af flere årsager er en elementær del af den danske skoleforståelse. Først og fremmest hænger det sammen med det danske samfunds beskaffenhed som et politisk demokrati, hvor indflydelse og borgerens mulighed for påvirkning er vigtige aspekter. Dernæst argumenterer de for, at god opdragelse og vellykket uddannelse forudsætter et samarbejde mellem skole og hjem. Endelig argumenterer de for, at eleverne ikke er statens men forældrenes børn, hvorfor det er deres ret og pligt at opdrage dem, i stedet for at skolen som institution overtager dette (Qvortrup og Qvortrup 2007:60ff.).

Som det illustreres af figur 4, er det sjældent, at skolerne profilerer sig gennem særegne værdiudsagn, i stedet er det lignende værdier, der præger de enkelte folkeskoler. Forståelsesmæssigt er der ikke tale om stor varians i værdigrundlagene imellem, for selv om de værdier som udsagnene i ovenstående figur refererer til ganske vist antager forskellig ordlyd i de forskellige værdigrundlag, er det alligevel tydeligt, at meningen er den samme. Dette vil vi eksemplificere ved i nedenstående kapitelafsnit at se nærmere på, hvad der indeholdes i de forskellige værdier, der fremgår af figur 4. Som følge af pladshensyn vil vi dog her kun fokusere på to ud af de 12 overordnede værdier, således vil vi præsentere værdien omkring ”Samarbejde og fællesskab med forældrene” såvel som værdien omkring ”Skolen som ressource”. Derudover vil vi også eksemplificere de sjældne værdier gennem et fokus på værdien om ”Ærlighed”. Ønskes en dybere fremstilling af de forskellige værdier, henviser vi til bilag 8, som indeholder en nærmere fremstilling af samtlige af ovenstående værdier samt bilag 9, der blandt andet illustrerer de skoler, som har de forskellige værdier indeholdt i deres værdigrundlag.

7.1.2 De ensrettede og de sjældne værdier

Værdien omkring samarbejde og fællesskab med forældrene, er benævnt som en gennemgående værdi i henhold til de her undersøgte værdigrundlag, fordi alle værdigrundlagene refererer til forældrene som samarbejdspartner. Dette formuleres på følgende måde i Abildgårdskolens værdigrundlag:

”På Abildgårdskolen har vi tydelige forventninger til forældrene og et tæt samarbejde med forældrene. Det betyder, at: vi indgår i et ligeværdigt og tillidsfuldt samarbejde med forældrene om det fælles ansvar for den enkelte elevs udvikling, undervisning og opdragelse; vi giver forventninger tilkende – og inviterer til samarbejde; vi taler med forældrene (ikke til), og trækker det positive og anerkendende frem. På Abildgårdskolen satser vi meget på at informere forældre om undervisning og børns læring” (bilag 7).

Som det ses af ovenstående citat er det tydeligt, at Abildgårdskolen har et eksplicit fokus på samarbejde med skolens forældregruppe. Værdigrundlaget benyttes således til at tydeliggøre forventninger til forældrene omkring, at de og ikke kun skolen har et ansvar for deres barns skolegang. Et ansvar som skolen søger at leve op til gennem information til forældrene. Andre værdigrundlag giver i stedet udtryk for at skolen ikke bare gør opmærksom på forældrenes ansvar i relation til skolen, men at de bevidst søger, at involvere forældrene på den ene eller anden måde. Dette kan eksemplificeres ved Mosedeskolen, der ifølge deres værdigrundlag, *”søger at gøre de implicerede parter i stand til at indgå i den nødvendige dialog for i fællesskab at udvikle løsninger, der opfylder både individuelle behov samt skaber rum for faglig fordybelse”* (bilag 7). Andre skoler, som eksempelvis Bakkeskolen henviser ganske simpelt til folkeskoleloven, for derved at vise, at forældresamarbejde har en plads i deres værdiforståelse: *”Skoleloven understreger, at skolen i samarbejde med forældrene har ansvaret for skolens arbejde. Disse to parter skal*

”medvirke” til den enkelte elevs alsidige, personlige udvikling” (bilag 7). Endelig forefindes der værdigrundlag, som fremstiller forældresamarbejde som en selvfølge, der fremkommer af deres skoles organisatoriske form herunder størrelse og geografi, som tilfældet er ved Hørmested Skoles værdigrundlag: *”En skole med 120 elever fordelt på 8 klasser giver optimale betingelser for ro, tryghed og forældresamarbejde”* (bilag 7). Som det ses heraf er forældresamarbejde ofte forekommende i de forskellige værdigrundlag, omend ovenstående eksempler kun er et mindre uddrag. Disse illustrerer, at de forskellige skoler ser forældresamarbejde som et vigtigt aspekt i henhold til de respektive skoler, omend denne ikke forekommer som værende en værdi i alle værdigrundlagene, men eftersom den fremhæves i værdigrundlagene og målsætningerne forstår vi dette som en ønskelig værdi, omend det indimellem snarere forekommer som ren faktuel information eller som en selvfølge, hvilket eksempelvis ses i relation til ovenstående citat fra Hørmested Skoles værdigrundlag.

Værdien, der benævnes: *”Skolen som ressource”* henviser til de forskellige værdigrundlags fokus på skolens relation til lokalsamfundet. Der refereres til dette på forholdsvis ensidige måder, ved at pointere skolens ønske om at være en del af lokalsamfundet. Dette ses eksempelvis i Christianhavns Skoles værdigrundlag, hvor det påpeges, at: *”Der er et nært samarbejde med forældre og det omgivende samfund”* (bilag 7). Eller i Asaa skoles værdigrundlag, der henviser til at skolen gerne vil opfattes som en kulturel ressource i lokalsamfundet: *”Vi ønsker, at eleverne opfatter Asaa Skole som en integreret del af lokalsamfundets kulturelle tilbud”* (bilag 7). Nærværende eksempler på ønsker om, at samarbejde med og være en del af det nærmeste omgivende samfund kan genfindes i hovedparten af værdigrundlagene, hvorfor vi opfatter dette som en værdi omkring skolen som ressource i henhold til de her undersøgte værdigrundlag.

Disse eksempler på indholdet i de værdier, vi mener, at kunne identificere i de 29 forskellige værdigrundlag tydeliggør, at der er mange måder, at fremstille de forskellige værdier på, men indholdet peger på nogle aspekter, som praktisk taget alle de her undersøgte skoler opfatter som værdifuldt. Det essentielle er dermed ikke nødvendigvis de ord, som indgår i værdigrundlagene, men snarere den enighed, der præger disse. Som det også ses af figur 4 er de inkorporerede værdier forholdsvis ens, eftersom der udelukkende kan lokaliseres tre såkaldt sjældne værdier, hvilke benævnes sundhedsfremme, ærlighed og fælles holdninger. Disse sjældent forekomne værdier eksemplificerer, hvordan enkelte skoler profilerer sig gennem værdier med et mere individuelt præg. Således pointerer Abildgårdskolen som den eneste af de her undersøgte skoler, at ærlighed er en del af skolens værdigrundlag, hvilket blandt andet udtrykkes på følgende måde: *”Børnene skal vide, hvem vi er og hvad vi står for. På Abildgårdskolen siger børn og voksne deres mening”* (bilag 7). Dette afspejler tydeligvis en værdi omkring sandfærdighed eller ærlighed, en værdi der sandsynligvis er et vigtigt aspekt hos alle skoler i Danmark, men altså ikke påpeges i andre

af de her undersøgte værdigrundlag, og som sådan henvises til som en sjælden værdi i denne sammenhæng. På trods af disse såkaldt sjældne værdier, hvor enkelte skoler påpeger værdifulde aspekter af skolens arbejde, som ikke påpeges af hovedparten af de her undersøgte skoler, forefindes der rent overordnet imidlertid ikke den store varians i skolernes værdier. Med udgangspunkt i Undervisningsministeriets formål med værdigrundlagene som sammenligningsgrundlag, kan dette siges at være problematisk. Den høje grad af konsensus omkring de forskellige værdier betyder nemlig, at der ikke leveres divergerende profileringer af de enkelte skoler, hvilke må opfattes som en nødvendig forudsætning for meningsfuld komparation. Forskellen på de forskellige værdigrundlag forekommer snarere at hænge sammen med fremstillingen af disse end det deciderede værdiorienterede indhold, hvorfor det må formodes at være svært anvendeligt som sammenligningsgrundlag. Dermed kan værdigrundlagets karakter som værende præget af konsensus referere til omfanget af brugen af værdigrundlaget, hvor det i analysen af det første analytiske fokuspunkt konstateres, at brugernes frie skolevalg i særdeles lav grad påvirkes af skolernes formulerede værdigrundlag. Ligeledes formodes værdigrundlaget at levere information til brugerne, men som det også er påpeget i analysen af det første analytiske fokuspunkt forekommer denne information ikke særlig specifik eller kontekstuel. Dette kan igen hænge sammen med de tilsyneladende konsensusprægede værdier, hvilket ligeledes henfører til et andet aspekt af værdigrundlagets kendetegn – dens abstrakte karakter.

7.1.3 Værdiernes abstrakte karakter

Den ensartethed som præger de undersøgte værdigrundlag støtter den konstruerede forklaring som beskrevet i kapitelafsnit 4.3.3, hvor vi argumenterer, for at værdigrundlagene har en overordnet karakter. Som det ses af ovenstående analyse, er det således på grund af den abstrakte og generelle karakter af de værdier, der indgår i de forskellige værdigrundlag, at disse ikke belyser forskelligheder i relation til de enkelte skoler. Værdierne beskrives simpelthen ikke specifikt eller konkret nok til at kunne markere forskelle. I relation til Dronninglund Skoles værdigrundlag ekspliciteres dette ved følgende udtalelse:

”Jeg kan ikke være uenig med nogen på denne her skole om, at faglighed skal være i centrum på en skole, men jeg er ret sikker på, at jeg kan være uenig med mange om, hvordan vi så opnår denne her faglighed”
(Respondent H: Bilag 6B).

Dette udsagn eksemplificerer, hvorledes det er nemt at være enig på et overordnet plan på trods af en underliggende mulighed for konflikt, fordi værdierne subjektivt og praktisk kan forstås forskelligt. Det er netop denne underliggende mulighed for konflikt, der ikke belyses i værdigrundlagene – hverken Dronninglund Skoles eller de øvrige 29 undersøgte. Der fokuseres på positive plusord og fællesskabende udtryk, der leverer positive associationer, hvilket også er blevet belyst i henhold til analysen af fo-

kuspunkt 2 (jf. kapitelafsnit 6.1.1.). Dette skyldes ifølge Ole Thyssen, at et værdigrundlag i den oprindeligt intendede form kan defineres som et marketingtiltag, der på en overordnet og let forståelig måde beskriver virksomheden. Dermed skal de værdier, som er inkorporeret i et værdigrundlag per definition være abstrakte versioner af subjektivt forståede værdier, Thyssen præciserer det på følgende måde:

”[E]t værdigrundlag [skal] være for alle og enhver, kun på den måde kan organisationens værdier være fælles for mange. Kun på den måde kan de bruges som temaer, der kan samle forskellige interessenter, uanset at de har hver deres tilgang. En ingeniør lægger noget andet og mere udviklet i ordet ”holdbar” end den forbruger, der gerne vil have en holdbar termokande. Det betyder, at der bag værdierne er ”usynlige” rum eller bedre: Rum som kun personer med en særlig uddannelse og erfaring kan træde ind i” (Thyssen 2002:290).

Af ovenstående citat defineres et værdigrundlag således som intenderet mod konsensus ved kun at berøre de forskellige værdiers overflade på trods af, at disse også bør favne en decideret fagspecifik betoning. Værdigrundlagets overordnede og konsensusøgende karakter leverer således en reel forståelsesramme i henhold til, at den kvantitative undersøgelse afdækker brugernes holdning til de forskellige værdiudsagn som værende præget af konsensus. I relation til denne abstrakte og overordnede form, som et værdigrundlag tilsyneladende besidder såvel teoretisk som empirisk, kan man forestille sig, at det netop er som følge heraf, at det kan være svært for brugerne at forstå skolens dybere mening med værdierne og dermed også deres praktiske handlinger på baggrund heraf – sådan som det blev belyst i relation til analysen af fokuspunkt 2.

7.1.4 Værdifulde referencerammer

Det, at værdigrundlagene empirisk antager en forholdsvis ens karakter, er ikke en tendens, der udelukkende kan spores indenfor skoleverdenen. Cand.scient.pol. Majken Riis-Hansen og Ditte Maja Simonsen konstaterer således i en lignende komparativ tekstanalyse, at offentlige organisationer i høj grad fremhæver tilsvarende værdier i de forskellige værdigrundlag på trods af forskelle i såvel administrative niveauer som arbejdsområder. De lokaliserer ganske vist en tendens til, at visse værdier er tydeligst indenfor bestemte administrative områder, men det overordnede mønster åbenbarer en stor grad af værdimæssig intertekstualitet og interdiskursivitet både kvalitativt og kvantitativt. Dermed konkluderes det i denne undersøgelse, at forskellige organisationers værdigrundlag i høj grad bygger på de samme antagelser, forudsætter lignende teoretisk baggrund og søger at opnå de samme mål. Selvom organisationerne gennem værdigrundlagene dybest set søger at adskille sig fra konkurrenterne, tyder det således alligevel på, at der er behov for, at inkorporere de samme værdier på tværs af konkurrenternes værdi-

grundlag. Riis-Hansen og Simonsen formoder, at dette skyldes, at mange organisationer ikke har tid til at opfinde et værdigrundlag fra bunden og dermed tvinges til at finde inspiration i overordnede skriftlige formuleringer eller tilmed i konkurrenternes værdigrundlag (Riis-Hansen og Simonsen 2004:146ff.).

Riis-Hansen og Simonsens diskursanalyse støtter dermed op omkring vores egen, eftersom begge undersøgelser lokaliserer homogene værdier i de respektive kontekster. I forlængelse heraf formoder vi ligeledes, at ensartetheden mellem de forskellige skolars værdigrundlag skyldes, at skolerne inspireres af hinanden. Derudover formoder vi dog samtidig, at ensartetheden også refererer til de overordnede lovmæssige rammer, hvor det er vigtigt at bemærke at danske folkeskoler langt fra har så frie rammer som eksempelvis private virksomheder, eftersom disse er reguleret af folkeskoleloven, hvor vores indledende formodning er at de værdier, som skolerne er bærere af, ikke er fastlagt i et rammefrit miljø (jf. kapitelaftnit 4.3.3). Diskursanalysens belysning af mange homogene værdier kan i denne sammenhæng tyde på en overordnet konsensus i relation til folkeskolens virke – i hvert fald internt i folkeskolen. Hermed menes, at der forefindes en generel samfundsmæssig opfattelse af, hvad en skole er og bør indeholde, og at de eksisterende værdigrundlag derfor ikke opnår et formål om at levere en individuel profilering af de enkelte skoler i stedet opnås, som illustreret gennem diskursanalysen en forholdsvis ensrettet profil. Det forekommer muligt, at dette refererer til eksistensen af institutionelle standarder på skoleområdet, hvor en institutionaliseret standard af Professor Kjell-Arne Røvik beskrives som en socialt konstrueret opskrift. Denne såkaldte opskrift udvider sig ved at blive til forbillede for flere og flere, og således udvides standarden til det specifikke felt. Eksistensen af en sådan standard vil i henhold til folkeskoleområdet betyde, at der dannes normer for, hvad en god folkeskole er, hvilket ifølge Røvik kan nedfælde sig som nærmest regellignende sociale fakta og således begrænse alternativerne (Røvik 1992:261ff.). En institutionaliseret standard er dermed at betragte som afgrænsede ideer om, hvad der til enhver tid er den korrekte procedure, hvorfor ensrettede værdier kan betragtes som en inkorporeret del af det felt, der er præget af institutionaliserede standarder.

I relation til folkeskoleområdet må det formodes, at de institutionaliserede standarder fremkommer af de rammer og referencer, som omgiver folkeskolen. Vi formoder dermed, at udgangspunktet for den ensrettede profil, der tilsyneladende præger folkeskolernes værdigrundlag, i en vis udstrækning kan henføres til folkeskoleloven. De danske folkeskoler defineres, kendetegnes og karakteriseres netop af den danske folkeskolelov, hvorfor man må formode, at denne lov leverer den overordnede værdimæssige ramme for de forskellige værdigrundlag. Dette understøttes af to aspekter, nemlig at folkeskoleloven formodes, at udtrykke generelle samfundsmæssige forhold og behov (jf. kapitelaftnit 7.2.2. – forudsætningerne for konsensus) samt at tilnærmelsesvist alle de værdier, som kan genfindes i de forskellige værdigrundlag, også kan lokaliseres i folkeskoleloven. Dermed kan det formodes, at værdierne, som er

formuleret i de forskellige værdigrundlag, enten direkte eller indirekte har deres ophav fra folkeskoleloven eller fra det samfund som folkeskoleloven formodes, at repræsentere (jf. bilag 9, der sætter diskursanalysen i relation til folkeskoleloven af 2003). Denne sammenhæng mellem værdierne og folkeskoleloven kan dog kun spores i relation til de værdier, som orienterer sig mod ”*Forældreinddragelse*” og ”*Krav til lærerne*”. Dette er således ikke tilfældet med værdier, der orienterer sig indenfor ”*Skolens kulturelle værdier*”, hvilket, vi mener, skyldes, at loven hovedsageligt forekommer som værende orienteret mod generelle krav til skolens organisering, undervisning og handlekompetence, og i mindre grad karakteren af de enkelte skolars kultur. Alligevel er overensstemmelsen i relation til værdiudsagn, der orienterer sig mod skolens kultur ligeså stor som ved de øvrige retninger. Det må således formodes, at der er referencer ud over folkeskoleloven, der har indflydelse på ensretningen i folkeskolernes værdiorientering. Her mener vi, at eksempelvis læreruddannelsen kan nævnes, som en institution, der kan være med til at udbrede institutionaliserede standarder i henhold til, hvad der kulturelt set bør karakterisere en folkeskole. Overordnet set er det dog med udgangspunkt i nærværende empiri svært at karakterisere, præcist hvorfra de institutionaliserede standarder stammer, men det fremgår tydeligt heraf, at standarderne er stærkt tilstedeværende på det danske folkeskoleområde. Den store homogenitet mellem de her undersøgte værdigrundlag kan således krediteres et felt, der synes at være præget af institutionaliserede standarder, hvorfor de eksisterende værdier ikke er fremkommet hverken ramme- eller referencefrit. Netop derfor besværliggøres gennemslagskraften af nærværende undersøgte værdigrundlag, idet alle værdigrundlag kan formodes, primært at duplikere feltets allerede eksisterende værdier.

7.2 Brugernes konsensusprægede værditilslutning...

I relation til ovenstående konstituering af værdigrundlagenes empiriske karakter som værende præget af homogenitet vil nærværende kapitelaflsnit være karakteriseret ved et kontekstuel fokus i relation til at bestemme karakteren af Dronninglund Skoles værdigrundlag ud fra et brugermæssigt perspektiv. Formålet hermed er i relation til den opbyggede forklaring i kapitelaflsnit 4.3.3, at belyse hvorvidt værdierne i værdigrundlaget har udgangspunkt i fælles værdier, som det argumenteres for i organisations- og managementteori (Hagedorn-Rasmussen og Jagd 2007; Thyssen 2002). Nærværende kapitelaflsnit søger således en belysning af, hvorvidt værdierne i Dronninglund Skoles værdigrundlag accepteres af forældregruppen. Dette vil være med til yderligere at belyse tilstedeværelsen af institutionaliserede standarder og dermed rammen for folkeskolernes værdier, ligesom dette også afslutningsvist vil medvirke til en nærmere karakterisering af et værdigrundlags karakter fra såvel et objektivt som brugerorienteret perspektiv.

Den kvantitative spørgeskemaundersøgelse indikerer i denne sammenhæng, at den konsensusprægede karakter, der synes at omgive værdigrundlagene, også eksisterer i henhold til forældrene på Dronninglund Skole. Således lokaliseres der gennem de kvantitative data en overordnet og forholdsvis konsensuspræget brugerorientering i henhold til Dronninglund Skoles værdiudsagn, idet hovedparten af forældrene markerer at være meget enige i de forskellige værdiudsagn. Brugertilslutningen til de enkelte værdier varierer således fra mellem 80 til næsten 100 procents enighed. Selv de værdiudsagn, som forældrene tilslutter sig i lavest grad kan dermed stadig defineres som havende en konsensuspræget karakter. De værdier som opnår den laveste tilslutning er værdien om rummelighed, illustreret ved forældrenes reaktion på udsagnet om vigtigheden af, at en skole er for alle børn, hvor 80,8 % af forældrene tilslutter sig dette i høj grad. Derudover optræder en værdi om karakteren af læringsmiljøet illustreret ved udsagnet om et kreativt, musisk og sundhedsfremmende miljø, hvor 80,9 % af forældrene tilslutter sig denne i høj grad. På trods af at der ved disse værdiudsagn altså er tale om den laveste grad af tilslutning til værdierne, er der med cirka 80 % tilslutningsgrad altså ikke tale om decideret konfliktprægede værdier, eftersom 80 % fortsat må siges at udgøre langt størstedelen af respondenterne. Samtidig er der utrolig få respondenter, som er uenige i de forskellige værdiudsagns vigtighed. Værdiudsagnet om et kreativt, musisk og sundhedsfremmende miljø er således det værdiudsagn, hvor der er flest respondenter, der er uenige med dette. Nedenstående frekvenstabell illustrerer de reelle frekvenser for tilslutningen til dette værdiudsagn. Som det ses heraf, er det kun 4,3 %, der ikke tilslutter sig denne værdi, men i stedet 14,9 %, der er neutrale i henhold til værdiudsagnet. Det kan således tyde på, at den lavere procentdel som tilslutter sig værdien i høj grad skyldes, at det er problematisk for respondenterne, at danne sig en særegen mening om værdiudsagnet, hvorfor de markerer en neutral tilslutning. Det samme er tilfældet ved de øvrige værdiudsagn, der kendetegnes ved en tilslutningsgrad fra omkring 80 til 95 %.

Vigtigheden af et kreativt, musisk og sundhedsfremmende miljø		
	Frekvens	Procent
Tilslutning i lav grad	10	4,3
Neutral tilslutning	35	14,9
Tilslutning i høj grad	190	80,9
Total	235	100,0
Antal missing	4	2,1

Den teoretiske påstand om, at et værdigrundlag er konsensusorienteret, synes således, hvad angår Dronninglund Skoles værdigrundlag, empirisk at have sin rigtighed eftersom såvel ledelse³³ som brugere, overordnet støtter op om de enkelte værdiudsagn. Dette styrkes endvidere af de værdier, der opnår

³³ Vi forudsætter her, at ledelsen støtter op omkring de formulerede værdiudsagn i værdigrundlaget, eftersom de har været med til at formulere disse og fortsat arbejder med dem.

den højeste grad af brugertilslutning og som vurderes vigtige af praktisk taget alle respondenterne. Dette drejer sig primært om værdier, som det er svært at være uenige i, hvoraf der kan nævnes en værdi om trivsel som illustreret af værdiudsagnet om, at: ”En skole skal være et godt sted at være”, hvor 99,6 % af brugerne tilslutter sig denne værdi i høj grad. Ligeledes har værdiudsagnet omkring selvværd og handlekompetence en tilslutningsgrad på 96,6 % af brugerne, der således i høj grad er enige i vigtigheden af denne værdi. Det samme gør sig gældende ved værdien om høj faglighed, som illustreret af værdiudsagnet omkring faglighed og kompetence, hvoraf 94,9 % af respondenterne tilslutter sig dette i høj grad (jf. bilag 12). Udover at der således er en høj tilslutningsgrad til førnævnte værdier, er der ligeledes meget få, der er uenige i disse. Dette kan eksemplificeres gennem nedenstående frekvenstabel, der illustrerer, hvorledes ingen af respondenterne har markeret, at de er uenige i relation til den pågældende værdi. Ligeledes er der kun én respondent, som tilslutter sig denne værdi i neutral grad, mens de øvrige respondenter således tilslutter sig værdien i høj grad. Denne ekstremt høje grad af tilslutning til denne værdi og en del andre værdier i værdigrundlaget kan relateres til den positive og meget abstrakte karakter af disse værdier. Hermed menes, at det kan være svært at være uenige i de fremstillede værdier, hvor det eksempelvis ville forekomme komisk for størstedelen af det moderne danske samfund, såfremt enten skoleledelse eller forældre påstod, at en skole ikke bør være et godt sted at være.

Vigtigheden af at en skole er et godt sted at være		
	Frekvens	Procent
Tilslutning i lav grad	0	0
Neutral tilslutning	1	0,4
Tilslutning i høj grad	235	99,6
Total	236	100,0
Antal missing	3	2,1

Den høje grad af konsensus i relation til de enkelte værdier støtter således Ole Thyssens påstand om, at værdigrundlag har udgangspunkt i værdier, der søger at samle frem for at adskille. Som tidligere nævnt skyldes dette tilsyneladende værdiernes og værdigrundlagenes konstituering som værende abstrakte og overordnede. Dette støttes i det nedenstående, hvor vi vil vise, hvorledes respondenternes tilslutning til de forskellige værdier nuanceres, når man anlægger et mere dybdegående kvalitativt fokus.

7.2.1 Værdiernes interne konfliktfylthed

Umiddelbart forekommer den påviste konsensus som værende afhængig af værdiernes overordnede karakter, eftersom det er muligt at nuancere den beskrevne konsensus gennem et fokus på forældrenes kvalitative forståelse af de enkelte værdiudsagn. Den kvalitative interviewundersøgelse støtter op om dette ved at tydeliggøre, at der ganske vist forekommer en overordnet enighed i relation til vigtigheden af de specifikke værdier i Dronninglund Skoles værdigrundlag, men den belyser samtidig, hvorledes

brugerne har svært ved at forstå præcist, hvad skolen forstår ved de enkelte værdier. Interviewdeltagerne giver således udtryk for, at de er bevidste om, at der ligger mere bag værdigrundlaget end de abstrakte positive udtryk, som dette umiddelbart indeholder, hvilket illustreres af følgende citat: *”Værdigrundlaget alene er jo bare paraplyen, hvorunder de mere sådan konkrete pædagogiske fagmiljøer skal udmøntes”* (Respondent J: Bilag 6B). Derudover påpeger adskillige respondenter, at det er utrolig svært for dem at gennemskue, præcist hvad det er der ligger bag værdigrundlaget, hvilket kan illustreres af følgende bemærkning: *”Det interessante er jo, hvilket barnesyn, der ligger bag den måde, der arbejdes med faglighed på. Det synes jeg ikke er synligt”* (Respondent H: Bilag 6B). Som det eksemplificeres i dette citat, er den pågældende værdi i sig selv altså ikke så interessant for brugerne, hvorimod implementeringen af denne og den bagvedliggende forståelse er af større interesse, hvilket kan hænge sammen med en generel brugerorienteret opfattelse af værdigrundlaget som værende præget af positive fyldord³⁴.

Et andet aspekt, som illustrerer brugernes kvalitativt mere komplekse opfattelse af værdigrundlaget og dermed også tilslutningen til de inkorporerede værdier skolen og forældrene imellem, vedrører, hvorledes Dronninglund Skole opfatter alle værdiudsagnene som essentielle elementer i skolens dagligdag og på denne måde ikke prioriterer et udsagn frem for et andet. I modsætning hertil prioriterer alle de interviewede forældre åbenlyst de forskellige udsagn. Således opfattes rækkefølgen af værdigrundlagets udsagn, som et signal om, hvad der prioriteres højest: *”Rækkefølgen det står i – der er jo nogle ressourcer kan man sige - prioriterer man virkelig faglighed og kompetence [som er det første udsagn] før alle de andre ting, eller er det noget andet, der skal stå øverst. Det er væsentligt, synes jeg”* (Respondent K: Bilag 6B). Det er således muligt at spore en forskel i forståelsen af værdigrundlaget skolen og forældrene imellem. I relation til denne prioriteringsforståelse reagerer alle de interviewede forældre på, at Dronninglund Skole har værdien omkring faglighed og kompetence som den først nævnte i værdigrundlaget: *”Man kunne sagtens flytte nogle af de her punkter omkring trivsel op i toppen og så ville man automatisk få fagligheden med* (Respondent K: Bilag 6B). Som det ses af dette citat opfattes fagligheden på grund af placeringen i værdigrundlaget som værende det skolen prioriterer højest, hvorimod forældrene prioriterer børnenes trivsel højere end såvel som en direkte forudsætning for faglighed. Dette pointeres i alle gruppeinterviewene med stor enighed blandt de forskellige forældre med udsagn som: *”Jeg synes, at man kan sige, at hvis der ikke er trivsel, så er det også en illusion, at få en faglighed på den måde, så synes jeg egentlig, at det er logisk, at trivsel må få førsteprioritet, eftersom det er forudsætningen for, at der kan*

³⁴ I relation hertil forekommer der i fokusgruppeinterviewet foretaget den 26.05 en diskussion omkring de værdimæssige udsagn i henhold til værdien trivsel, hvilket forældrene er meget fokuserede på, som følge af den diskurs der præger hjemmet kontra skolen. Denne diskussion vedrører en overordnet følelse af ikke at have tilstrækkelig viden om, hvad skolen gør, for at børnene trives på trods af, at dette står i værdigrundlaget (Bilag 6B). Der efterspørges således større indsigt i og forklaring af værdigrundlaget.

ske en faglig indlæring” (Respondent N: Bilag 6C). Og *”Jeg sidder og tænker, at den værdi [skolen skal være et godt sted at være] hænger sammen med alt det andet, det er jo sådan set den, der er den overordnede”* (Respondent M: Bilag 6C). Disse udsagn omkring trivsel som værende prioriteten og udgangspunkt for faglighed, støtter op om den overordnede konsensus blandt brugerne, som spørgeskemaundersøgelsen umiddelbart illustrerer. Samtidig leverer de indsigt i forældrenes opfattelse af Dronninglund Skole som institution og en klar opfattelse af, at forældrene mener, der er en værdikonflikt i relation til prioriteringen af værdier. Dette illustrerer, at selvom forældrene tilslutter sig de værdier, der overordnet indgår i Dronninglund Skoles værdigrundlag, så er det ikke ensbetydende med en generel konsensus mellem skolen og brugerne.

Det er således en generel brugeropfattelse, at et fagligt fokus er mere legalt fra lærerens side end et trivselsorienteret fokus, hvilket ses tydeligt af følgende citat, der fremkommer i relation til en diskussion omkring et større fokus på trivsel: *Så skulle det også være legalt for lærerne at komme på kursus i det frem for at komme på kursus i et eller andet fagligt. Det tror jeg også kræver en holdningsændring fra lærerne, at de skal tænke lidt mere pædagogiske nogle gange og så bryde de der grænser ned, der er mellem lærere og pædagoger* (Respondent F: Bilag 6B). Det er altså tydeligt, at der er en opfattelse af, at der er visse ting, der ikke er legale for lærerne, hvilket yderligere udtrykkes i forbindelse med et andet fokusgruppeinterview, hvor deltagerne pointerer, at forældrene oplever, at lærerne er pressede på grund af specifikke krav til fagligheden, hvor kravene til trivslen er betydeligt mere flydende (Bilag 6C). Dette støttes af Professor Lars Qvortrup og skoleleder Birthe Qvortrup, som argumenterer for, at skolen og hjemmet præges af forskellige diskurser. Hvor skolen præges af en uddannelsesdiskurs, præges hjemmet snarere af en kærlighedsdiskurs, hvorfor skolen af naturlige årsager sætter faglighed højest ligesom forældrene sætter trivsel højest. Der er dog ikke tale om modsætninger, men snarere komplementære diskurser, hvorfor Qvortrup og Qvortrup pointerer, at det er vigtigt, at forældrene ikke forventer, at skolen overtager hjemmets rolle, i stedet bør forskellene mellem de forskellige diskurser markeres (Qvortrup og Qvortrup 2007:59ff.). De små konflikter, der åbenbares i relation til den kvalitative forståelse af værdierne, ændrer således ikke på en overordnet brugermæssig konsensus i relation til de enkelte værdiudsagn, disse skyldes snarere en diskursiv forskel i relation til henholdsvis forældrenes og institutionens formål med skolen. Årsagen til at disse konflikter og forskellen i opfattelsen af de forskellige værdier ikke indledningsvist åbenbares i henhold til brugernes konsensusprægede tilslutning til værdierne, må formodes til dels at være værdigrundlagets overordnede form, eftersom det kræver en større uddybning fra brugernes side, før de underliggende konfliktfyldte forståelser belyses. Spørgsmålet er om, den overordnede konsensus udelukkende kan relateres til værdigrundlagets overordnede og abstrakte karakter, hvilket vi vil behandle i det nedenstående.

7.2.2 Forudsætninger for konsensus...

Som før nævnt forekommer det som en mulighed, at der eksisterer institutionaliserede standarder i relation til det aktuelle felt, standarder som blandt andet kan stamme fra de rammer der omgiver folkeskoleområdet, hvor folkeskoleloven kan siges at være en af de mere signifikante. Folkeskolens miljø som kontekst for et værdigrundlag er således værd at rette et specifikt fokus mod. Et værdigrundlag har oprindeligt haft form af en organisations strategi i relation til dennes medarbejdere og kunder. Funktionen hermed har været at skabe en fælles referenceramme for virksomhedens medarbejdere såvel som kunder med det biprodukt, at et værdigrundlag kan tiltrække nye kunder (Thyssen 2002:288). Dette er også tilfældet i relation til folkeskolens anvendelse af værdigrundlaget, hvilket tydeliggør den højere grad af liberalisering, der præger skolefeltet i disse tider (jf. kapitelafsnit 2.1- brugerdimensionen i den offentlige sektor). På trods af den øgede liberalisering og decentralisering i de senere år har folkeskolerne alligevel en distinkt karakter i forhold til eksempelvis private virksomheder. Forældreorganisationen ”Skole og Samfund” eksemplificerer dette ved at definere folkeskolen, som værende: *”[D]en eneste samfundsinstitution, som er fælles for næsten alle, og den skal i sin virksomhed modvirke den stigende fragmentering af samfundet”* (Skole og samfund 2008). Folkeskolen karakteriseres her som en central institution i det danske samfund, og som sådan en fællesnævner for størstedelen af borgerne i det danske samfund. Professor og Dr. Phil. Peter Harder argumenterer i relation hertil, at folkeskolen er en del af selve den danske identitet, hvorfor Harder også karakteriserer folkeskolen som fælleseje. Dette resulterer i en generel stærk opbakning til folkeskolen og det denne repræsenterer, på trods af eller måske netop fordi folkeskolen ofte er til offentlig debat. Denne offentlige debat favner ikke bare folkeskolen, men også så forskellige retninger som nationens fremtid, det danske menneskesyn, lærernes professionelle selvspekt og hensynet til ens egne børn, hvilket illustrerer folkeskolen som et centralt fundament i det danske samfund. Et fundament som ifølge Harder er præget af et bredt værdifællesskab om dansk skoletradition (Harder 2005).

Harders karakterisering af folkeskolen som centrum for et bredt værdifællesskab, støttes af Professor i uddannelsessociologi Erik Jørgen Hansen, der argumenterer for, at folkeskolen er et konstant forsøg på: *”[A]t indkredse en universelt dækkende mening med skolegang. Det vil sige en opfattelse heraf, som alle grupperinger i samfundet formodes at kunne gå ind for”* (Hansen 2003:81). Hansen henviser videre til Undervisningsministeriets tidsskrift: ”Uddannelse”, hvori det betones, at et af de få eksempler på politisk enighed om det danske samfunds værdier og kulturudtryk er folkeskolelovens formulering af folkeskolens formål. Dette betyder selvfølgelig ikke, at der ikke kan lokaliseres konflikter i relation til folkeskoleområdet, men snarere at formuleringerne generelt besidder en sådan bredde, at de tillader mange forskellige fortolkninger. Hansen illustrerer dette ved en nærmere analyse af folkeskoleloven, der kon-

staterer at denne består af overordnede plusord, der appellerer til fuld tilslutning uden den præcision, der kan ”skille vandene”, hvorfor der her kan drages paralleller til folkeskolernes værdigrundlag.

Den samfundsmæssige og politiske konsensus i relation til folkeskoleområdet kan siges at illustrere et ønske om overordnet konsensus i relation til folkeskolerne, hvor det er samfundsudviklingen såvel som tidsånden og ikke politisk divergerende faktorer, der er de styrende elementer for folkeskolens indhold. Hansen konstaterer således, at tilstræbt værdienighed er en inkorporeret del af folkeskoleområdet (Hansen 2003:81ff.). På trods af at denne værdienighed udelukkende eksisterer på et rent generelt og overordnet plan, er det altså tydeligt, at værdigrundlagenes overordnede konsensus og eksistensen af synlige konflikter på et overordnet plan sandsynligvis til en vis grad skyldes det område, hvor indenfor de opererer.

7.3 Værdigrundlagets karakter som forklaringsfaktor

Med udgangspunkt i nærværende analyse kan et værdigrundlag karakteriseres som overordnet, konsensusøgende og i praksis stort set homogent. Værdigrundlagets kontekstuelle såvel som generelle karakter kan dermed i vid udstrækning være med til at forklare omfanget af den praktiske indflydelse, som er belyst i kapitel 5 og 6, der behandler henholdsvis fokuspunkt 1 og 2.

Værdigrundlagets empiriske karakter der med udgangspunkt i diskursanalysen af et udsnit af aktuelle værdigrundlag lokaliseres som værende præget af generel homogenitet, illustrerer således, hvordan det er problematisk for disse at markere forskelle. Dermed kan det siges at være problematisk, at foretage sammenligninger af folkeskoler med udgangspunkt i et værdigrundlag. Homogeniteten kan med udgangspunkt i den deduktive forklaringsopbygning siges, at være et resultat af værdigrundlagenes konsensusorienterede fokus og værdiernes overordnede og abstrakte karakter. Derudover kan den store grad af homogene værdier også relateres til institutionaliserede standarder, der leverer overordnede rammer og referencer, under hvilke de enkelte skolars værdier frembringes og dermed også værdigrundlagene. Derudover kan selve et værdigrundlags teoretiske karakter såvel som folkeskoleområdet defineres som havende en konsensusøgende karakter. Disse aspekter kan således være medvirkende til, at skabe en kontekst der gør, at hovedparten af brugerne tilslutter sig de enkelte værdiudsagn, som er indeholdt i nærværende speciales case. Denne konsensus besidder dog kun en overordnet karakter, eftersom opfattelsen af værdiernes praktiske implementering såvel som prioritering forekommer betydeligt mere konfliktorienteret. Man kan således sige, at værdigrundlagets karakter som konsensusøgende gør, at det ikke er designet til at dykke ned i den egentlige betydning og forståelse af værdierne.

Udover at betegne værdigrundlagets praktiske omfang som værende sjældent benyttet som sammenligningsgrundlag fremstiller analysen af omfanget af værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft også Dronninglund Skoles værdigrundlags praktiske implementering som værende præget af en stærkt varierende synlighed (jf. kapitelafsnit 6.2). Dette kan igen relateres til værdigrundlagets karakter, eftersom et værdigrundlag ikke er designet til at konkretisere, hvorledes værdierne synliggøres i praksis. På grund af dets marketingsorienterede og dermed konsensusøgende ophav, er de enkelte værdiudsagn ikke konkretiseret i særlig grad, hvorfor sammenhængen mellem skriftlig værdi og praktisk indflydelse er problematisk. Dermed kan selve værdigrundlagets karakter i teoretisk såvel som praktisk forstand være med til at forklare det ringe omfang, hvormed Dronninglund Skoles værdigrundlag opnår praktisk gennemslagskraft i henhold til analysen af fokuspunkt 1 og 2. Det tydeliggøres herigennem, at en forklaringskraft i henhold til det omfang som er blevet belyst i analysen af fokuspunkt 1 og 2 ikke refererer direkte til det her undersøgte værdigrundlag, men til selve karakteren af et værdigrundlag. På grund af specifikke kendetegn, der kan relateres til definitionen af et værdigrundlag, er det således problematisk, at lokalisere et konkret praktisk omfang af værdigrundlagets indflydelse på Dronninglund Skole. Det abstraktionsniveau, hvorpå værdier fungerer, besværliggør nemlig muligheden for og gennemskueligheden af handling ud fra værdierne. Skulle dette være en konkret mulighed, ville det i stedet være nødvendigt med mere håndgribelige redskaber end et værdigrundlag. Det er nemlig nødvendigt med mere tydelige mål, for hvad der skal nås og gerne konkrete indikatorer, der samtidig belyser, hvorvidt de specifikke mål er opnået – aspekter som ikke bør indgå i forbindelse med et værdigrundlag såfremt man forstår dette ved hjælp af en organisationsteoretisk definition.

Kapitel 8

- *Analyse af brugernes profil*

*"Der findes ikke et begreb som
'absolut værdi' i denne verden.
Man kan kun vurdere, hvilken
værdi en ting har for én selv".*

Charles Dudley Warner

8 Analyse af brugernes profil

Med brugerperspektivet som et centralt aspekt i forhold til værdigrundlagets gennemslagskraft, sætter denne afsluttende analysedel fokus på, hvad der kendetegner netop brugerne. Nærværende analyse behandler således det fjerde analytiske fokuspunkt, der vedrører brugernes profil. Ligesom den forudgående analysedel med udgangspunkt i det tredje fokuspunkt relateres nærværende analysedel til det forklarende element i problemformuleringen og er i denne sammenhæng karakteriseret ved Explanation Building. Grundlæggende er analysen centreret om brugerperspektivet, som er et kernebegreb i problemformuleringen og med udgangspunkt i casen som udgøres af Dronninglund Skoles værdigrundlag, defineres brugerperspektivet således som indbefattende forældrene på Dronninglund Skole. Disse udgør derfor nærværende analysedels omdrejningspunkt, hvor formålet konkret er at redegøre for forskelle i værdigrundlagets beskrevne gennemslagskraft og herigennem søge at levere en forklaring på selve omfanget af gennemslagskraft.

8.1 Det komplekse brugerperspektiv

Når brugerperspektivet her sættes i fokus, skyldes det en grundlæggende antagelse om, at brugernes profil i forskellige sammenhænge kan medvirke til en forklaring på omfanget af værdigrundlagets gennemslagskraft. Det er i denne sammenhæng et velkendt fænomen, at ”smag og behag er forskellig”, ligesom man i vurderingsøjemed ofte siger, at ”det afhænger af øjnene, der ser”. Med dette in mente betragtes de to indledende fokuspunkter omhandlende værdigrundlagets anvendelse af brugerne samt dennes synlighed for brugerne. Med udgangspunkt i forudgående undersøgelser samt en forståelsesramme centreret om distinktionsteori, antages det i denne sammenhæng, at en række differentierende mekanismer vil være disponerende for deres relation til værdigrundlaget, ligesom disse mekanismer ifølge Bourdieus terminologi viser sig bestemmende for menneskers holdninger og generelle adfærd (Ritzer 2003:523). Den forudgående antagelse er således, at disse differentierende mekanismer kan lokaliseres i forhold til forældrenes anvendelse af værdigrundlaget, men tilsvarende i forhold til deres angivelse af værdigrundlagets synlighed i skolens daglige praksis, og at disse grundlæggende differentierende mekanismer kan være medvirkende til en forklaring af forskelle i gennemslagskraft, som i de indledende to analysedele, blev lokaliseret hos forældregruppen på Dronninglund Skole. Som det her antydes, afgrænses nærværende analyse ved udelukkende at behandle de mest distinkte, afhængige variable vedrørende fokuspunkt to, hvor alene de tre mindst synlige værdiudsagn inddrages. Dette drejer sig konkret om følgende værdiudsagn ”Dronninglund Skole er kendetegnet ved pædagogisk udvikling og samarbejde”, ”På Dronninglund Skole er der bevidsthed om ressourcer og medansvar for det fysiske miljø” og ”På Dronninglund Skole sker læring i et sundhedsfremmende, kreativt og musisk miljø”. Nærværende analyse har netop et forklarende formål i forhold til brugerperspektivet, hvorfor der udelukkende fokuseres på de tre nævnte værdiudsagn.

seres på resultater, hvor der afsløres synlige divergenser, og hvortil en yderligere tilgang til brugerperspektivet kan medvirke til en forklaring, idet Dronninglund Skoles brugere i høj grad er kendetegnet ved en række fællesnævner. Brugere har således ikke alene det tilfælles, at de har børn på samme skole, de tilhører også omtrent samme samfundslag i relation til indikatorer som herkomst, uddannelse og indkomst (dette uddybes i bilag 14A, der beskriver vores spørgeskemaundersøgelsens respondenter og bilag 14B, der indeholder den statistiske analyse, som beskrivelsen baserer sig på). Fællesnævnerne i brugernes profil indikerer at en analyse baseret på distinktionsteori vanskeliggøres, dog formodes den tilsyneladende enslydende profil af Dronninglund Skoles brugere ikke nødvendigvis at betyde, at de differentierende mekanismer er sat ude af spil i forhold til en forklaring af den beskrevne gennemslagskraft. Således indikeres der nogle forskelle i forældrenes relation til værdigrundlaget (jf. kapitel 6), hvilket kan tyde på, at der er en vis varians i henhold til brugerperspektivet, der muligvis kan forklares ved hjælp af brugernes profil.

Omend dette afsluttende analytiske fokuspunkt jævnfør analysestrategien i udgangspunktet består af en deduktiv formodning om, at der forefindes distinkte mønstre i respondenternes relation til værdigrundlaget, så er analysedelens primære fokus Explanation Building, hvilket åbner op for at den forudgående antagelse om distinktionernes betydning ikke behøver stemme overens med den virkelige verden. Igen gennem Explanation Building suppleres det deskriptive element af problemformuleringen, som blev behandlet i analysedelene ”Anvendelse af værdigrundlaget” samt ”Værdigrundlagets synlighed og implementering”. Dette betyder for nærværende analyse, at dennes omdrejningspunkt således er via simpel hypotesetest at redegøre for, hvorvidt den pågældende antagelse om differentierende mekanismers betydning i forhold til værdigrundlagets gennemslagskraft er mere end blot en antagelse, og dernæst hvad dette konkret betyder for omfanget af værdigrundlagets gennemslagskraft.

For at undersøge antagelsens rigtighed gennemføres i denne sammenhæng adskillige multivariate analyser i form af multiple regressionsmodeller. I henhold til den beskrevne analysestrategi har disse til formål at redegøre for, i hvor høj grad et sæt informationer forudsiger værdien af den afhængige variabel. Regressionsmodellerne indledes i nærværende analyse ved benævnelsen af et multipelt korrelationsestimat, der indikerer, hvor godt modellen stemmer overens med data, det vil sige, hvor meget af variansen i den afhængige variabel, der forklares af modellen (de Vaus 2002:318). Dernæst følger den mest signifikante regressionsmodel i forhold til den givne afhængige variabel.³⁵ Derefter følger en forklaring af modellens påviste sammenhænge eller manglende sammenhæng, hvor der er fokus på, hvad disse sam-

³⁵ Denne udvalgte model er dog ikke nødvendigvis kendetegnet ved det højeste korrelationsestimat, men derimod i flere tilfælde udvalgt med henblik på at optimere signifikansniveauet, idet signifikansniveauet er indikator for, hvorvidt en given sammenhæng er reel.

menhænge skyldes, og hvad de pågældende differentierende mekanismer betyder i relation til de tidligere analysers resultater.

8.2 Differencerne i kendskab og anvendelse

Det første analytiske fokuspunkt omhandlede forældrenes anvendelse af værdigrundlaget, hvorunder forældrenes kendskab til værdigrundlaget, og værdigrundlagets anvendelsesfunktioner i henhold til undervisningsministeriets formål var i fokus. I denne sammenhæng kunne det konstateres, at omend en relativt stor andel af forældrene i vores sample tilkendegav et kendskab til deres skoles værdigrundlag, så inkluderede en konkret aktivitet omkring skolevalg kun hos et fåtal af forældrene på Dronninglund Skole dette skriftlige værdigrundlag. Ligeledes forekom sammenligning med øvrige værdigrundlag fra andre skoler tilsvarende sjældent. Således indikerede analysen, at værdigrundlaget ikke opfylder den intenderede målsætning med værdigrundlaget, som indbefatter sammenlignelig brugerinformation. Ikke desto mindre viste det sig, at værdigrundlaget hos en stor del af forældrene på Dronninglund Skole var blevet anvendt som almen brugerinformation, hvilket indikerer, at værdigrundlaget trods alt har en funktion som informationskilde, hvordan dette end tolkes. Afslutningsvis kunne der i forbindelse med dette analytiske fokuspunkt lokaliseres en vis sammenhæng mellem graden af kendskab, og måden hvorpå værdigrundlaget var blevet anvendt. Således kunne det indikeres, at de såkaldt mere aktive anvendelsesformer i form af decideret sammenligning med andre skoler og eventuelt skolevalg krævede en højere grad af kendskab, end det var tilfældet med anvendelsesformen benævnt almen brugerinformation. I forbindelse med dette analytiske fokuspunkt sættes der derfor indledningsvist fokus på, hvilke differentierende mekanismer der antageligt spiller ind i forhold til forældrenes kendskab til skolens værdigrundlag og dernæst i forhold til deres anvendelse af værdigrundlaget.

Den umiddelbare antagelse er i denne sammenhæng, at yngre forældre i større omfang vil have kendskab til værdigrundlaget, da skolens ledelse har informeret om, at nye forældre introduceres til værdigrundlaget i forbindelse med skolestart. Værdigrundlaget på Dronninglund Skole blev nemlig først implementeret i år 2004, hvilket betyder, at en del yngre forældre sandsynligvis er blevet introduceret for det i forbindelse med skolestart, mens de forældre, hvis børn startede i skolen forinden år 2004, ikke har fået tilsvarende introduktion. Dertil kommer et aspekt såsom uddannelsesniveau, hvor det kan formodes, at veluddannede i højere grad opsøger denne viden. Danske forskere har netop i denne sammenhæng påvist en sammenhæng mellem uddannelsesniveau, og hvordan man som forælder forholder sig til barnets skole, hvor veluddannede især stiller krav både om og til informationer (Internet 9). Dette udgør således mulige forklaringer på, hvorfor kendskabet til værdigrundlaget varierer, men hvorvidt dette er sande forklaringer vil vi i det nedenstående søge at forklare ved hjælp af multivariate analyser.

8.2.1 Kendskabet varierer, men hvorfor?

Graden af kendskab til det skriftlige værdigrundlag synes at indeholde relativt store divergenser i relation til brugerperspektivet, hvorfor der i høj grad må forventes, at kunne lokaliseres betydningsfulde differentierende mekanismer, hvorfor aspektet omkring kendskab betragtes som relativt velegnet til regressionsanalyse.³⁶ En regressionsmodel over forældrenes kendskab til værdigrundlaget viser imidlertid, at antagelserne om differentierende mekanismers betydning kun i et mindre omfang gør sig gældende. Således viser den mest sigende regressionsmodel, der inkluderer gennemsnitlig indkomst og etnisk herkomst som variable, at denne alene forklarer 0,4 % af variansen.³⁷ Den herunder illustrerede model er samtidig langt fra signifikant, hvilket signifikansniveauerne på henholdsvis 0,282 og 0,159 tydeligt indikerer.

Disse tal markerer, at den tilsyneladende sammenhæng sandsynligvis kan konkluderes at skyldes tilfældigheder i sam-

Regressionsmodel: Kendskab til Dronninglund Skoles værdigrundlag					
	B	Std. Error	Beta	t	Sig
Konstant	3,326	0,604		5,504	0,000
Gennemsnitlig indkomst	0,118	0,109	0,076	1,079	0,282
Forældrenes etniske herkomst	0,626	0,443	0,100	1,414	0,159

plet. Ikke desto mindre antyder den pågældende regressionsmodel, at forældrenes etniske herkomst har en vis betydning. Dette ses af, at variabelen udgør den væsentligste differentierende mekanisme, hvilket ses af den større Beta-værdi, dernæst viser den tilhørende B-værdi på 0,626, at forældre, der er kendetegnet som værende af dansk herkomst, i højere grad end forældre med anden etnisk herkomst har en vis grad af kendskab til skolens værdigrundlag. Således markerer B-værdien, at for hvert forældrepar, som er dansker, stiger graden af kendskab med 62,6 %. Da modellen imidlertid ikke er signifikant, er det ikke muligt at konkludere, hvorvidt den alligevel relativt høje grad af kendskab, som kendetegner værdigrundlagets gennemslagskraft, hænger sammen med at Dronninglund Skoles brugerprofil hovedsageligt består af danskere. Til trods for samplets i alt 239 respondenter er der nemlig i statistisk forstand tale om en relativt lille sample, som i øvrigt yderligere reduceres til 223 grundet 16 manglende besvarelser i forbindelse med angivelse af graden af kendskab. Den mindre sample betyder i denne sammenhæng, at der forekommer større statistisk usikkerhed, hvor årsagen hertil er, at grupperingerne bliver små og dermed statistisk ubetydelige (de Vaus 2002:81). Når eksempelvis forældrenes alder således ikke viser sig, at være afgørende for graden af kendskab, kan det hænge sammen med den før nævnte beskrivelse af Dronninglund Skoles brugere, hvor grupperingerne med såvel ældre som yngre foræl-

³⁶ Med en regressionsanalyse er det muligt at se, i hvilken grad udvalgte baggrundsvariable har en forklaringskraft i forhold til en eksisterende divergens – jf. kapitelafsnit 4.3.4

³⁷ Se bilag 13A

dre er yderst små (jf. bilag 14A). Langt størstedelen af forældrene i samplet befinder sig i den mellemste gruppering, hvilket bevirker, at eventuelle forskelle ikke formår at have signifikant statistisk betydning.³⁸ Forklaringen på den manglende sammenhæng kan imidlertid også være, at den indledende introduktion til værdigrundlaget i forbindelse med skolestart blot er et af flere tiltag for at øge forældrenes bevidsthed om værdigrundlaget på skolen, hvorfor dette ene tiltag ikke skaber en synlig difference på forældrenes grad af kendskab og værdigrundlagets gennemslagskraft i denne henseende.

8.2.2 Hvem anvender værdigrundlaget?

Når det drejer sig om forældrenes anvendelse af værdigrundlaget viste det sig som nævnt, at graden af kendskab til en vis grad korrelerede med anvendelsen. I relation til denne indikerede korrelation kunne det i forlængelse af den tidligere formodning om yngre forældres højere grad af kendskab tilsvarende formodes, at yngre forældre også i højere grad burde anvende værdigrundlaget i henhold til de intendede målsætninger om sammenligning. Antagelsen om, at yngre forældre havde større grad af kendskab, viste sig imidlertid jævnfør ovenstående ikke at være statistisk underbygget. Den grundlæggende antagelse, som imidlertid i udgangspunktet blev formuleret ved analysen af det første analytiske fokuspunkt, var dog alene, at såkaldt aktiv anvendelse af værdigrundlaget kræver en relativt høj grad af kendskab til værdigrundlaget. Denne indsigt leverede udgangspunktet for en formodning om, at differentierende mekanismer, der havde betydning i forhold til graden af kendskabet til værdigrundlaget, tilsvarende vil kunne lokaliseres som betydningsfulde i forhold til forældrenes anvendelse af værdigrundlaget. I denne sammenhæng fremkom det imidlertid af den foregående regressionsanalyse, at statistisk signifikante differentierende mekanismer tilsyneladende ikke kunne lokaliseres i forbindelse med brugernes grad af kendskab. Med disse indledende afviste antagelser, må det dog alligevel pointeres, at omend differentierende mekanismer ikke var synlige i forbindelse med graden af kendskab, så bør det ikke automatisk antages, at der ikke forekommer differentierende mekanismer i forbindelse med de forskellige typer af anvendelse. I særdeleshed formodes uddannelse igen at være et afgørende karakteristika, idet tidligere undersøgelser, som nævnt har vist, at uddannelsesniveau har betydning for blandt andet forældrenes samspil med skolen, hvor veluddannede forældre konkret stiller større krav om og til information. Dette handler ifølge lektor på forvaltningsuddannelsen på Roskilde Universitetscenter Eva Sørensen i høj grad om, at de veluddannede vil have indflydelse på barnets skolegang (Internet 9), hvorfor de veluddannede forældre givetvis i højere grad betragter sig selv som interessenter (jf. Thyssen 2002).

³⁸ Se bilag 14B

I forbindelse med de i denne sammenhæng genererede regressionsanalyser er det imidlertid tydeligt, at der igen ikke kan lokaliseres nogen tydelige differentierende mekanismer, hvilket illustreres af nedenstående model. De indledningsvist formodede differentierende mekanismer i form af primært alder, men

også uddannelsesniveau, som ikke i særlig høj grad kunne lokaliseres i forbindelse med graden af kendskab, udgør således heller ikke en signifikant indflydelse i sammenhæng med anvendelse af værdigrundlaget. Dertil kommer, at mulige differentierende me-

Regressionsmodel: Anvendelse af Dronninglund Skoles værdigrundlag som sammenligningsgrundlag med henblik på skolevalg					
	B	Std. Error	Beta	T	Sig
Konstant	-0,062	0,144		-0,434	0,665
Køn	0,092	0,046	0,150	1,985	0,049
Egen erhvervsbeskæftigelse	0,092	0,035	-0,196	-2,599	0,010
Forældrenes etniske herkomst	0,136	0,090	0,115	1,515	0,132

kanismer kun i meget lav grad kommer til udtryk gennem regressionsanalyserne over de forskellige anvendelseskategoriseringer, hvilket sandsynligvis skyldes de meget lave frekvenser, der forefindes i denne forbindelse.³⁹ Dette forhold kan eksemplificeres med den nedenstående regressionsmodel over anvendelsen af værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag med henblik på skolevalg. Modellens inddragede variable forklarer 4,3 % af variansen,⁴⁰ og det fremgår, at der kun udøves minimal indflydelse fra de forskellige variable. Den mest betydningsfulde variabel, som udgøres af egen erhvervsbeskæftigelse, indikerer med en B-værdi på 0,092, at forældre med beskæftigelse på højeste niveau i højere grad end øvrige anvender værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag med henblik på skolevalg, men essentielt er der kun tale om en stigning på omtrent ni procent. Det samme er tilfældet for variabelen køn, hvor den tilsvarende størrelse i B-værdi indikerer, at kvinder i højere grad end mænd bruger værdigrundlaget i denne henseende. Derefter følger den ikke-signifikante sammenhæng med forældrenes etniske herkomst, som også viste sig i forbindelse med grad af kendskab. Med en B-værdi på 0,136 indikeres, at personer med dansk herkomst i højere grad end personer med anden etnisk herkomst har benyttet værdigrundlaget i forbindelse med skolevalg. Dertil kommer, at herkomst, selv om sammenhængen umiddelbart ikke er signifikant, alligevel udøver en vis indflydelse på de øvrige variable, hvilket ses af at modellens forklaringskraft generelt svækkes ved at fjerne variabelen. De meget utydelige og nærmest ubetydelige sammenhænge indikerer dog, at der ikke kan lokaliseres nogen differentierende

³⁹ Se bilag 10 (jf. analytisk fokuspunkt 1): Frekvenstabeller over samtlige anvendelseskategoriseringer illustrerer, at der for det første reduceres i antal respondenter i og med der alene indgår 192 ud af de 239, dertil kommer, at kun 13 personer har angivet de såkaldt aktive anvendelsesformer, mens 63 % af de 192 har anvendt værdigrundlaget som almen brugerinformation.

⁴⁰ Se bilag 13A

mekanismer, som kan forklare værdigrundlagets i pågældende tilfælde lave gennemslagskraft i forhold til et brugerperspektiv.

Der, hvor der tydeligst kan lokaliseres differentierende mekanismer, er i forhold til værdigrundlagets anvendelse som almen brugerinformation. Denne anvendelseskategori er som tidligere beskrevet den mest omfavnende og inkluderer flere brugere. I denne sammenhæng angiver nedenstående regressionsmodel visse synlige mønstre i datamaterialet, omend modellen alene forklarer 3,3 % af variansen⁴¹.

Regressionsmodel: Anvendelse af Dronninglund Skoles værdigrundlag som almen brugerinformation					
	B	Std. Error	Beta	T	Sig
Konstant	0,947	0,272		3,487	0,001
Egen erhvervsbeskæftigelse	-0,207	0,079	-0,212	-2,603	0,010
Ægtefælles/samlevers erhvervsbeskæftigelse	0,100	0,071	0,116	1,419	0,158

Modellen illustrerer, at det er erhvervsbeskæftigelse, der udgør den differentierende mekanisme. Herunder er det egen erhvervsbeskæftigelse, der er den primære, mens ægtefælles/samlevers erhvervsbeskæftigelse er den sekundære i betydningsgrad. Dette ses af Beta-værdien på 0,212 for egen erhvervsbeskæftigelse mod Beta-værdien på -0,116 for ægtefælles/samlevers erhvervsbeskæftigelse. Hvad betydningen konkret udgøres af, angives af B-værdierne. Således indikerer en B-værdi på -0,207, at forældre med beskæftigelse på højeste niveau, det vil sige beskæftiget med ledelse eller generelt akademisk arbejde, i lavere grad end eksempelvis ufaglærte anvender værdigrundlaget som almen brugerinformation. Dette er umiddelbart et overraskende resultat, i og med en forudgående antagelse i relation til Bourdieus kapitalformue bestod i, at personer med arbejde på højeste niveau, som dermed befandt sig på et højere uddannelsesniveau, i højere grad ville anvende værdigrundlaget. Argumentationen kunne i denne sammenhæng være, at almen brugerinformation udgør den mindst aktive anvendelseskategori, hvorfor denne funktion givetvist ikke i samme grad appellerer til denne gruppe respondenter, mens den kvalitativt mere målrettede anvendelse af værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag med henblik på skolevalg i højere grad kunne formodes at appellere til gruppen. Dette understøttes af krydstabeller mellem de forskellige anvendelseskategoriseringer og egen samt ægtefælles/samlevers erhvervsbeskæftigelse der viser, at forældre med beskæftigelse på højeste niveau samt forældre med arbejde på mellemniveau i højere grad end ufaglærte benytter værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag med henblik på sko-

⁴¹ Se bilag 13A

levalg (se bilag 13B). Således viser en krydstabel eksempelvis, at indenfor gruppen af respondenter med beskæftigelse på højeste niveau er der 23 %, der har anvendt værdigrundlaget som sammenligningsgrundlag med henblik på skolevalg, mens der ikke er nogen med henholdsvis faglig eller ufaglært beskæftigelse, der har anvendt værdigrundlaget i denne henseende. Dette indikerer, at anvendelseskategoriseringerne henvender sig til forskellige grupperinger i forhold til erhvervsbeskæftigelse, men i henhold til den foregående regressionsmodel over netop anvendelseskategorien omhandlende sammenligning med henblik på skolevalg, må det dog igen pointeres, at grupperingen, der har anvendt værdigrundlaget i henhold til denne aktive anvendelseskategori, er bestående af kun 13 respondenter. De sammenhænge, som her indikeres, må således siges at være baseret på et meget snævert grundlag, der på ingen måde er statistisk signifikant. Den formodede sammenhæng mellem erhvervsbeskæftigelseskategorierne og anvendelsestypen, som blev afvist ved egen erhvervsbeskæftigelse, lader derimod til at være gældende for ægtefælles/samlevers erhvervsbeskæftigelse, hvor B-værdien på 0,100 angiver, at personer med beskæftigelse på højeste niveau i større grad har anvendt værdigrundlaget som almen brugerinformation. Dette er imidlertid fortsat ikke signifikant, og da der forefindes en vis sammenhæng imellem de to variabler omhandlende henholdsvis egen og ægtefælles/samlevers erhvervsbeskæftigelse,⁴² kan den indikerede omvendte korrelation angivet ved ægtefælles/samlevers erhvervsbeskæftigelse formodes at være tilfældig.

Af det ovenstående må det konstateres, at differentierende mekanismer ikke kan medvirke betydeligt i forhold til at forklare omfanget af værdigrundlagets gennemslagskraft, som det blev beskrevet i forhold til den første analysedel. De enten svigtende signifikansniveauer eller lave B-værdier indikerer gennemgående, at brugernes profil ikke i henhold til nærværende undersøgelse udgør en signifikant forklaringskraft i forhold til at forklare værdigrundlagets omfang af gennemslagskraft i forbindelse med hverken brugernes kendskab eller deres konkrete anvendelse af værdigrundlaget. Dette leder videre til spørgsmålet, om hvorvidt det differentierende brugerperspektiv leverer yderligere viden om værdigrundlagets grad af gennemslagskraft i form af brugernes vurdering af værdiernes egentlige synlighed i praksis.

8.3 Hvem ser hvad?

Brugerens profil kan ikke blot formodes at spille ind i forhold til kendskab og anvendelse af skolens værdigrundlag, også brugernes perspektiv på værdiernes synlighed på skolen kan i en vis grad antages at hænge sammen med disse mekanismer. I denne sammenhæng fremgik det i analysen af det andet analytiske fokuspunkt, at samtlige værdiudsagn i høj grad vurderes synlige hos størstedelen af forældrene.

⁴² Se bilag 13B- En krydstabel med egen erhvervsbeskæftigelse og ægtefælles/samlevers erhvervsbeskæftigelse viser en tydelig sammenhæng mellem de to, hvilket understøttes af en gamma-værdi på 0,591.

Ikke desto mindre fandtes der værdiudsagn, som var betydeligt mindre synlige for nogle brugere, i hvilken sammenhæng nærværende analyse vil betragte brugerperspektivet nærmere for at søge at finde en forklaring på de eksisterende divergencer i forbindelse med værdigrundlagets her indikerede omfang af gennemslagskraft. For en meningsfuld analyse af forskelle i brugerprofil, må der netop sættes fokus på de værdiudsagn, som er mindst synlige og dermed indeholder større divergens. Herunder sættes således fokus på følgende værdiudsagn: ”Dronninglund Skole er kendetegnet ved pædagogisk udvikling og samarbejde”, ”På Dronninglund Skole sker læring i et kreativt, musisk og sundhedsfremmende miljø” og ”På Dronninglund Skole er der bevidsthed om ressourcer og det fysiske miljø”. Disse tre udgør de mindst synlige værdiudsagn på Dronninglund Skole, hvor spørgsmålene, som i denne sammenhæng søges besvaret, er følgende: Hvem er disse værdiudsagn henholdsvis mest og mindst synlige for, og kan eventuelle differentierende mekanismer i brugerperspektivet forklare omfanget af værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft, som det her betragtes.

8.3.1 Den pædagogiske profil fra en anden vinkel

Som nævnt i forbindelse med analysen af det andet fokuspunkt er værdiudsagnet vedrørende skolens pædagogiske profil blandt de mindst synlige værdiudsagn for forældrene, hvilket for indbefatter, at en del forældre tilkendegiver lavere grader af synlighed (jf. kapitel 6). Derudover er der også en større andel af forældrene, som ikke har kunnet besvare spørgsmålet omkring værdiudsagnets synlighed, hvilket også betragtes som en indikator for manglende synlighed. Denne manglende synlighed betyder, at der kan lokaliseres en vis divergens, hvorfor vi også genererer en regressionsmodel, som kan angive de eventuelle mønstre heri. Den bedste regressionsmodel, som forefindes i det nedenstående, forklarer imidlertid i denne sammenhæng alene 1,2 % af variansen⁴³ og indikerer med lave signifikansniveauer, at der tilsyneladende ikke forefindes nogle væsentlige statistiske sammenhænge.

Regressionsmodel: Dronninglund Skole er kendetegnet ved pædagogisk udvikling og samarbejde					
	B	Std. Error	Beta	T	Sig.
Konstant	4,182	0,316		13,251	0,000
Forældrenes alder	-0,211	0,123	-0,123	-1,713	0,088
Samlet årsindkomst	-0,080	0,063	-0,091	-1,267	0,207

⁴³ Se bilag 13A

Som det ses af ovenstående model er alder den mest udslagsgivende differentierende mekanisme, hvilket ses af, at Beta-værdien her er højest ligesom B-værdien på -0,211 tilsvarende angiver en vis indvirkning. Denne indvirkning kan skyldes, at værdiudsagnet konkret benævner pædagogik, hvilket i højere grad associeres til de mindre klassetrin. Indkomst udgør som disse mekanismer en mindre betydning i denne forbindelse, men betydningen synes imidlertid at være tilfældig, hvad signifikansværdien også indikerer.

8.3.2 Hvem kan se ”det grønne”?

I forbindelse med analysen af værdiernes synlighed i kapitel 6 fremgik det kort, at et værdiudsagn, som har en temmelig lav grad af synlighed, er: ”På Dronninglund Skole er der bevidsthed om ressourcer og medansvar for det fysiske miljø”. Værdiudsagnet vedrørende dette er således kun i høj grad synligt for ca. 45 % af forældregruppen. Med en relativ høj divergens i relation til brugerperspektivet er det også her interessant at betragte, i hvilken grad der kan lokaliseres bagvedliggende differentierende mekanismer. Dette gøres igen ved brug af multivariat analyse, hvoraf nedenstående regressionsmodel illustrerer de indvirkende variable.

Regressionsmodel: På Dronninglund Skole er der bevidsthed om ressourcer og medansvar for det fysiske miljø					
	B	Std. Error	Beta	T	Sig
Konstant	3,818	0,492		7,767	0,000
Forældrenes alder	-0,413	0,132	-0,240	-3,130	0,002
Samlet årsindkomst	-0,141	0,131	-0,152	-1,082	0,281
Ægtefælles/samlevers årsindkomst	0,062	0,090	0,088	0,684	0,495
Egen erhvervsbeskæftigelse	-0,331	0,152	-0,196	-2,179	0,031

Ovenstående regressionsmodel forklarer ca. otte procent af variansen,⁴⁴ hvoraf de mest influerende baggrundsvARIABLE, der i denne sammenhæng kan lokaliseres, er forældrenes alder og egen erhvervsbeskæftigelse.⁴⁵ Med en B-værdi på -0,413 indikerer modellen, at des ældre forældre er, des mindre synlig er værdiudsagnet. Muligvis skyldes dette, at størstedelen af værdiudsagnene primært gøres synlige i de lavere klassetrin, sådan som flere af forældrene udtrykte det ved fokusgruppeinterviewene. Derud-

⁴⁴ Se bilag 13A

⁴⁵ De øvrige variable i modellen fremtræder sandsynligvis i en relation til enten alder eller erhvervsbeskæftigelse. De er ikke signifikante, men bidrager i høj grad til den samlede forklaringskraft.

over indikeres det, at egen erhvervsbeskæftigelse har en central indvirkning, eftersom B-værdien på -0,331 angiver, at respondenter med beskæftigelse på højeste niveau i lavere grad finder værdien synlig. Dette kan givetvist skyldes, at erhvervsbeskæftigelsen jf. Bourdieus kapitalformer er en indikator for forældrenes ressourcer, hvor de mere ressourcestærke forældre stiller større krav og derfor også er sværere at tilfredsstille i forbindelse med værdi-implementeringen. Antagelsen om de ressourcestærke forældres mere negative vurdering understøtte af, at forældrenes indkomst ligeledes har en mindre indflydelse, hvor B-værdien på -0,252 angiver, at des højere indkomst des lavere vurderes synligheden af værdiudsagnet. I forhold til såvel indkomst som erhvervsbeskæftigelse synes konklusionen således at tendere mod, at det i relation til vores applikation af Bourdieus kapitalformer er de mest ressourcestærke personer, som vurderer synligheden af det pågældende værdiudsagn lavest. Med en relativ ressourcestærk brugerprofil kan det derfor ses som en mulig forklaring på, værdigrundlagets indikerede lavere gennemslagskraft i denne henseende.

Det må imidlertid pointeres i forhold til netop dette værdiudsagn, at det er vanskeligt at tolke præcis, hvad forældrene har lagt vægt på i deres vurdering af dette værdiudsagn, da udsagnet indeholder to selvstændige objekter i form af ”ressourcer” og ”det fysiske miljø”. Disse objekter er af Dronninglund Skoles ledelse tænkt sammenhængende, hvorfor de står nævnt i samme værdiudsagn. I forbindelse med fokusgruppeinterviewene med forældrene blev det imidlertid tydeligt, at der var stor forskel på, hvad objekterne indebar for den enkelte. De deltagende forældre havde alle en ide om, hvad værdiudsagnet indebar, men der var stor forskel på, hvad, forældrene mente, var værdiudsagnets egentlige fokus. Spørgsmålet er, om ”bevidsthed om ressourcer og medansvar for det fysiske miljø” handler om skolens grønne profil, som nogle forældre tolkede det, eller om det nærmere handler om at forebygge hærverk på skolens ejendom. En tredje forståelse af dette værdiudsagn har imidlertid det fysiske miljø i form af det fysiske læringsmiljø på skolen i centrum.⁴⁶ Brugerperspektivet kompliceres således af, at genstanden for vurdering ikke nødvendigvis er den samme, hvilket også blev pointeret i forbindelse med den foregående analysedel, som omhandlede værdigrundlagets karakter. Nogle forældre vil have vurderet det pågældende værdiudsagn i forhold til skolens såkaldt grønne profil, andre vil have vurderet i forhold til skolens fysiske rammer, og andre igen vil have vurderet i forhold til skolens håndtering eller forebyggelse af hærverk. Med så mange forskelligartede udlægninger af værdiudsagnet er det nærmest umuligt at give en dybdegående forklaring på de lokaliserede mønstre i forhold til det konkrete værdiudsagn. Dog vil en mulig forklaring på en eventuelt differentieret brugervurderingen i forbindelse med skolens grønne profil kunne henføres til i hvor høj grad værdien vægtes af den pågældende respondent, hvor det

⁴⁶ Tolkningen omhandlende skolens grønne profil findes eksempelvis i bilag 6C hos Respondent P, mens tolkningen vedrørende forebyggelse af hærverk tilsvarende findes i bilag 6C hos Respondent Q. Den tredje tolkning findes i bilag 6b hos Respondent K.

ifølge tidligere undersøgelser typisk vil være personer med visse karakteristika, som vægter det miljøbevidste. Dette fremhæves eksempelvis i en undersøgelse foretaget af miljøstyrelsen, der sammenholder en undersøgelse af danskernes værdier med en undersøgelse om, hvilke personer der tilslutter sig miljø-sagen. Konklusionen er i denne undersøgelse, at dem, der både er de mest stabile i relation til at bakke op om miljø-sagen, samtidig med at de også finder, at naturen er truet, kort skitseret udgøres af kvinder, 25-55 årige, de offentligt ansatte, højtuddannede, folk fra storbyerne, de postmaterielle og de venstre-orienterede. De personer, som derimod i højere grad skifter holdning til miljøindsatsen og i mindre grad finder naturen truet, skal findes blandt mænd, de 55-75 årige, de lavtuddannede, de selvstændige, dem, der er bosat ude på landet og dem, der tilhører den politiske højrefløj (Internet 18). Når alder og erhvervsbeskæftigelse således er differentierende i henhold til det pågældende værdiudsagn, stemmer dette overens med denne nævnte undersøgelse.

Når brugerprofilen på Dronninglund Skole indebærer en markant stor andel af personer, der arbejder med evner på mellemniveau, indikerer dette resultat, at værdigrundlagets angiveligt lavere gennemslagskraft i denne henseende sandsynligvis skyldes, at Dronninglund Skoles brugere netop fordi de er ressourcestærke også stiller større krav til værdi-implementeringen i forhold til det pågældende værdiudsagn. Den forudgående antagelse om differentiering i værdi-prioritering er imidlertid ikke synlig i vores data, hvilket analysen af det tredje fokuspunkt kort behandlede. Heraf fremgik det, at der var grundlæggende konsensus omkring værdiudsagnene, hvorfor brugerperspektivet i denne sammenhæng forekom relativt ukompliceret. Dette kan således forklare den konkrete gennemslagskraft, som nærværende undersøgelse afdækker.

8.3.3 Læringsmiljøet der ikke bare er objektivt

I forældrenes vurdering af om Dronninglund Skole leverer et læringsmiljø kendetegnet af kreativitet, musikalitet og sundhedsfremme, kunne der lokaliseres en vis uenighed forældrene imellem, i og med at hele 15 % angav, at dette i lav grad karakteriserer skolen, mens de øvrige respondenter fordelte sig lige-ligt mellem en angivelse af, at dette i middel eller høj grad karakteriserer skolen. Der er således en tyde-lig divergens i besvarelsene, hvilket gør dette værdiudsagn egnet til en regressionsanalyse. Den bedste regressionsmodel viser sig imidlertid i denne sammenhæng kun at forklare 2,3 % af variansen⁴⁷, hvilket ikke er imponerende. Ikke desto mindre antydes det af modellen, at forældrenes alder har en vis betydning. Med en B-værdi på -0,226 markeres, at ældre i lavere grad end yngre forældre kan se værdiudsag-net i skolens praksis. Således indikerer modellen, at for hver respondent i populationen, der kan karak-

⁴⁷ Se bilag 13A

teriseres som ung forælder, stiger synligheden af værdiudsagnet om læring i et kreativt, musisk og sundhedsfremmende miljø med ca. 23 %.

Regressionsmodel: På Dronninglund Skole sker læring i et kreativt, musisk og sundhedsfremmende læringsmiljø					
	B	Std. Error	Beta	T	Sig
Konstant	4,140	0,340		12,178	0,000
Forældrenes alder	-0,226	0,129	-0,119	-1,745	0,082
Egen årsindkomst	-0,117	0,058	-0,139	-2,024	0,044

Alderens differentierende rolle i denne forbindelse kan relateres til empirien fra fokusgruppeinterviewene, hvoraf det tydeliggøres den oplevede kreativitet i henhold til læring er langt større i de små klassetrin, hvor forældrene generelt er yngre. Det er med andre ord forståeligt, at synligheden af værdien aftager efterhånden, som børnene kommer op i de højere klassetrin. Dette resultat støttes af krydstabeller over klassetrin, der illustrerer, at forældre med børn på de yngre klassetrin i højere grad end de øvrige forældre angiver en høj grad af synlighed. Således udgør forældre med børn i de mindste klassetrin ca. 48 % af dem, som har vurderet dette værdiudsagn i høj grad synligt, mens 60 % af dem som har vurderet dette i lav grad synligt har børn på klassetrinene 7.-9.⁴⁸

Af de to centrale differentierende mekanismer, som angives i ovenstående regressionsmodel indikerer denne imidlertid, illustrerer nedenstående regressionsanalyse imidlertid, at det tilsyneladende er egen indkomst, der er væsentligst, hvilket ses af en højere beta-værdi. Dertil kommer, at denne indvirkning er signifikant på 0,04 niveau. Modellen indikerer i denne sammenhæng med en B-værdi på -0,117, at respondenter med højere årsindkomst er mindre tilbøjelige til at se værdiudsagnet i praksis. Forklaringen herpå, findes givetvis i, at årsindkomst i et vist omfang korrelerer med uddannelse.⁴⁹ Med dette in mente refereres til den af andre forskere underbyggede antagelse om, at veluddannede stiller større krav (Internet 9). Ikke desto mindre er der i denne forbindelse kun tale om en minimal betydning, idet B-værdien angiver, at for hvert niveau i forhold til indkomst falder vurderingen af synlighed alene med 11,7 %. Dette indikerer, at de differentierende mekanismer ikke i relation til værdiudsagnets synlighed er medvirkende til at belyse det komplekse brugerperspektiv og bidrage med en forklaring til omfanget af værdigrundlagets i denne sammenhæng angiveligt lavere gennemslagskraft.

⁴⁸ Se bilag 13B

⁴⁹ Se bilag 13B - En krydstabel med forældrenes årsindkomst og forældrenes uddannelse viser en moderat sammenhæng, hvilket ses af gamma-værdien på 0,421

8.4 Skolens samlende funktion og tilfældige divergenser

Ovenstående analyse af de differentierende mekanismers betydning indikerede nogle få interessante aspekter, heriblandt at forældre med erhvervsbeskæftigelse på højeste niveau, hvilket vi har operationaliseret som med ledelse eller akademisk arbejde, i højere grad benytter værdigrundlaget i sammenligningsøjemed, men til gengæld i lavere grad betragter værdigrundlaget som almen brugerinformation. Derudover ekspliciterede regressionsmodellerne at synligheden af værdier i flere henseender afhænger af alder, hvor yngre i højere grad end ældre er i stand til at genfinde værdiudsagnene i skolens daglige praksis. På trods af disse interessante aspekter, må de dog opfattes som rene indikationer på sammenhænge, eftersom det var de færreste analyser, der fremviste overbevisende signifikansniveauer. Generelt er forklaringskraften hos de differentierende mekanismer således lav.

8.4.1 Ubetydelige differencer i brugerperspektivet

Ved graden af kendskab til værdigrundlaget kunne det således kun tilnærmelsesvist indikeres, at forældre med dansk herkomst i højere grad end forældre med anden etnisk herkomst kendetegner dem, som har en høj grad af kendskab; et resultat der imidlertid ikke var signifikant. Derudover forekom der ved multivariate analyser over de forskellige anvendelsestyper kun én anvendelseskategori, der viste sig interessant i forhold til lokalisering af differentierende mekanismer – nemlig værdigrundlaget som almen brugerinformation. I denne sammenhæng var erhvervsbeskæftigelse differentierende, idet denne indikerede, at ufaglærte i højere grad end andre grupperinger brugte værdigrundlaget i denne henseende, eftersom Dronninglund Skoles brugerprofil i høj grad er defineret ved forældre, der arbejder med evner på mellemniveau, kan dette således være en indikation på, hvorfor værdigrundlagets gennemslagskraft i denne forbindelse ikke er højere. Grundet de lave frekvenser ved de øvrige anvendelseskategorier, var det imidlertid ikke muligt statistisk at understøtte formodningen om, hvorvidt de øvrige og mere aktive anvendelseskategoriseringer i højere grad appellerer til personer med erhvervsbeskæftigelse på højeste niveau. Selvom der er mønstre i datamaterialet, der indikerer, at denne formodning kan være rigtig, så kan disse mønstre være tilfældigt genereret grundet den lille sample.

Antagelsen i forhold til værdiudsagnenes synlighed og det komplekse brugerperspektiv var, at objektive karakteristika hos brugeren kunne give gyldige forklaringer på en forskelligartet synlighed, som i forlængelse heraf kunne bidrage til en forklaring af værdigrundlagets i de pågældende tilfælde lavere omfang af gennemslagskraft. Ikke desto mindre viste ovenstående multivariate analyser, at omend det var muligt at understøtte antagelsen om, at forældrenes alder som indikator for barnets klassetrin er differentierende i forhold til synligheden af værdiudsagnet ”På Dronninglund Skole sker læring i et kreativt, musisk og sundhedsfremmende miljø”, må den gennemgående konstatering dog være, at forklaringen

på omfanget af værdigrundlagets gennemslagskraft ikke i særlig høj grad findes i distinktionsanalysen over brugernes objektive karakteristika bestående af herkomst, køn, alder, uddannelse, erhvervsbeskæftigelse og indkomst. Forklaringen findes måske nærmere i de mangfoldige tolkninger af værdiudsagnene og variationen i værdiernes egentlige genstand, sådan som det eksempelvis forekom i forbindelse med værdiudsagnet om ”bevidsthed om ressourcer og det fysiske miljø”. Det afgørende bliver da, hvorvidt de forskelligartede tolkninger af værdier korrelerer med subjektets objektive karakteristika, hvilket imidlertid er et aspekt, som ligger udenfor dette speciales rækkevidde.

8.4.2 Årsagerne til de manglende differencer

Når værdigrundlagets funktion og synlighed såvel som brugernes vurdering af selve værdigrundlaget kun i lav grad indeholder divergenser, der kan afsløre formodede differentierende mekanismer, kan begrundelsen findes i samplet. Som tidligere nævnt udgøres nærværende population af de 453 forældre på Dronninglund Skole, hvorfor samplet med 239 respondenter således kun inkluderer lidt over halvdelen af populationen, hvilket i statistisk sammenhæng ikke er tilstrækkeligt for at gennemføre signifikante avancerede analyser. Hermed ment at den lille sample problematiserer de mere elaborerede statistiske beregninger, heriblandt de i denne analyse anvendte multivariate analyseteknikker. Når de statistiske beregninger baserer sig på et relativt lavt antal cases, bliver grupperingerne nemlig let små og ubetydelige. Des mindre sample des større statistisk usikkerhed (de Vaus 2002:81). Samplet i sit omfang er dermed mindre egnet i forhold til mere avanceret statistik. Betragtes samplet mere indgående, bliver det ligeledes tydeligt, at divergenserne ikke blot er minimale i forhold til forældrenes angivelse af værdigrundlagets funktion og vurdering af dets indhold. Divergenserne er ligeledes minimale i forhold til respondentens personlige data, det være sig køn, alder, herkomst, erhvervsbeskæftigelse og uddannelse, hvorfor respondenterne i høj grad er kendetegnet ved en række fællesnævne. Disse fællesnævne er sandsynligvis medvirkende til at den pågældende analyse, af differentierende mekanismers betydning ikke forekommer særligt signifikant eller betydningsfuld i forhold til en forklaring af det komplekse brugerperspektiv.

En alternativ forklaring kan være at den manglende betydning af de differentierende mekanismer, at brugerrelationen til skolen ikke er bestemt af de bagvedliggende kapitalformer eller af sociokulturelle og socioøkonomiske faktorer, men at brugerrelationen til skolens værdigrundlag og brugerperspektivet på værdigrundlagets implementering derimod hovedsageligt er bestemt af den enkelte brugers tilknytning til skolen og vedkommendes konkrete erfaringer omkring skolen. Dermed kan det formodes, at brugernes tilkendegivelse af gennemslagskraft ikke er influeret af deres individuelle profil, men muligvis snarere kan betragtes som en tilkendegivelse af værdigrundlagets reelle implementering. Hvilke af de to forklaringer, der er den mest rigtige, eller om der er tale om komplementære forklaringer, kan vi dog ikke konstatere på baggrund af nærværende materiale.

Kapitel 9

- *Konklusion*

“Some values are... like sugar on the doughnut, legitimate, desirable, but insufficient, apart from the doughnut itself. We need substance as well as frosting”.

Ralph T. Flewelling

9 Konklusion

Konklusionen tager sit udgangspunkt i ovenstående analyse, på baggrund af hvilken vi vil konkludere på problemformuleringen. I denne henseende er det vigtigt at pointere, at konklusionen er dybt rodfæstet i den indsamlede empiri og de deraf benyttede data. Konklusionen har derfor ikke en entydig eller universel karakter, men snarere en kontekstuel hvilket følger af casens karakter og kontekst. I nærværende speciale er studiet karakteriseret ved at være et *Single Case Design*. Omend casen fortrinsvist er strategisk udvalgt, for at sikre den største grad af repræsentativitet, er det fortsat kun en single case, hvormed menes, at de heraf dragne konklusioner kun kan applikeres på lignende cases. Idet casen primært er strategisk udvalgt med henblik på at levere et nuanceret billede af værdigrundlagets praktiske rolle i folkeskolerne, leveres dermed også en ganske særlig baggrund for den ovenstående analyse og for nærværende konklusion. Rationalet bag udvælgelsen af casen er, at folkeskolernes værdigrundlag empirisk forekommer som afspejlende enslydende værdier, hvor Dronninglund Skoles værdigrundlag tilsvarende følger denne diskursive orientering. Selvom værdigrundlaget som fænomen forekommer relativt homogent, er der særlige vilkår for værdigrundlagenes gennemslagskraft, som er nærværende speciales fokus. Således er casen præget af specifikke vilkår, hvor Dronninglund Skole konkret har sat meget fokus på værdigrundlaget indenfor organisationen, hvilket skaber nogle formodningsvist favorable vilkår for værdigrundlagets gennemslagskraft, hvorfor der bør tages forbehold for generaliserbarheden af nærværende konklusion. Her bør det dog påpeges, at eksemplets forklaringskraft med udgangspunkt i Bent Flyvbjergs argumentation også har en værdi; at kontekstuel viden bør have en central rolle i relation til at give indsigt i det undersøgte fænomen. Fænomenet er i henhold til problemformuleringen folkeskolernes værdigrundlag, hvorunder der fokuseres på den praktiske gennemslagskraft heraf såvel som forklaringer vedrørende omfanget af denne. I relation hertil vil konklusionen med udgangspunkt i ovenstående analyse indledningsvist belyse det deskriptive element, hvorefter der konkluderes på det forklarende element. Afslutningsvist vil vi søge, at relatere disse kontekstbundne konklusioner til den bredere kontekst, der omgiver folkeskolernes værdigrundlag.

9.1 Værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft

Det deskriptive element af problemformuleringen er afgrænset af fokuspunkt 1 og 2, hvor den praktiske gennemslagskraft belyses gennem brugernes anvendelse af værdigrundlaget samt værdigrundlagets synlighed og implementering. Brugernes praktiske anvendelse af Dronninglund Skoles værdigrundlag er i høj grad bestemt af deres kendskab til dette. Således er det tydeligt, at jo højere grad af kendskab jo mere aktivt anvendes værdigrundlaget. Brugernes kendskab til værdigrundlaget er relativt højt, omend det kunne være bedre i henhold til skolens fastsatte mål, ligesom nærværende spørgeskemaundersøgelses svarprocent indikerer, at det reelle kendskab muligvis er lavere. Generelt anvendes værdigrundlaget

af de respektive brugere som generel brugerinformation, dog må det påpeges, at denne forhåndskategorisering fra vores side er den bredeste mulige kategori, hvorfor det er muligt, at denne benyttes af brugerne så snart de har kendskab til værdigrundlaget, uden at de nødvendigvis har opnået information på baggrund af dette kendskab. Vi vil således betegne denne anvendelsestype som passiv. De mere aktive anvendelsesmuligheder er i henhold hertil sjældent forekommende. Således benyttes værdigrundlaget sjældent som sammenligningsgrundlag hverken med eller uden intentioner om fremtidige skolevalg eller skoleskift. Dermed kan det konkluderes, at værdigrundlaget kun i mindre omfang opnår den intenderede gennemslagskraft i henhold til ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne”. Dette indikeres endvidere af Undervisningsministeriets evaluering om frit skolevalg, hvor det konstateres, at omend værdigrundlaget som parameter opfattes som værdifuldt for forældrene benyttes det sjældent i forbindelse med frit skolevalg. Her bør det således påpeges at værdigrundlaget i relation til et aspekt som sammenligningsgrundlag givetvis ikke er betydningsfuldt, men i sin oplysende funktion har værdigrundlaget tilsyneladende en vis berettigelse. Dog bør det påpeges, at denne information af forældrene ikke opfattes som værende særlig konkret, hvorfor der videre kan sættes spørgsmålstegn ved den reelle information der kan opnås af et værdigrundlag.

I relation til brugernes beskrivelse af værdigrundlaget som leverende ikke særlig konkret information sættes der i forbindelse med fokuspunkt 2 indledningsvist fokus på forældrenes forventninger til værdigrundlaget og dets implementering i praksis. Heraf kan konkluderes, at forældrene forventer, at værdigrundlaget typemæssigt udgør en varedklARATION for skolen, hvorfor værdi-implementering må betragtes som værende i højsædet for forældrene. Det er her værdigrundlagets gennemslagskraft får sin største betydning i et brugerperspektiv. Konkret kan værdigrundlagets gennemslagskraft umiddelbart betegnes som forholdsvist høj, eftersom forældrene overordnet kendetegner de værdier, som udgøres af de ni værdiudsagn, som værende synlige i skolens daglige praksis. Spørger man imidlertid forældrene, om de mener, at der bliver gjort tilstrækkeligt for at efterleve værdierne, er svaret mere tvetydigt. Det er således tydeligt, at forældrene ikke i alle henseender mener, der bliver gjort en tilstrækkelig indsats for at synliggøre de pågældende værdier samtidig med at denne indsats i høj grad er lærerafhængig. Det kan heraf konkluderes, at værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft i henhold til brugerne vurderes som forholdsvis høj i relation til skolen på et overordnet plan, men at værdigrundlagets gennemslagskraft i forhold til værdi-implementering hos enkelte lærere såvel som specifikke værdiområder kendetegnes som værende mangelfuld. Dette refererer ligeledes tilbage til den tidligere gennemførte evaluering om værdigrundlagets medarbejderimplementering, hvor det blev konkluderet, at lærerne kun i ringe grad benyttede værdigrundlaget i deres daglige arbejde.

I henhold til en karakterisering af værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft, kan det således på baggrund af fokuspunkt 1 og 2 konkluderes, at denne udmøntes af en passiv oplysende funktion for brugeren, hvor den konkrete information måske har mere til fælles med generelt kendskab til værdigrundlaget end reel oplysning om skolens praksis. Derudover er omfanget af værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft ud fra et brugerperspektiv relativt højt eftersom brugerne kan se de i værdigrundlaget indeholdte værdier udført i praksis. Tages der imidlertid højde for nærværende speciales brugerperspektiv må det tilføjes, at brugerne selv ønsker en tydeligere gennemslagskraft. Denne kræver imidlertid opfyldelse af nogle særlige kriterier for værdigrundlag, som selve fænomenet værdigrundlag ikke kan efterleve. Disse konklusioner på værdigrundlagets praktiske gennemslagskraft indikerer i begge tilfælde, at værdigrundlagets karakter er en medvirkende forklaring på værdigrundlagets empiriske gennemslagskraft i henhold til et brugerperspektiv, hvilket tydeliggøres i nedenstående kapitelafsnit, hvor vi vil konkludere på problemformuleringens forklarende element.

9.2 Mulige forklaringer på den konkrete gennemslagskraft

De teoretisk formodede forklaringer, der empirisk er søgt belyst i relation til dette speciale er afgrænset af fokuspunkt 3 og 4. I den forbindelse kan det konkluderes, at især fokuspunkt 3, der behandler værdigrundlagets karakter, bidrager med en stor del af forklaringskraften i relation til ovenstående konklusioner på værdigrundlagets gennemslagskraft. Således kan det konkluderes, at det med et værdigrundlag er problematisk at leve op til de intenderede formål om sammenligning i henhold til ”Loven om gennemsigthed og åbenhed i uddannelserne” af den simple grund, at et værdigrundlag empirisk ikke opnår en form, der kan lokalisere forskelle og dermed bliver sammenligning på baggrund heraf besværliggjort. Dette konkluderer vi på baggrund af den diskursive analyse, der illustrerer, hvorledes 29 forskellige værdigrundlag samt Dronninglund Skoles værdigrundlag basalt set indeholder de samme værdier, dette gør det vanskeligt gennem et værdigrundlag at opnå specifik viden om ens egen skole. Denne manglende specifikke viden reflekterer således tilbage på problematisk anvendelse både i relation til sammenligning og brugerinformation. Årsagen, til at værdigrundlagene tilsyneladende ligner hinanden så meget rent empirisk, er, at et værdigrundlag per definition er et konsensussøgende element i en organisation. Hermed ment, at det skal have en overordnet karakter for ikke at ”skille vandene”. Derudover forekommer folkeskolemiljøet endvidere som værende præget af institutionaliserede standarder i henhold til Kjell-Arne Røviks organisationsteoretiske terminologi, hvor især folkeskoleloven, men muligvis også læreruddannelsen kan karakteriseres som en central ramme for de værdier, der indgår i de her undersøgte værdigrundlag. I den forbindelse kan det konstateres, at de politiske diskurser, der bestemmer folkeskolemiljøets rammer, er afhængig af en større samfundsmæssig diskurs, hvorfor de abstrakte værdier, der er indeholdt i de enkelte værdigrundlag, essentielt refererer til samfundets udvikling såvel som tidsånd. Værdigrundlagets karakter leverer endvidere forklaringskraft i relation til konklusionerne af fokus-

punkt 2, eftersom de abstrakte værdier som udgør et værdigrundlag videre kan besværliggøre gennemslagskraften i henhold til synlighed og praktisk implementering. Da disses abstrakte karakter i visse tilfælde gør det svært for brugerne at se, hvorledes værdierne relateres til praksis. Forældrene har i denne sammenhæng et ønske om, at værdigrundlaget i højere grad inkorporerer mere specifikke elementer, som det eksempelvis er tilfældet ved benchmarking. Da det der imidlertid er kendetegnende for værdier, er at de alene er disponerende for handling og i udgangspunktet abstrakte og overordnede, forekommer dette inkompatibelt med selve værdigrundlagets karakter.

Det forklarende element, der som følge af de afgrænsninger vi gennem fokuspunkterne har foretaget, består af såvel værdigrundlagets karakter som brugernes profil, og her forekommer værdigrundlagets karakter at have den primære forklaringskraft i henhold til nærværende undersøgelse. Således kan det konkluderes, at brugernes profil generelt ikke har en signifikant betydning for omfanget af værdigrundlagets gennemslagskraft. Vores indledende forklaring var, at brugernes baggrund såvel som ressourcer havde indflydelse på deres holdninger og adfærd omkring værdigrundlaget, hvilket er blevet bevist i relation til andre områder end værdigrundlaget. Alligevel er dette ikke tilfældet i nærværende undersøgelse, hvorfor det kan formodes at brugernes tilkendegivelse af gennemslagskraft ikke er influeret af deres individuelle profil, men muligvis snarere er en tilkendegivelse af værdigrundlagets reelle implementering. Den manglende signifikans i relation til denne distinktionsanalyse kan imidlertid skyldes den enslydende brugerprofil på Dronninglund Skole, hvormed det kan være svært at generalisere dette til cases med andre kontekstuelle vilkår, der involverer en mere heterogen brugerprofil.

9.3 Et kritisk blik på det lovpligtige værdigrundlag

På baggrund af ovenstående kan det konkluderes, at folkeskolernes værdigrundlag i yderst begrænset omfang benyttes som sammenligningsgrundlag, hvilket ellers bliver karakteriseret som et centralt formål hermed af Undervisningsministeriet. Værdigrundlaget bliver oftere benyttet som generel brugerinformation omend den information, der opnås heraf, ikke fremkommer som leverende nyttig information. Derfor kan der stilles spørgsmålstegn ved, om et værdigrundlag i folkeskolerne egentlig opfylder en konkret funktion i relation til forældrene som brugere af folkeskolen. Når værdigrundlaget alligevel må betegnes som havende en vis funktion for brugerne, så vedrører det disse brugeres forventninger om, hvad værdigrundlaget kan og bør være. Således forventer brugerne, at værdigrundlaget opnår en væsentlig gennemslagskraft i relation til en organisatorisk værdiimplementering. Dette stiller imidlertid krav til at værdigrundlaget opnår gennemslagskraft i skolens daglige praksis, hvilket i relation til en evaluering fra 2007 af Dronninglund Skoles værdigrundlag ikke kan understøttes i henhold til lærernes værdimæssige implementering af nærværende case. Dette på trods af, at brugerne i høj grad finder vær-

dierne synlige i skolens praksis, hvilket sandsynligvis kan forklares med værdiernes overordnede karakter. Dermed forekommer det altså som om, folkeskolen i høj grad er kendetegnet ved værdier, men at et værdigrundlag som sådan ikke har en reel praktisk funktion. Dette kan givetvis relateres til Professor i politisk videnskab Jan van Deth og lektor Elinor Scarbroughs karakterisering af værdier som værende abstrakte principper, hvorfor de ikke er direkte observerbare i handling. Dette udsagn karakteriserer således værdier som usynlige, hvilket står i kontrast til organisations- og managementteori, der forudsætter, at værdier er synlige, idet de betragtes som tæt relateret til praksis. Vores pågældende undersøgelse støtter op om værdiers usynlige og dermed problematiske karakter i henhold til at lokalisere en praktisk gennemslagskraft.

For at et værdigrundlag kan opnå en reel praktisk funktion, i henhold til de formål som det lovmæssige og brugermæssige perspektiv orienterer sig mod, kræves et mere specifikt redskab end det som karakteriserer et værdigrundlag. Et værdigrundlag kan ganske vist danne det værdimæssige grundlag for de respektive folkeskolars virke, men som følge af dets karakter er det mindre egnet til specifikt at profilere de enkelte skoler. Dette kræver et ganske andet perspektiv på anvendelig brugerinformation, hvor værdigrundlaget vil have en samlende funktion i henhold til hele konteksten, hvilket i stedet kræver en langt mere konkret og nuanceret tilgangsvinkel. Dette kan eksemplificeres med forskellen på Benchmarking og værdigrundlag. Benchmarking indebærer mere konkrete mål, der direkte er beregnet på sammenligning. Hermed menes, at skolen bør kunne søge sammenligning med andre skoler med henblik på at adaptere de mest virksomme praksisser. Dette forløb skal afsluttes med opstillingen af konkrete mål, som søges opfyldt. Disse mål kan i sidste ende siges at være indikatorer på de værdier, som præger skolen og ekspliciterer dermed indirekte skolens værdigrundlag dog på et mere sammenligneligt plan (jf. Patterson 1996:3-29.)⁵⁰.

Anvendelsen af Benchmarking ses allerede i forhold til den danske sygehussektor, og med regeringens kvalitetsreform optræder det som et centralt aspekt i relation til innovation og kvalitetsudvikling med det formål at sætte brugeren i centrum for den offentlige service (Regeringen 2007:92ff.). Vi forventer, derfor, at Benchmarking får større indflydelse også i relation til skolesektoren, simpelthen fordi det er en del af den eksisterende tidsånd. Dette understøttes af Professor i industriel markedsføring Per Vagn Freytag, som udtaler, at benchmarking er blevet et særdeles populært redskab for danske virksomheder, og at det også i fremtiden vil få en dominerende position i relation til såvel private som offentlige virksomheders styringsværktøjer (Freytag in Jeppesen 2002). Personligt er vi dog af den opfattelse, at den systematik, som Benchmarking involverer, risikerer, at fratage skolerne deres autonomi, fordi det i sin

⁵⁰ Der er adskillige tilgangsvinkler til Benchmarking, hvor oprindelige Benchmarking-strategier er udviklet i relation til produktionsvirksomheder, tager ovennævnte beskrevne tilgang snarere højde for den konkrete skolemæssige kontekst.

ultimative konsekvens standardiserer skolerne - ikke bare i relation til værdier, men også i relation til deres individuelle mål. Dette skyldes, at Benchmarking er standardsøgende og ikke nødvendigvis tager højde for kontekstuelle forhold, fordi man netop søger at adoptere strategier fra andre lignende organisationer, men herunder findes også andre kontekster. I henhold til benchmarking i sin mest ekstreme form er værdigrundlagene altså at foretrække, omend nærværende undersøgelse indikerer, at disse stort set er funktionsfrie. Derudover kan det også påpeges, at objektive mål som Benchmarking lægger op til, i relation til de øvrige krav fra ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne”, ikke fremkommer som væsentlige for brugerne. Således konstaterer, Undervisningsministeriets evaluering om frit skolevalg, at de objektive mål som eksempelvis karaktergennemsnit og overgangsfrekvens har mindre betydning for forældrene (Undervisningsministeriet 2007). Applikeres dette i henhold til Benchmarking kan de heraf definerede mål for brugerne risikere at opnå samme oversete funktion som de nævnte objektive mål i henhold til Undervisningsministeriets evaluering såvel som værdigrundlagene i henhold til nærværende undersøgelse. Dette på trods af at Undervisningsministeriets evaluering samt vores undersøgelse indikerer, at folkeskolens brugere er positivt stemt overfor det frie skolevalg. Afslutningsvist kan vi af nærværende undersøgelse konkludere, at brugerne i højere grad lægger vægt på andre informationskanaler og vægter personlige erfaringer og lokalt kendskab højere end overordnet lovbestemt information.

10 Litteraturliste

Agresti, Allan og Barbara Finley (1997): *Statistical Methods for the Social Sciences*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Albert, Stuart og David A Whetten (2004): "Organizational identity" in Hatch, Mary Jo og Shultz, Macken (2004): *Organizational identity: A Reader*. Oxford: Oxford University Press.

Albæk, Lars; Blåsvær, Jeanette og Jon Gerner (1997): "Vi er statsborgere" in *Information*. 15. oktober, 1997.

Andersen, Dines og Anne-Dorthe Hestbæk (1999): *Ansvar og værdier – en undersøgelse i børnefamilier*. København: Socialforskningsinstituttet.

Andersen, Jørgen Goul; Bjørnholt, Bente og Henrik Lolle (2007): "Vurdering af kvalitet i brugerundersøgelser" in *Samfundsøkonomen*. Nr. 3 2007.

Andersen, Simon Calmar (2006): "Styring gennem autonomi? – Et forskningsprojekt om politisk styring af de danske skoler". In: *Politica. Tidsskrift for politisk videnskab – Økonomiske incitamenter i den offentlige sektor*. Nr. 4. december, 2006.

Antoft, Rasmus og Heidi Houlberg Salomonsen (2006): "Indblik i en verden af kvalitative casestudier" in Jacobsen, Michael Hviid m.fl.: *Håndværk og horisonter – strejftog i kvalitativ sociologi 2*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Bason, Christian (2007): *Brugerdreven innovation i det offentlige*: <http://www.mindlab.dk/public/dokumenter/artikel.pdf>

Bourdieu, Pierre (1986) "The Forms of Capital" in Richardson, John G. (red): *Handbook of Theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood Press.

Bourdieu, Pierre (1995): *Distinksjonen – en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax Forlag.

Christensen, Jørgen Grønnegaard (2003): *Velfærdsstatens institutioner*. Århus: Århus Universitetsforlag

Collins, James C. og Jerry I. Porras (1994): *Skabt til succes – virksomheders visionære succeskriterier*. København: Børsen Bøger.

Dahl, Henrik (2000): *Danskernes holdninger og værdier frem til år 2010*: <http://www.kommunikationsforum.dk/?articleid=4785>

van Deth, Jan W. og Elinor Scarbrough (1995): *The Impact of values*. Oxford: Oxford University Press.

Ejersbo, Niels og Carsten Greve (2005): *Moderniseringen af den offentlige sektor*. København: Børsens Forlag

Floridi, Luciano (2005): "Is semantic information meaningful data?" In: *Philosophy and Phenomenological Research*. Vol. LXX, No. 2, March 2005

Flyvbjerg, Bent (2006): "Five Misunderstandings About Case-Study Research" in *Qualitative Inquiry*. Volume 12, number 2.

Gimmler, Antje (2005): "Amerikansk pragmatisme – Hverdagslivets kreativitet" i Jacobsen, Michael Hviid og Søren Kristiansen (red): *Sociologier om det upåagtede*. København: Hans Reitzels forlag

Gundelach, Peter (2002): *Danskernes værdier 1981-1999*. København: Hans Reitzels Forlag.

Greve, Carsten (2002): *New Public Management*. http://www.nordiskkulturinstitut.dk/-arbejdspapirer/new_public_management.pdf

Hagedorn-Rasmussen, Peter og Søren Jagd (2007): *Da værdier kom på arbejde - Anledninger til kompetenceudvikling*. LO - Landsorganisationen i Danmark.

Hansen, Erik Jørgen (2003): *Uddannelsessystemerne i sociologisk perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag.

Hansen, Solveig; Olsen, Lotte Colberg og Lene Schou (2003): *Værdier på arbejde*. København: Frydenlund

Harder, Peter (2005): "Den uretfærdige udskældning og de nødvendige reformer" in: *Undervisningsministeriets tidsskrift - Uddannelse*. Nr. 4, april 2005.

Hochschild, Arlie Russel (1997): *The Time bind - When Work Becomes Home and Home Becomes Work*. New York: Metropolitan Books

Hochschild, Arlie Russel (2004): "Gennem sprækker i tidsfælden" in Jacobsen, Michael Hviid og Jens Tonboe (RED): *Arbejdssamfundet – den beslaglagte tid og den splittede identitet*. København: Hans Reitzels forlag

Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2004): *Strukturkommissionens betænkning – sammenfatning*: <http://www.arf.dk/NR/rdonlyres/e4djnqtrnwla23remmtclvnaj4zvepvdod6cwaltrrmmxlep6szvxuq73fihme5kfvekq2japmwofa5rjwbq4zh6yhh/StrukturkommissionensBetaenkningSammenfatning.pdf>

Jeppesen, Lone Schrøder (2002): "Lær af de bedste – lur kunsten af." in: *Sælgeren – danske sælgeres månedsmagasin*. Nr. 5. maj 2002

Jensen, Jesper Bo (2008): "Frit skolevalg er en illusion". In *Jyllandsposten* 10.01 2008

Jensen, Knud og Niels Rosendal Jensen (2004): "Modernisering er en proces og har en historie" i Jensen, Knud og Niels Rosendal Jensen: *Modernisering af den offentlige sektor*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Jensen, Elsebeth og Helle Jensen (2007): *Professionelt forældresamarbejde*. København: Akademisk Forlag.

Jørgensen, Marianne Winther og Louise Phillips (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Kluckhohn, Clyde (1967). "Values and value-orientations in the theory of action – An exploration in definition and classification" in Parsons, Talcott og Edward Shils (red): *Toward a general theory of action*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Kreiner, Svend (2007): *Statistisk problemløsning – præmisser, teknik og analyse*. København: Jurist- og økonomforbundets forlag.

Kvale, Steinar (2004): *Interview – en introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag.

Larsen, Mogens Holten og Majken Schultz (1998): *Den udtryksfulde virksomhed – Vejen til større gennemslagskraft er brolagt med ny organisationslogik og holistisk kommunikation*. Klampenborg: Bergsøe 4 A/S.

Nielsen, Peter (2002): ”Kombination af kvalitative og kvantitative metoder i teori og praksis - eksemplificeret med dansk arbejdsmarkedsforskning siden 1970’erne” i Jacobsen, Michael Hviid et al. (red): *Liv, fortælling, tekst: Strejftog i kvalitativ sociologi*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Patterson, James Gordon (1996): *Benchmarking Basics – Looking for a better way*. Menlo Park: Crisp learning.

Qvortrup, Birthe og Qvortrup, Lars (2007): *Skolens mirakel – om uddannelse i et vidensperspektiv*. Frederikshavn: Dafola Forlag.

Regeringen (2007): *Bedre velfærd og større arbejdsglæde – Regeringens strategi for høj kvalitet i den offentlige service*: <http://www.kvalitetsreform.dk/multimedia/kv2-Samlet.pdf>

Rendtorff, Jacob Dahl (2007): *Virksomhedsetik – en grundbog i organisation og ansvar*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Riis, Ole (2001): *Metoder på tværs – om forudsætningen for sociologisk metodekombination*. København. Jurist- og Økonomiforbundets forlag.

Riis-Hansen, Maiken og Ditte Maja Simonsen (2004): *Når værdier sættes på skrift – værdigrundlag og skabelse af offentlig organisationsidentitet*. København: Forlaget Politiske Studier.

Ritzer, George og Douglas J. Goodman (2003): *Sociological theory*. Singapore: McGraw-Hill.

Røvik, Kjell-Arne (1992): ”Institusjonaliserte standarder og multistandardorganisasjoner” in: *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*. 8, 4:261-284.

Schein, Edgar H. (1994): *Organisationskultur og ledelse*. København: Forlaget Valmuen.

Skole og samfund (2008): *Skole og Samfunds oplæg til drøftelse af folkeskolens fremtid i en globaliseret verden*. <http://www.google.dk/search?hl=da&q=Skole+og+Samfunds+opl%C3%A6g+til+dr%C3-%B8ftelse+af+folkeskolens+fremtid+i+en+globaliseret+verden&btnG=Googles%C3%B8gning&meta=>

Tashakkori, Abbas og Charles Teddlie (1998): "Introduction to Mixed Method and Mixed Model Studies in the Social and Behavioral Sciences" in Tashakkori, Abbas og Charles Teddlie: *Mixed Methodology – Combining Qualitative and Quantitative Approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Teknologisk Institut for analyse og erhvervsfremme (2008): *Skoler i landdistrikter – sammenfatning*. <http://www.im.dk/imEverest/Publications/imdk%20x2D%20dansk/KMADM/Landdistriksomr%E5det/20080225085116/CurrentVersion/Sammenfatning.pdf>

Thyssen, Ole (2002): *Værdiledelse – Om organisationer og etik*. København: Gyldendal.

Varming, Ole og Lilian Zøllner (2002): *Værdier og værdiudvikling*. København: Hans Reitzels Forlag.

Upubliceret projekt (2007): *Værdier som ledestjerne – en evaluering af Dronninglund Skoles værdigrundlag*. Aalborg Universitet: Kandidatuddannelsen i Politik og Administration.

de Vaus, David (2001): *Research Design in Social Research*. London: SAGE Publications.

de Vaus, David (2002): *Surveys in Social research*. London: SAGE Publications.

Undervisningsministeriet (2007): *Evaluering af mere frit Skolevalg* <http://www.uvm.dk/07/documents-/fritskolevalg.pdf>

Yin, Robert K. (2003): *Case Study Research – Design and Methods*. London: SAGE Publications.

Internethenvisninger

Internet 1: Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=24912>

Internet 2: Finansministeriet om Frit valg ordningen - april 2008

<http://www.fm.dk/1024/visNiveau1.asp?artikelId=1059>

Internet 3: Artikel i politikken: København vil af med frit skolevalg

<http://politiken.dk/indland/article502706.ece>

Internet 4: Nyheder fra Undervisningsministeriet om frit skolevalg

<http://www.uvm.dk/nyheder/fritskolevalg.htm?menuid=05>

Internet 5: Undervisningsministeriet om elevplaner og evaluering

<http://www.uvm.dk/evalueringskultur/elevplan/index.htm>

Internet 6: Artikel fra Undervisningsministeriet om hensigten med: ”Loven om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne”

http://www.uvm.dk/statistik/lov332_gaa/

Internet 7: Undervisningsministeriets nyhedsbrev

<http://presse.uvm.dk/nb/pdf/nb1203.pdf>

Internet 8: Bekendtgørelse af loven om folkeskolen

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=23442>

Internet 9: Nyheder fra Undervisningsministeriet om forældres krav til folkeskolen

<http://presse.uvm.dk/nb/nb0003/06.htm?menuid=052030>

Internet 10: Undervisningsministeriets oversigt over grundskoler

http://www.uvm.dk/statistik/grundskole/antalgrundskoler_nyeste.htm?menuid=551005

Internet 11: Undervisningsministeriets nøgletalsoversigt over grundskoler – februar 2008

http://www.uddannelsesstatistik.dk/pls/www_ndb/ndb?z_sessionid=64183922&z_logid=64977583&z_transnr=35&-z_action=tabel&z_rapportid=43356145

Internet 12: Dronninglund Skoles hjemmeside

www.dronninglundskole.dk

Internet 13: Integrationsministeriets ugentlige nøgletal over tosprogede folkeskoleelever

http://www.nyidanmark.dk/da-dk/nyheder/ugens_tal/2008/marts/hver_10_folkeskoleelev_er_tosproget.htm

Internet 14: Undervisningsministeriets nøgletal over grundskolernes karakterfordeling

http://www.uddannelsesstatistik.dk/pls/www_ndb/ndb?z_action=tabel&z_rapportid=79028959

Internet 15: Nøgletalsoversigt over grundskolernes elevfordeling

http://www.uddannelsesstatistik.dk/pls/www_ndb/ndb?z_sessionid=64183922&z_logid=64977583&z_transnr=35&-z_action=tabel&z_rapportid=43356145

Internet 16: Undervisningsministeriets nøgletal over elevtallet på grundskoler og friskoler

<http://www.uvm.dk/statistik/Farrefolkeskoler.htm?menuid=5505>

Internet 17: Vejledning om folkeskolens indsats over for elever med særlige behov

http://www.kvis.org/roskildeweb/dokumenter/Artikler/ny_vejledning.html

Internet 18: Miljøministeriets rapport om miljø- og forbrugeradfærd

<http://www2.mst.dk/common/Udgivramme/Frame.asp?http://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2003/87-7614-014-8/html/kap04.htm>

Oversigt over bilag på CD-Rom

Mappe 1: Spørgeskemaundersøgelsen

Bilag 1: Brev til orientering om spørgeskema

Bilag 2: Påmindelsesbrev i forbindelse med spørgeskemaet

Bilag 3: Spørgeskemaet

Mappe 2: Interviewundersøgelsen

Bilag 4: Interviewguide til fokusgruppeinterview

Bilag 5: Invitation til fokusgruppeinterview

Bilag 6A: Fokusgruppeinterview d. 22/5 2008

Bilag 6B: Fokusgruppeinterview d. 26/5 2008

Bilag 6C: Fokusgruppeinterview d. 28/5 2008

Mappe 3: Diskursanalysen

Bilag 7: De 29 værdigrundlag til diskursanalysen

Bilag 8: Kodninger fra NVivo i forbindelse med diskursanalysen

Bilag 9: Diskursanalyse sat i relation til folkeskoleloven

Mappe 4: Bilag til analyse af fokuspunkterne

Bilag 10: Output til kapitel 5 – Analyse af fokuspunkt 1

Bilag 11: Output til kapitel 6 – Analyse af fokuspunkt 2

Bilag 12: Output til kapitel 7 – Analyse af fokuspunkt 3

Bilag 13A: Regressionsanalyse plus syntax til kapitel 8 – Analyse af fokuspunkt 4

Bilag 13B: Understøttende krydstabeller til kapitel 8 – Analyse af fokuspunkt 4

Mappe 5: Karakterisering af respondenterne

Bilag 14A: Beskrivelse af spørgeskemaundersøgelsens respondenter

Bilag 14B: Deskriptiv analyse af brugernes profil